NEMOKAMAS PRIEDAS PRIE „DRAUGIJOS“ 71-72 №

T. II. **ATEITIS** №11-12.

Sveiki sulaukę Šventų Kalėdų!

Betlejemo laukai. Tamsi naktis. Piemenįs sergi gyvulius, bešnekučiuodami apie šį—apie tą. Staiga dangiškoji šviesa apšviečia juos ir Angelas Dievo stoja prieš juos ir prabyla:

„Nebijokitės: nes štai apsakau jums linksmybę didelę, kuri bus visiems žmonėms, jog šiandieną užgimė Jums Išganytojas, kursai yra Kristus Viešpats, Dovydo mieste. O tas jums ženklas: rasite kudikį „suvystytą vystyklais, ir padėtą prakartėje“. Dangiškos šviesos apakinti, savo ausimis nenorėjo tikėti piemens-vargdienėliai. Ir išgirdo sidabrinius angelų balsus, kurie, auksinėmis nuo šviesos padangėmis lėkdami giedojo: „Garbė Dievui augštybėse, o ant žemės ramybė žmonėms geros valios!“ O nuo dangiškos šviesos buvo taip šviesu, kaip dieną. Ir bėdiniems piemenėliams, vargo žmonelėms, pirmiems teko laimė pamatyti pasaulio Išganytoją. Tikėjosi rasti puikų karalių — rado gi brolį savo, vargingoje gyvulių stainelėje ant glėbio šieno paguldytą, gyvulių kvėpavimu šildomą. Ir ėjo visi žmonės: vargdieniai — turtuoliai, piemens — karaliai į Betlejaus stonelę, klupojo prieš Jį, atiduodami Jam garbę. Garbino Tą, Kuris užsipelnė begalinią meilę ir pagarbą, nes išrišo problemą pikto šiam pasaulyje: kentėjimai Jo mokslo apšviesti nėr kentėjimai, ir nurodė kelią laimėn kitame pasaulyje — dangun. Tuo budu suteikė žmonijai amžiną laimę.

Taigi atnaujinkime tą vaizdą Kristaus gimimo širdyse musų!

Lai prasiblaivo šį kartą musų veidai ir šventa šviesybė ir linksmybė tepripildo musų dvasią ir apgalėjęs musų valią, te palieka jisai neišdildomą pėdsaką musų gyvenime, pagelbsti atsiekti svarbiausį tikslą, išreikštą angelų žodžiais: „Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonæ voluntatis!“.

V. E.

Draugams ir Draugėms Kristuje.

Toli toli nuo musų Lietuvos, kur mėlynas dangus visuomet giedras, kur kiaurą dieną šviečia maloni saulė, o naktyje — mėnuo ir žvaigždės, beveik tukstantis devyni šimtai dvylika metų atgal gimė Kudikėlis.

Jo tėvai buvo neturtingi darbininkai.

Ir gimė jisai prastoje kutelėje.

Bet jau seniai skambėjo apie Jį visame pasaulyje garsas.

Šio svieto karaliai ir galiunai jau skubinosi su brangiomis dovanomis jo sutiktų.

Dangaus žvaigždė rodė jiems kelią.

Skubinosi, bet pasivėlino — ir nenuostabu:

Juo žmogus turtingesnis, juo galingesnis, tuo sunkiau jam užlaikyti savo dušią skaisčią ir gryną.

Ir nenuostabu todel, kad pirmutiniai pasveikino Tą skaistų Kudikėlį prasti, neturtingi piemenėliai, darbo žmonės...

* * *

Bet Tasai, išrodąs silpnas, Kudikėlis užkariavo visą pasaulį, užkariavo gerų žmonių širdis, perkeitė historijos bėgį.

Tą Jisai padarė ne kardu, ne ugnim, o vienų vienu žodžiu: „**Mylėkit**“...

Mylėkit Dievą labiau už viską, o artimą kaip patįs save.

Nes tai buvo K r i s t u s.

Ir žmonės geros širdies džiaugėsi, įgiję vilti ir garbino Jį giedodami:

— „Osanna!“...

* * *

Kaip visuomet ir dabar tiesos, meilės ir grožio priešai pradėjo kovą su Tuom Kudikėliu.

Pradėjo suvadžiot ir prigaudinėt žmones, platindami nedorus ir klaidingus prasimanymus.

O žmonės yra silpni, nuo pagundų ir palinkimų nėra liuosi.

Ir atsitikus nors mažam priepuoliui, nupuola dvasioj ir prie šio pasaulio niekybių grįžta.

Kaip visur, taip ir Lietuvoje, atsirado žmonių, kurie klaidingai, neteisingai save pasivadinę, klaidina ir nieko nekaltus žmoneles, sėja jų tarpe neapykantos, kerštо sėklą ir traukia juos į savo eiles — į eiles kovotojų su Kristumi.

Tai daro jie, nes nežino, kad žmonės be Jo mokslo negali, neturi gyventi.

Nes nežino jie, kad b e K r i s t a u s n ė r a d o r o s, o b e d o r o s i r t a u t o s ž m o n i j a ž l u n g a.

Bet nenusiminkit, draugai ir draugės!..

Ir pragaro vartai nepergalės Jo.

Nes Jis visuomet padės mums ...

Jis duoda tik progą mums kariauti, idant pergalėtumėm.

Tik tobulinkimės, tobulinkimės...

Bet kaip?

„J e i k a s m ė n u o t i k p o v i e n ą p i k t ą p a l i n k i m ą i š s a v ę s i š r a u t u m ė m, n e t r u k u s t a p t u m ė m t o b u l e s n i a i s ž m o n ė m i s“...

O kad nepergalėsim savęs mažuose ir lengvuose daiktuose, kaip sunkesniuose pergalėsim?

Todel, draugai ir draugės, išnaudokit kiekvieną valandėlę, kiekvieną progą savo sielų gryninimui.

Kaip tik tam Šv. Kalėdų laikotarpis ir tinka.

Homo.

PRIMINKIME DRAUGUS.

(Atmin. mirusio dr. Novickio Dusėtų par.).

Daugelį nuvarė į kapus musų tautiečių ir tėvynės sunų baisioji liga—džiova. Ne vienam tautiečiui mes užbėrėme drebančia ranka saują smėlio, aplašinto kruvinomis ašaromis; ne vieną jau priėmė į savo širdį ir numaldė juodoji žemelė, ir ne viena motina rauda, apkabinus naujai supiltą kapą savo numylėto sunaus...

O, kaip tas sunkiai slopina kiekvieną jausmingą širdį, kuri myli savo tėvynę - Lietuvą!

Todel tiems, kurie pabaigus mokslą norėjo pašvęsti save tėvynei, bet be laiko pavyto, kaip žalia ruta pakirsta šalnos, nors laiks nuo laiko pastatykime, draugai, garbės paminklą, metę po keletą žodžių skiltyse musų laikraštijos.

Ne vienas iš musų, pametęs šiaudinį stogą ir įgijęs žinių, griebiasi įrankio ir kiek kelia bei atsako silpnutės jiegos, varo naują vagą tėvynės labui. Bet, deja, jos liko daugelio toli gražu neužbaigtos, o per tai vos pradėtas greit išnešioja vėjas, palikdamas vos mažutį ženklelį. Taip, daugelį mes tokių priskaitome, kurie jau buvo įkišę blizgančius noragus žemėsna ir... žuvo! Sulužo jų žagrės ir nukeliavo jie į namus, iš kur jau niekas nebegrįžta, — į namus, į kuriuos mes pažiurime su karštai plakančia širdžia, paminime gerą artoją ir, su nuleista galva ir apsiašarojusiomis akimis, einame prie pradėto darbo. Lai ilsis ramiai!..

Bet Dieve, kiek tai jaunų, nekaltų, karštų jausmingų širdžių dingo musų tėvynei, nepalikę jokios žymės. Kiek

tai dingo tokių, kurie jau ėmės plunksnos, kad apraudojus musų vargus, nelaimes ir tapo sustabdyti baisiosios ligos. Jų skaitlius tikrai nustebintu ne vieną ir atkreiptu domą apsvarstymui šio klausimo, kad pradėjus kovą su ta naikintoja musų jaunuomenės—džiova.

Argi nespaudžia širdies, matant, jog tas, kurs neseniai dar buvo jautrus jaunuolis linksmai, nekaltai lyg angėlas bėgiojo sodžiaus išmintais takeliais, viliojo kitus savo gabumu, kvėpavo lengvu sodžiaus oru ir tikėjosi kažin ką nudirbti, — džiusta, lyg apušės lapelis, vos įsivilkęs į mokiniškus rubus ir pradėjęs mokslą. Ir taria jaunuolis savo tėvams, broliams, draugams, tėvynei paskutinį žodį: „Sudiev“ ir, su pilnomis ašarų akimis keliauna tenai!..

Tenai maž ir rožes skins vietoj erškėčių, vienok kiekvienam gaila apleisti saviškius, tėvynę... Sunku jaustis maža kuom padėjus jai, nepalengvinus jos vargų...

Ir metai po metų vis auga kapai,
Kur ilsis be laiko pražuvę draugai
Nunešę su savim žiedus ateities.—
Ir verkia tėvynė, nemetus vilties,
Jog grįž kada-nors geresni dar laikai!...

F. Kirša.

KUČIA.

(Kalėdinis piešinėlis).

Nedidelis kambarėlis. Ant suklypusio, su pusketvirtos kojos skobnio dega lampa. Prie jo sėdi Vytautas Gerutis ir Povilas Žemaitis—du studentuku, dar pernai tik baigusiu N. gimnaziją. Abu mediku. Vienas užgulęs ant chemijos, kitas ant anatomijos. Mokinasi tyliai. Tik kada nekada prašnibžda arba sumurma: *oxygenium ferrum sulfuricum, hydrogenium*“, arba „*scapula, processus spinosus, margo axillaris, margo vertebralis*“... ir vėl viskas nutyla.

Nutyla tik kambary. O šeimininkės bute gramafonas, kaip spiegė, taip ir spiegia vieną už kitos gudiškas

dainuškas „Полюбила меня“, „Гей да тройка, ночь морозная кругомъ“ ir kitas, o už lango užia, kaip užė miliongalvė hydra — miestas. Bet studentai, matyt, jau apsiprato su tais kačių koncertais, su tuo miesto užimu, kad jiedviem nei kiek nekenkė kalti kas reikia.

Staiga Vytautas pakėlė galvą, pažiurėjo pro langą į mirksiantį tukstantim akių miestą, pažiurėjo į viršų, kur paprastai matydavosi dangus, bet nepatėmijęs jo per dumus, nukreipė akis į draugą ir kaip trenks kumščia į skobnį, net lampa pašoko...

— „Ugi tau, kas darosi? ar pakvaitai bekaldamas“? sušuko kruptelėjęs Povilas.

— „Povilai, klausyk Po-vi-lai“, tęsdamas žodžius, vaipeši Vytautas: „ar žinai kas šiandie per diena?

— „Antradienis 24 gruodžio“.

— „O ką, ar aš nesakiau, kad tave tos „skapulės su klavikulomis“ visai susuks? Antradienis—pamėgždžiojo Vytautas. „Kučia šiandien!!“

— „Ištikro?! O kad tave... Taip užsimiršk man. Bučiau nors tiek mėsos nerijęs“...

— „E... balandėli! Maskva — ne mama: ką davė — ėsk, o ne — nešinkis. Tai namiej mamytė duoda vaikeliui, kad gali pasirinkt“...

— „Taip, tai taip... Žinai ką? Eiva paerzinsim Joną: jis, žinoma, irgi nieko nežino.

— „Eiva“ Bet bustą jo ar žinai? Jis rodos persikėlė?.

— „Ži“...

Energiškai užvožė kningas, skubėdami griebė nuo vagių vėju pamuštus „paltus“, apsinėrė abejotinos vertės kalošais ir, paliepę tarnaitei nekaisti jiedviem virdulio, galvatrukčiais nusivertė nuo penkto augšto.

Šaltas vėjas, kaukdamas skersgatviuos, drėbė akysna sniegą, smiltis ir dar kaž-kokias šiukšles.

Negana to. Šaltis gerokai apkandžiojęs musų studiozams ausis, nosis, pradėjo lįsti ir į kalošus.

— „O kad jis sudegtu“, nukeikė Povilas.

— „Kas jis?“

— „Šaltis. Rodos, bestija ir suuodžia, kad batai mano veltui šaukiasi kurpiaus pagalbos. Beveik kojos nutirpo“.

— „Matai, o tu norėjai dar tramvajum važiuoti. Ir butum sustipęs, kaip šunelis po akėčiom. Eiva tik sparčiau“.

— „Visgi nors greičiau butumėm nuvykę: sėdai į 17 numerį—ir jau ten, o dabar?“...

— „Sėdai. Tu pirma pažiurėk kas mano kišeniuje dedasi, o paskui kalbėk“.

— „O kas ten yra?“

— „Ugi n i e k o, brolau nėra. Skylė tik liko“

— „Mmm“...

Ir taip besiginčydami tarp savęs draugai atvyko į skersgatvį, vadinamą „Kapustnyj“, kur gyveno Jonas Meilutis, irgi medikas, tik jau antrojo kurso.

— „Ar tu nežinai katras čia namas butu?“ užklausė Vytautas.

— „Ar ne šitas tik?“—parodė augštą, augštą apšiupėjusį murą.

— „Rodos. Nei numerio nėra. O kad juos šituos „maskviečius“—tai nekliuomai“. Atsidarė prieangio duris ir atšoko atgal: taip žnybtelė į nosis kaž-koks saldžiarugštus raugintų kopustų ir dar ko tai kvapas.

— „Bra, tik šutintų bulvių reikia“, — juokėsi Vytautas.

— „Tegu juos“, spiaudė Povilas. „Ar jie čia H_2S lobaratoriją įsteigė, ar kokį galą?“

Užsigniaužė nosis ir vartydami akimis, lipo laiptais augštyn. Lipa, lipa... ir galo nėra.

— „Kur gi galas bus?“

— „Nėra, matyt nupjovė“, prisiminė Vytautas anekdotą ir prunkštelėjo.

— „O kad tave ir galas. Ale ir išsirinkk jam rumą! Žinogeidu, kiek jis moka už kambarį? Gal su pietumis? Gal čia ant laiptų ir pietuoja!“

Pagalios kaž-kur pakreigėj užtiko draugo buto duris.

— „Skambink!“ nerimavo Vytautas.

— „Skambink... O kuo skambinsi, kad skambučio nėra. Negut į tavo galvą“...

— „Cit, eina kas čia“.

Atdarė duris ir išlindo kokia tai galva su bulve, vieton nosies—gudiškas typas.

— „Ar namieje studentas medikas Maskvos universitatės Jonas Meilutis?“ stengdamasis nesijuokti užklausė Povilas Žemaitis.

— „Antro kurso“, iš savo pusės dar pridurė Vytautas Gerutis ir neišturėjęs prunkštelėjo, bet nuduodamas, kad čiaudėjo pradėjo šluostyti skepetaite nosį.

— „Namie, namie, tik prašau eiti greičiau, neleisti butan šalčio“, atsakė galva su bulve.

Draugai ant galų pirštų įsėlino į prieškambarį, patyloms išsirengė, atidarė duris į draugo kambarį ir... pragarišku juoku nusikvatojo.

Nors galima buvo ir nesijuokti, nes reginį išvydo paprastą. Bet juodu, ištrukę iš kalinio, jautėsi labai gerai ir juokėsi mažiausiam daikteliui.

Ką gi jie pamatė?

Susidvilinkavęs Petras sėdėjo pas skobnį ir susisukęs iš siulų «dratą», lopė batą.

Išgirdęs juoką jis kruptelėjo, ir batas iškrito iš nagų.

— „Tfiu, tfiu, o kad jus šimts pypkių“—ir pradėjo spiaudyti devynis kartus į kairįjį šoną: „taip nugąsdinot“..

Paskui stvėrė nuo kedės žirkles ir šoko prie svečių: „duokit šia, nusikirpsiu plaukų, reikės pasirukinti, kad priepuolį išvaryt“.

Pakilo klegėsis, riksmas, dundėjimas.

Galop apsimalšino.

— Na, ką tu darei?“ iškilmingai graudžiai užklausė Vytautas.

— „Ką? batus lopiau“.

— „O tu begėdi, o tu išgama“, toliau tęsė Vytautas tokiu pat balsu. „Ar tu neżinai kas šiandien per diena“?

— „O kas?“

— „Kučia!“

— „Kučia?! Ištikro? Na, imk ma ir taip užsimiršk. Nors šioj Maskolijoj viską gali užmiršt: čia plaučiai su

kepenimis susimaišė... Hm, tai judu reiktu priimti, kučią iškelti... Bet aš turiu tik kumpį ir surudijusių lašinių luzą“...

— „Nereik, ima tave su tavo lašiniais“, gynėsi svečiai: mes atpratom jau nuo lietuviškų valgių, kad kas blogo nebutu. O į Rygą važinėti mudviems nepakeliui“...

— „Geriau vely pasvajokim“—tarė Vytautas: „Kaip dabar Lietuvoje, kaip namieje rengiasi kučią valgyti“, ir su šiais žodžiais dribo ant minkštos sofos, bet umai su riksmu pašoko.

— „O kad ji supelėtu... Ar tu vinių į ją prikalei?“

— „Kokių vinių? Tai minkštoji mano sofa: ant sprenžinų“; aiškino Jonas.

— „Cha, cha, cha!... ant sprenžinų... Ką tik strėnkaulį nenusilaužiau.“

Jonas su Povilu išsitiesė skersai lovą, kuri graudžiai sudejavo. Vytautas gi vėl gulė ant minkštosios su sprenžinom“ sofos, bet jau atsargiai, nuduotai dejuodamas ir giliai dusaudamas.

Draugai ilgą valandėlę tylėjo.

Atsiminė namus, namiškius — žilagalvius tėvukus, geras mamytes, kurios lepindavo sunelius, linksmas dainininkes sesytes, mielus broliukus, atsiminė— ir liudna tapo ant širdies: šįmet nesimatys su jais, nesidalys plotkomis, nesidalys širdingomis kalbomis ir linkėjimais...

Kad išblaškyti liudną upą, draugai uždainavo lietuvišką dainelę:

Vai tu sakal, sakalėli,
Tu augštai lakioji...
Išlėkdamas, parlėkdamas
Naujienas nešioji.
Ir nulėkk per plačius laukus.
Už augštų kalnelių...

Kaszin kas pabeldė į duris. Draugai nutilo. Prasivėrė durįs ir vėl pasirodė galve su bulve: „Tamstų koksai vaikėzas reikalauja“.

Jonas tingiai pakėlė galva — „Kas da ten? Eik tu Povilai“...

Povilas pakratė ir kojom ir rankom: „neisiu, eik tu, Vytautai“...

— „O judu Molio Motiejai, tiginių maišai! Mano senų kaulų negerbiat“, darkėsi Vytautas, bet išėjo.

Neužilgo sugrįžo vienoj rankoj apvalia dėžute, kitoj laiškeliu nešinas ir pradėjo pratęsdamas balsiai skaityti:

Mylimas Jonuk!

Sveikinu tave su šv. Kalėdom ir linkiu viso labo. Šiandie neturiu laiko ateiti. Siunčiu kučioms tortą.

Tavo *Elena.*

Jonas kaip žaibas puolėsi atimti laišką. Iš kur tik ir miklumas ėmėsi? Bet buvo per vėlu... Pakilo trukšmas — „Palaukk, palaukk, nesikarščiuok... Laišką gali pasiimt sau... Ant širdies paslėpk, mums jo nereikia. — O tortą šia, už sveikatą tavo Elenytės supaščiavosim.

A? *Bene*?!“

Ir draugai girdami Elenytės gabumą susėdo valgyt „Kučios“.

K. K. Lizdeika.

Rugėnas.

Prie laimės.

Koki vasara, toki ir žiema, jei vasara yra lietinga—žiemą daug sniego busią, jei vasara sausa—toki pat busianti ir žiema. Šiemet vienok visai atvirkščiai pasidarė. Visą pavasarį ir ištisą vasarą vos du, tris kartus gerai palijo ir daugiau jau žmonės nebematė gaivinančio lietuko, nors jo labai reikėjo pradėjusiems kilti rugiams ir pasėtam vasarojui. Vos nuo žemės pakilę javai nebrendę išdžiuvo, išnoko. Kaip karšta buvo vasara, taip smarki, labai šalta greit pasirodė žiema. Jau nuo Visų Šventų sniego debesų buriai slankiojo ant dangaus vis dar neišdrįsdami pradėti snigti, vienok jau nuo šventojo Martino prakiuro, kaip sako, iš karties paleido. Pusę lapkričio mėnesio, visą gruodžio jau buvo geroki šalčiai, vienok dar pakenčiami, užėjus-gi sausio mėnesiui ir visą vasario mėnesį tiesiog negalima buvo išlaikyti: žiema sukausčius lediniais savo pančiais taip smarkiai laikė, kad baisu buvo nosį iš grįčios iškišti. Sniego privarė devynias galybes, nežymu

buvo nei kur grovis ar tvora—visur lygu, blizga, kaip balta staldengte butu užtiesta žemė. Ties namais stuksojo suvaryti kaip trobos baisiausi pusnynai, visi takai uždumti—tiesiog savaitėmis reikėdavo kastis kad galima butu išeiti iš savo kiemo. Žmonės dejavo vandens netekę, nes visa iššalvėjo, užvertė sniegu. Gerai buvo, jei kas gyveno prie ar upės, ežero kranto, pas tą vandens visados užtektinai, bet kam upė du, trįs ar daugiau verstų—pabandyk privažiot kasdiena visus gyvulius pagirdyt. Dar apie pavasarį negalima buvo nei manyti, o jau dauguma ir pašaro pritruko,—tokiuose šalčiuose gyvuliai daugiau reikalauja šilumos, tat daugiau ir maisto, o jo kaip ir tyčia šią žiemą buvo daug mažiau negu kitados, nes pereitos vasaros sausuma nedavė gerai suželti javams, užtat nebuvo ir derliaus.

Dejavo žmonelės ir laukė, kaip išganymo laukė skaisčios saulutės spindulių, linksmo pavasario dvelkimo,—bet jo kaip nebuvo taip nebuvo. Šaltis kaip ir ant patyčių kasdien vis smarkinosi, kasdien labiau spirgino.

Žmonės kuo ne visi pritruko jau pašaro. Kurio dar buvo stogai sveiki, nelabai apipuvę—plėšė ir piovė akselių ir tais tai pusiau supuvusiais šiaudais šėrė savo gyvulius. Nuo tokio pašaro ir baisių šalčių pradėjo kristi gyvuliai, o šaltis nesiliovė, vis nenorėjo pasiduoti, sutraukyti ledinius savo pančius.

Dar su didesnėmis ar mažesnėmis pertraukomis, su didesniais ar mažesniais speigais tęsėsi žiema ir per kovo mėnesį. Tik balandžio pradžioj praplėšė tamsią žiemos skraistę šilti, malonus saulutės spinduliai. Linksmai suskato jie graužti storus sniego sluogsnius, kietą ledo plutą. Ir štai kaip bematant už dienos, kitos jau pradėjo juoduoti kalvelių viršunės, iš baisiausių pusnynų liko tik geros sužniugusio sniego gniuštės, ledas ant upių, ežerų suaižėjo, sutruko,—o saulutė kasdien augsčiau kildama, vis linksmiau, vis smarkiau šildė, vijo visiems įkyrėjusią žiemą.

Atatoko ir žmonės, nukrito ir nuo jų veidų nesmagumo dėmės, visi pralinksmėjo—lyg nauja gyvybė sujudino visus, paskatino prie darbo, visų akįs sužibo naujomis pajiegomis, visi tariasi kada pradėjus vasarojų sėti.

* * *

Velykos, Velykos! Kaip linksmai skamba šis žodis kiekvieno ausyse. Kas nelaukia tųjų linksmų švenčių, išsėdėjęs ilgą žiemą tvankiose grinčiose, prisikamavęs su šalčiais ir visais

žiemos nesmagumais. Laukia senesnieji, nes nusibodo jau jiems sėdėti be lauko darbų. Kas nuo mažens yra įpratęs kiekvieną dienelę vos aušrai užsiėmus išeidinėti ar su žagre, ar dalgį pasiėmus į plačiuosius laukus—tą uždaryk į surukusio fabriko murus, ar įvesk jį požemiuos rausties — tas niekados nebus ten tikras darbininkas. Dvasia jo bus visados prislėgta, veršis ji visomis savo pajiegomis į plačiuosius laukus prie malonaus varpų šlamėjimo, kada lengvai pusdamas vėjelis banguoja javus. Ausyse jo stovės dalgio skambėjimas, linksma vyturėlio giesmė, kelianti jį skaisčią pavasario dieną išeiti laukuosna.

Taip - pat prikamuoja kaimietį ir ilgi žiemos vakarai. Sėdėk ir sėdėk diena iš dienos kuo ne be jokio darbo ir laukk, nesulaukdamas, kadą ateis šiltos pavasario dienos. Tik tada atsigauna kaimiečio dvasia, tik tada pasijunta jisai savo vietoje, kada pasikinkęs į surudijusią per žiemą žagrę išeina į laukus pirmosios vagos pradėtų. Tik tada iš jo krutinės liuosai, plačiai kaip plačios saulutės spindulių srovės išsilieja sykiu su vyturėliu pavasario daina.

Šiuosmet-gi tuom labiau laukė visi šventųjų Velykų, visiems jau ik gyvo kaulo įkyrėjo nepaliaujanti šalčiai su savo speigais ir pusnimis. Velykos-gi atnešė linksmą pavasario dvelkimą.

Antano Miluišio grinčioje šiandien nepaprastas sujudimas. Vos po pietų iš visų kaimo kampų pradėjo jau rinktis po du, po tris, ar didesnėmis kuopelėmis jauni vyrukai. Juokaudami jie, vieni kitą stumdydami spruko į Miluišio grinčią. Neužilgo pasirodė kuopelė merginų. Dainuodamos jos taip pat ėjo Miluišio grinčios link. Iš ten-gi sklido linksmi vyrų balsai, užgrojo...

—„Na, merginos, akis praveizėjom belaukdami, jusų-gi kaip nėr, taip nėr, net mums nosis ištįso,—kalbėjo juokdamos Miluišių Vincukas išbėgęs pro duris pasitikt merginų.

— „Ar su avižomis veizėjot kad nebmatėt“, — pradėjo juoktis merginos,—„mes jau pirma jusų atėjome“.

— „Na, na, tat prašome į vidų, nes ir duris uždarius laikas bėg,—Kalvių Adomas jau seniai groja, net kinkos mums virpa, negalim išstovėti“.—

— „Tu, Onute, eik pirma, tu mus' visų drąsiausia“, —stumė merginos Švilpų Oną.

— „Ajai, sesytės, bijau, aplies, kaip gyvą matot, aplies, —ana jau Balsių Petras tuno už adverijos; neisiu pirmutinė“, —spruko į vidurį grįčios,—visos juoktis, viena kitą stumt

kad pirmutinės eitu. Antgalo sugužėjo visos į gričią, —tuoj linksmiau visiems pasidarė.

— „Sveikos gyvos gulbelės, ar iš tolimų kraštų parlėkę, na, Adomai, rėžk nuo ausies“!—

— „Daili teta, daili teta“,—apsisuko gričios vidurį Gėvelių Jonas, sugriebęs Pockių Mariuką.

— „Ana, musų Jonas gudrus, uždaryk duris pro langą išlįs“,—ėmė juokauti vyrai,—„žino ką pirmutinę išvesti“.—

— „Kur-gi neves, juk seniai jis jos laukia, kaip saulės užtekančios“.—

— „Geras ir tu, Petrai, nėr ką kalbėti, augęs ir ugterėjęs, net išminti peraugęs,—ant kito tai šneki, o pats ko-gi žiurai į Onuką, kaip driežas į gegutę“.—

— „Tai atkirto Petras, kaip dalgis į akmenį,“—ėmė juoktis vyrai.

— „Na dabar ir gana, aš jam kalną pilu, jis man duobę kasa, ar aš sakiau kad bloga, juk koliai dušia kune, toliai širdyj viltis, argi negaliu aš pažiurėt kad ir į Onutę„.—

—„Na, merginos, kodel jus neatsivedėt Petrulių Jono?“ —klausė juokdamos Miluišių Vincas, nustojus Adomui girti suktinį ir susėdus merginoms pasienin. — Pro jo trobas juk ėjote, reikėjo išlempti, surugs taip viens besėdėdamas“. —

— „Ką su juom darysi, baisu prie jo ir prieiti, vaikščioja nuknabinęs nosį it gaidys nukapotas; buvom užbėgę, vadinom, bet burbtelėjo ką tai po nose, net mus šiurpas pakratė“. —

— „Taigi, vyručiai, net gaila vaikino, vaikščioja nuliudęs it žemę pardavęs, nei jo prakalbinsi, nei pralinksminsi“,— kalbėjo Pockių Mariutė,—„kažin kad taip visi mes pas jį nueitumėm, gal lengviau pasidarytu vyrui“.—

— „Aa, pažįstu tave, žolele, jog esi notrynėlė,—širdelę tai tau gal ir skauda, Mariute, kad negali jo prakalbinti!—

— „Tai prikibo prie manęs, it piktas pinigas, nei man galvoj, taip sau gaila pažiurėjus į vaikiną, mes visi linkšminamės, dainuojam, o jis ten liudi, graužiasi sau vienas“,— atsakė užraudus Mariutė.

— „Na, na, Mariute, du kartu buvau malune, tris bažnyčioj, netark mane nieko nenumanant, iš tavo akių matau kuom kvepia—butum tik meiliau paprašius, tai ir butu atėjęs su mumis pasilinksminti, o dabar pučiasi, it varlė prieš saulę, mano jei nusipirko sau ukę, tai jau didelio daikto, jei toks puikus, tai neik, sėdėk sau vienas, ir mes pas tave neisim, šuva jo nematė“,—nusispiovė kiek supykęs Petras.

— „Gerą su replėmis nepritrauksi, o piktas ir pats ateis“,—atkirto Mariuka,—„jei neateina, tai gal turi savo priežastis neateiti“.—

— „Še tau šunie devintinės, tai atrėžė, paliko mus' Petras, it grobą putęs“,—juokėsi iš Petro vyrai, vienok visi jam pritarė, kad su Petrulių Jonu neverta užsidėti del jo puikumą.

— „Na, vyručiai, ko mes sulauksime taip bekalbėdami, juk diena su galu, bematant ir vakaras užklups, Adomai rėžk kad net žemė drebėtu!“—

Taip linksminosi Gruzdžių kaimo jaunimas, šoko, dainavo, net sienos drebėjo. Smagu jiems buvo susilaukus šventųjų Velykų, nes kam, kam, o jaunimui tikrai įkyrėjo jau taip žiauri žiema, nes tada labai retai kada galėdavo susirinkti pasilinksmintų, užėjus-gi gavėnei visai reikėjo namie sėdėti. Dabar tai kas kita—Velykos, vos sulaukė trečiosios dienos, su tokiu nekantrumu laukė jaunimas. Pirmąją mat Velykų dieną negražu kur nors išeiti, visi namieje sėdi, antrąją jeigu kur į svečius, visa-gi trečioji diena tik buvo jaunimui pasilinksminti po ilgų gavėnios dienų.

II.

Pačiam Gruzdžių kaimo vidury stovėjo Jono Petrulio namai. Nameliai tai buvo neperdidžiausi, dviem galais gričia, kluonelis, tvarteliai, ties kluonu stovėjo klėtis gražiai išmargintu, išgraižytu priekiu. Nors trobos nebuvo naujutėlės, šian ir ten reikėtu kas nors pataisyti, ar naujai stogas apdengti, vienok visur buvo pavyzdinga tvarka, švarumas, matyt kad rupestinga šeimininko ranka visa ką galėjusi yra čia apžiurėjusi, padariusi. Dar labiau šių namelių išvaizdą puošė šalia gričios nors nedidelis bet gražiai užlaikomas sodelis. Neseniai išsiskėtę medžių pumpurai skleidė aplinkui malonų pavasario kvapsnį, koks tai neapsakomas ramumas dvelkė pažiurėjus į šiuos Jono Petrulio namelius. Bet neramus, vai kaip nelinksmas buvo šių namų šeimininkas. Buvo tai vyras dar jaunas, kokios 26 ar septynių metų, gana augšto ugio, tiesaus kaip nendrė liemenio, tvirto sudėjimo,—pažiurėjus į jį kvėpte kvėpė į tave vyriška drąsa, pobudžio tvirtumas. Vienok dirstelėjus į jo giliai įdubusias akis ir jau raukšlėtus antakius matyti buvo kad nors jaunas bet daug jau yra prityręs, daug iškentėjęs vargų-nelaimių šiame gyvenime, kad šią drąsa, šį kuno ir dvasios tvirtumą tik dideliais pasišventimais, dideliais vargais yra įgiję.

Nors buvo jaunas, vienok retai kada žmonės matydavo jį linksmuose jaunimo susirinkimuose, retai kada nusišypsojimas, ramus, malonus, be jokio skausmo žymės, nušviesdavo rustų jo veidą, visų jis lenkdavosi, su nieku nenorėjo susitikti. Jei ir ateidavo išvedamas kada į jaunimo susirinkimus, visus ten užkrėsdavo nesmagum upu, visiems sugadindavo linksmumą. Užtat pradėjo ilgainiui juom visi bodėtis, vengti jojo. Jis taip pat nesistengė su nieku susiartinti, niekam nepasiskundė kas jį slėgia, kas jam ramumo neduoda. Žinojo, tiesa, žmonės, kad nelinksmos buvo jo gyvenimo dienos, buvo jis ukininko sunus, net gana pasiturinčio ukininko, bet tėvas greitu laiku mirė, palikęs jį vos dviejų, trijų mėnesių, motina ištekėjo už kito. Patėvis neužilgo pragėrė visą ukį, neapkentė pačios, sako buk per savo žiaurumą į kapus jąją įvaręs,—Jonuką-gi, penktų metų vaiką, atidavęs pas svetimus kiaulių ganyti. Žinojo visi Joną, kaip jis bernavo pas ukininką Badulį, visi negalėjo juomi atsidžiaugti, pats Badulis tiesiog ant rankų nešiojo. Tylus, klusnus Jonas niekam blogo žodžio nepasakė, tylėjo visados ar ant jo rėkė, ar juokėsi; gal kentė viduje, daug kartų matydamas aplinkui sau daromų nesmagumų, gal didelę jautė skriaudą jau nuo mažų dienų, bet kas kam apie tai rupėjo—Jonas tylėjo, klausė ir dirbo, už tris daugiau padarydavo, o kas darėsi jo širdyje, tai tik jis vienas žinojo.

Daug metų, kuo ne nuo mažų dienų tarnavo jis pas Badulį, buvo jam ištikimiausias tarnas, tiesiog sunus nebutu taip gerbęs, taip mylėjęs savo tėvą, kaip mylėjo Jonas Badulio šeimyną. Kaip šunelis prisirišo, nes matė, kad čia ir jį gerbia del jo darbštumo, pamatė, kad jį neganioja kaip paskutinį pastumdėlį, neapsakomai dėkingas buvo užtai Baduliams, gyvybę butu atidavęs už juos jei to prireiktu. Čionai jisai pažino ir pirmasias laimės dienas, čionai jam atsivėrė naujas gyvenimo kelias, kurio jis pirmiau niekad nebuvo regėjęs, niekad nebuvo patyręs. Nuo mažų dienų niekeno neglamonėjamas, nuo nieko gero žodžio negirdėjęs, nes motiną taip pat maža ką atsimena,—visa savo išsiilgusia, suvarginta širdžia pamilo skaisčią Badulių Magdutę. Toji taip pat pripratusi prie jojo nuo mažų dienų, pažinus jo budą, nors taip žiaurų, paniurusį iš išvaizdos, žinojo, suprato jįjį, suprato jo širdies gerumą, ir mylėjo jįjį gryna, kaip auksas, pirmąja jaunystės meile. Laimingas, vai kaip laimingas buvo tada Jonas; žinojo tiesa jisai, kad gal Badulis neleis už jo dukters, juk jis neturtingas, be tėvo ir motinos,—vienok jisai turėjo susitaupęs

jau kelis skatikus, nes niekur bereikalo pinigų nemėtydavo, buvo sveikas, it ąžuolas tvirtas, darbštus, antgalo jį taip Badulis mylėjo, rodos kaip savo sunų. Už metų kitų Jonas tikėjosi savo kruvinai uždirbtais pinigais nusipirkti nors kelis lauko margelius—ir tada argi atsakyti galėtu jam numylėtos Magdutės?...

Svajojo taip Jonas, tikėjosi, laukė,—tik štai vieną kartą sugrįžęs Badulis iš miesto, pasišaukęs Joną į seklyčią tarė:— „Žinai ką, Jonai, nelabai gražias apie tave girdžiu naujienas, mačiau seniai, kad tu vis sukiesi prie mano Magdutės, bet aš to nepaisiau, sakiau vaikų darbas, bet girdžiu kad tu manai ištikrųjų ją gausiąs, tat žinok, Jonai—ne šun dešra“.—

Lyg perkunas but trenkęs Jonui į galvą, sudrebėjo visas, kojos pašlijo, vos spėjo atsiremt į sieną, butu kaip ilgas griuvęs ant grindų, — taip netikėtas, taip nelaukiamas buvo Jonui atsakymas.

— „Aš... aš... aš...“—pynėsi Jonui liežuvis, negalėjo žodžio ištarti, ašaros veržėsi pro akis, o krutinę rodos didžiausias butu akmuo prislėgęs.

— „Tu, aš žinau tu apgavai mano įsitikėjimą, kaip savo sunų mylėjau, tat jau tu manei kad turi tiesą man mergyščią iš kelio vesti! Žinojai gerai, kad ėsi plikis, pastumdėlis,—ar galiu aš už tokio leisti savo dukterį?“—kalbėjo supykęs Badulis.

Išsitiesė kaip nendrė augštas Jono liemuo, iš apsiverkusio tik ką vaikino vienu akies mirksniu persimainė į tvirtos valios vyrą.

— „Dėde, neapgaudinėjau aš jusų įsitikėjimo, nors tiesa guodžiaus, maniau gauti jusų dukterį, myliu jąją, bet ką darysi, esu plikis, neturiu namų nei tėvų, maniau čia surasiu visa, čia dirbsiu, tarnausiu... tuojaus išeisiu, kad netinku jums dėdžiuk!“—

* * *

Praėjo penkeri metai nuo to pašnekėsio Jono Petrulio su savo šeimininku Baduliu, daug permainų įvyko gyvenime, penkeri metai juk tai ne penkios dienos. Badulių Magdutė seniai jau buvo ištekėjusi, tėvai prievarta išleido jąją į Diržių kaimą už apsenusio turtingo ukininko Antano Gavelio. Jonas gi, turėjo jau nuosavios žemės sklypą, nuosavius namelius. Nenupuolė jo dvasia, nenugrimzdo beviltės bangose atsitraukus nuo Badulio, bet visomis savo jaunomis pajiegomis grie-

bėsi darbo. Kiek vargo turejo, kiek prikentėjo su savo meile, vienok tvirta jo valia ir laikas pergalėjo visa. Tiesa užsiliko, giliai užsiliko jo širdyje žaizda, net laiko, to geriausio vaisto, neišgydoma žaizda—labiau pradėjo lenktis visų, labiau užsidarė savyje, pažiurėjus į jį galima buvo manyti, kad jis visų nekenčia, niekina visais,—taip žiauriai spindėjo giliai įdubę jo akis. Vienok tai nebuvo tiesa, nes iš prigimties buvo jisai labai jautrus, geros širdies, tik tą jautrumą užtrynė, lyg ir uždengė kasdieniniai vargai, nepasisekimai, ir apsivylimai, —neįstengė vienok užgniaužti jo dvasios, jo energijos, atvirkščiai—vargas išdirbo tvirtą jame valią, vyrišką drąsą su visais gyvenimo nesmagumais, visais nepasisekimais. Išeidamas nuo Badulio jau pasakė sau:

— „Dabar aš plikis, pastumdėlis, bet parodysiu pasauliui, kad gal daug galiu buti vertesnis negu kitas turtuolis ir visų gerbiamas.“—

Ir štai už metų, kitų matome jau Joną ant savo žemės sklypo, savo namelius turint. Kiek vargo jis ten, vienas Dievas tik težino; dirbo, kruvinai dirbo kol sutaupė reikalingus pinigus, nupirko tik plikas supuvusias sienas ir grynitėlį, apleistą žemės sklypą, visi gyvuliai, padarai, sėkla reikėjo supirkti, kad pradėjus gyventi, pinigai-gi jau visi buvo išėję; kaip žuvis marškoje mušėsi Jonas, visomis savo pajiegomis stengėsi susukti sau lizdą, pradėti sau gyventi. Ir štai nors dideliais vargais-negalais vienok atsiekė ko norėjo—turėjo nuosavius namus.

III.

Vargai šakoja, vargai lapoja, vargai varteliuos žydi, sako žmonių patarlė, ir sako teisybę, nes jei viena nepalaima nugalėjo žmogų,—tuoj paskui ją eina kita, trečia, ketvirta,— vargas vargą prispir,—antgalo vargas taip nugalabija žmogų, kad sunku iš po jo ir atsikelti, tik tvirtos valios žmonės sugeba nepasiduoti nusiminimui, nenustoti vilties.

Saulė vos metė pirmutinius savo spindulius, atsikėlus iš nakties gulto. Jonas užsimetęs kailinius skubinosi apsižiurėti, gyvulių apsitrusti. Sunkiai labai sunkiai perleido jisai šią žiemą, lauko dar savo neįstengė vienais metais taip kaip priguli apdirbti, pirko-gi tik dirvonus vienoms usnimis apžėlusius, pereitos-gi vasaros sausuma taip pakenkė derliui, kad Jonas vos vieną kitą vežimėlį šiaudgalių susirankiojo nuo

savo laukelio,—apie grudus nebuvo nei kalbos, gal dvigubą sėklą tik gavo.

Trumpa, labai trumpa pasirodė Jonui su pašaru užėjus taip smarkiai žiemai, vos reikalingiausius gyvulius pasiliko, vienok ir tų pačių neįstengė išmaitinti, užsitęsus žiemai ik balandžio mėnesio. Jau kur kas vasariui baigianties pritruko Jonas pašaro, bėgo šian, bėgo ten—nei paskolint niekur negauna, nes visiems buvo stoka. Vos, vos pas žydelį, užstatęs visus ukio įrankius, gavo viena, kitą vežimaitį pusiau supuvusių šiaudų,—ir tokiu tai pašaru šėrė savo gyvulius, laukdamas pavasario. Vargais-negalais susilaukė šiltų pavasario dienų, bet gyvuliai kuo ne visi išstipo nuo supuvusio pašaro ir nuo taip baisių šalčių.

Pasiliko Jonui, pavasariui atėjus, tik vienas vos gyvas arklys ir kilnojama karvė. Taigi ir ėjo taip anksti atsikėlęs Jonas savo gyvulių pažiurėtį, bet vos tik pravėrė tvarto duris—sustojo ant slenksčio it stabo ištiktas. Stovėjo ir žiurėjo įbedęs į tvarto kampą akis, nedrįsdamas įeiti gilyn. Veidas jo mainėsi, pravertos lupos drebėjo, akis ėmė neramiai aplinkui klaidžioti ir... ašaros, didelės ašaros pradėjo riedėti jo veidu—paskutinė karvė gulėjo negyva...

Verkė... Jonas verkė, kurio negalėjo parblokšti vargai, paniekinimai nuo pat kudikystės dienų, kuris neverkė išvytas savo šeimininko, išjuoktas, išniekintas, atstumtas nuo mylimo asmens, kurio joki gyvenimo nepalaima neįstengė sugniuždinti taip sunkia savo ranka,—dabar jis verkė, kaip mažas vaikas, verkė pamatęs savo kruviną triusą einant niekais.

— „O, Dieve, už ką taip smarkiai baudi?“—išsiveržė iš jo lupų kurtus dejavimas.

— „O, Viešpatie, už ko dabar imsiuosi, ką pradėsiu veikti, juk dirbau kiek galėdamas ir kaip galėdamas, vienok jokios iš mano darbo nematyti naudos, ar verta toliaus dirbti, ar verta taip ilgiau kentėti?...“.

— „Visas mano gyvenimas o, Viešpatie, tik viena kančia, vieni skausmai, dirbu visomis savo pajiegomis, kovoju vis laukdamas geresnės ateities, nors spindulėlio laimės, vienok jos kaip nėr, taip nėr,—kiekviena diena atneša vis daugiau kentėjimų, daugiau vargo. Netekau nei noro ilgiau dirbti, neturiu nei kam, vienas esu šiame pasaulyje, visų užmirštas, visų paniekintas“...—pašlijo Jonas ant netoliese stovinčio akmens, apkabino rankomis galvą ir paskendo sunkiose mintyse. Kaip visi iš prigimties liudni, užsimąste dažnai mėgia prisiminti praeitas dienas, taip ir Jono galvoj neatsispyriamai, neperga-

limai dabar slinko vaizdas po vaizdo seniai praėjusios dienos, nuo pat mažumos iki šio laiko. Prisiminė kaip mažytis dar jisai, susitraukęs į kamuoliuką tunėdavo užkrosny; ir taip mažas susirietęs jo kunelis dar labiau glausdavosi prie šalto kakalio šono, norėjo visiškai prapulti, susilieti į vieną su kakaliu, pasislėpti nuo visų akių,—taip jis buvo visų ujamas, paniekintas, stumdomas.

Tėvelio dienomis nematydavo namieje, tik vakarais šlitiniuodamas, piktas pareidavo namon—ir čia prasidėdavo barniai, peštynės. Mamaitė balsu raudodavo, net iš grinčios turėdavo išbėgti ir pas kaimynus perleisti naktį. Dažnai, vai dažnai tekdavo ir mažajam Joneliui, taip dažnai, kad dabar jisai gerai dar atsimena, vai kaip atsimena,—kartą visą naktį gulėjo be žado, vos priešpiečiais galėjo prakrapštyti aptinusias akutes. Užtat Jonelis kuomažiausiai stengdavosi rodytis, lįsti kitiems po akių,—tunėdavo sau užkrosnin užlindęs ir ten verkšlendavo nuo alkio ir skaudžių kirčių. Motinėlė-gi buvo toki silpna, baili, kiekvienas šmėstelėjimas už lango, ar garsas vakaro metu taip ją gąsdino, begalo gąsdino:

— „Ar tik ne tėvelis pareina, ar tik ne jis, o Viešpatie, vargdienėli tu mano, našlaitėli!“—apkabinus tada Jonelį raudodavo.—„Jau mano ne ilgos dienelės, jau suskaitytos, taip silpna man, vai amžinai užspaus mano akeles, nebematysiu skaisčiosios saulutės, vai nebregėsiu savo mielojo sunelio, vai palaidos mane į sierą žemelę niekieno negailimą, niekieno neraudamą. Kaipgi paliksiu tave, Joneli, be tėvužėlio, be senos močiutės, neturi tėvelio kad tave užstotu, neteksi močiutės, kad tave priglaustu“.—Glausdavosi tada Jonukas, stipriai glausdavosi, taip tvirtai apkabindavo motinos kaklą ir taip sėdėdavo, kol nepasigirsdavo žingsniai už lango ir smarkus bildėsis į duris. Motina išeidavo atidaryti durų, Jonelis-gi kiek drutas lįsdavo į tamsiausią grinčios kertę, į įprastąją savo vietą užkrosnin. Ir vėl prasidėdavo barniai, vėl muštynės, ašaros, riksmas, motina išbėgdavo kur pas kaimynus, tėvas-gi dar pašukavęs, parėkavęs bet nieko daugiau nesuradęs, nugriudavo kur į pasuolį ir ten saldžiai užmigdavo.

Taip tęsėsi dienos, savaitės, motinėlė vis menkėjo, kosėjo, lieso, dažnai kraujas prasimušdavo pro gerklę. Vieną kartą taip tėvas ją sudaužė, kad vos, vos, vargais negalais išsprukus iš jojo nagų, nubėgo pas kaimynus ir ten ant rytojaus Dievui dušia atidavė.

Palaidojo motinėlę. Joneliui jau nieko artimo neliko pasaulyje, bet jis to visa gal ir nesuprato, net nejautė, taip buvo sukietėjęs nuo kasdieninių mušių.

Pamena dar kaip paėmęs jį tėvas už sprando ir nuvedęs į kitą kaimą pas didelį ukininką paliko kiaulių ganyti— duonos dovanai nedarkys nors, rupužainis. — Vargo ten Jonelis, vargo...

* * *

Nyko Jonas, kuo toliau tuo labiau, kaip rudenį lapas, džiuvo. Nepaliaujanti vargai nelaimės iktoliai negalėję jo sulaužyti, antgalo pergalėjo, sugniuždę jįjį. Neramumas ir kirminas graužė vis jam širdį, visai žmonėms į akis nesirodė, sėdėjo viens sau užsidaręs grinčioje ir mąstė, valandomis, dienomis vis mąstė. Darbo jokio nei nepradėjo, jau visi kaimynai baigė vasarojų sėti, dar Jonas nei į laukus nebuvo išėjęs pažiurėt. Kaimynai manė kad serga, vienok žinodami, kad nelabai jis nori su kuom susidėt nei neužeidavo jojo atlankyti. Kartą tik kaip ir netyčia, vydamasis ištrukusį kumelį, užbėgo kaimynas Grigas į Jono grinčią. Jonas sėdėjo ant suolo abiem rankom parėmęs galvą ir nei nepastebėjo įėjusio kaimyno.

— „Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus!“ — pasveikino Grigas balsiai nusikosėjęs.

— „Per amžių amžius!“—ištarė greit pašokęs, lyg nusigandęs Jonas. — „A, kaimynas, prašom sėst!“ —

— „Ačiu, pastovėsiu; aš tik valandėlei užbėgau, Jony, kumelys ištruko iš tvarto, vejuosi, norėjau paklausti ar nematei kartais prabėgant“. —

— „Ne, nemačiau“, — trumpai atsakė Jonas. — „Bet sėski-gi, kaimyne, kas gera girdėti, ar jau atsisėjai? — nenoroms kalbino Jonas Grigą.

— „Kas čia Jony, bus gera, tos pačios naujienos, vargsti žmogus, ot, by tik diena dieną nustumi. Ugi tai jau vakar paskutinį purą pasėjau, tesižinai sau, vis jau biskį linksmiau, nors turi ko laukti įbėręs grudus į žemę“.—

— „Gal ir tavo tiesa, kaimyne, aš-gi šiemet gerokai apsileidau.“ —

— „Taigi aš ir žiurau, budavo visad pirmutinis prie darbo, dabar-gi ar negalauji pobiskį, sunkus dabar laikai, orai tokie nesmagus, nesveiki, dauguma nusiskundžia ligoms“.—

— „Ir pats nežinau, gal sergu, gal ir ne.“ —

— „Žinau, kaimyne, nelaimė tau atsitikusi, bet ką-gi bepadaręs, visiems nesaldu iš po šių metų žiemos, ir aš pats likausi tik su viena karve, sunku, šeimyna didelė“.—

— „Et, ką jau padės tas darbas, dirbk, dirbk visą gyvenimą, traukk tą jungą, rodos jau bus geriau, busi laimingesnis—šit užėjo nepalaima ir visa tavo išardė, išdraskė, sulaužė, sunaikino. Netaip gaila jei prapuola, niekais nuveina lengvai, ar gal dovanai gautas daiktas,—bet čia kaimyne kruvinas prakaitas, krauju tiesog uždirbta, išgauta“ — lyg ir lengviau darėsi Jonui krutinėj, kad galėjo išlieti nuo taip senai susirinkusius ten visus kartumus, visus gyvenimo nesmagumus.

— „Kuo dirbsiu,“—kalbėjo toliau:—„liko pusiau nugaišęs arklys, sėklos neturiu, visi įrankiai užstatyti pas žydą už vežimą supuvusių šiaudų, nuo kurių visi gyvuliai išstipo. Kam-gi antgalo dirbsiu, ėsu vienas, tai šiaip be taip vis pragyvensiu“.—

— „Taip, Jony, sunku, žinoma sunku, kiekvienas tai supranta dirbi, dirbi o nežinai kam teks tavo kruvinas darbas, gal senatvėje stogo neteksi ant savo galvos, kad ir Badulis, pats Jony žinai kaip dirbo, taupė— sunui pavedė, tas jau baigia švilpti namus, tėvą-gi veja iš namų. Taip, Jony, bet visgi reikia dirbti, aš paskolinčiau tau sėklos, kaip užaugs sugrąžinsi. Aš jau atsisėjau—atsiųsiu rytoj, jei nori, savo Praną su arkliais, pagelbėtų tau kiek“. –

— „Ačiu, labai ačiu!“—ištarė Jonas pažvelgęs nustebusiomis akimis į Grigą.—Bet... bet...“ —

— „Kaip sau žinai“,—tarė Grigas maudamas kepurę.

— „Ateiki rytoj išanksto pas mus, tai galėsi sykiu paimti ir sėklą,—dabar likk sveikas.“—

Ilgai sėdėjo Jonas išleidęs kaimyną, jau saulė paskutiniais, gęstančiais savo spinduliais rėmė į lango stiklus, auksu margino grinčios lubas, sienas — Jonas dar vis sėdėjo abiem rankom parėmęs galvą, mintis viena po kitos, kaip šešėliai, pynėsi, nyko, vėl gimė kitos Jono galvoje. Niekaip negalėjo susivaldyti, niekaip sutvarkyti visų įspudžių.

— „Aš nieko neturiu, plikis, pastumdėlis, išeik iš mano namų, tu apgavai mane... Badulis... sunus veja iš savo namų... taip kaip mane išvijo... anais metais išvijo... išvijo...“—

— „Ateik rytoj, duosiu sėklą... Pranys ateis su arkliai... pagelbėt... juk visi atsisėję“, — pynėsi Jono galvoje, pats negalėjo suprasti kas su juomi dedasi; jautė didelį gailesį, ko gailėjosi ir pats nežinojo. Linksmumas, dėkingumas ir vėl gailesis, vėl nusiminimas apimdavo jo sielą. Kaž kodel atsiminė vėl jam patėvis — dažnai matydavo jį anais metais, aptinusiomis nuo degtinės akimis ir pamėlynavusia it slyva nose, vaikščiojant krepšius užsidėjus. Dabar bus antri metai

kaip kažin kur dingo iš šios apielinkės, nesirodė, o gal tik Jonas paskendęs savo rupesčiuos, susigraužimuos nebuvo jojo pastebėjęs.

— „Kur dabar jisai, ką veikia, juk jis dar nelaimingesnis už mane, neturi net kur galvos pridengti, senas, vos kojas velka iš nuoilsio“,—nežinojo pats Jonas delko tokios mintis jam skverbėsi galvon.

Suklibino kas iš lauko duris,—pravėrė ir nedrąsiai peržengęs grinčios slenkstį atsistojo ties kakaliu, neramiai gniaužydamas rankose kepurę. Stovėjo ir nieko nesakė. Jonas sėdėjo tuomkart ties langu už stalo ir mąstė vis mastė apie savo patėvį. Negirdėjo iš karto kaip sugirgždino kas ten durimis, nepastebėjo net kaip įėjo į grinčią, tik už geros valandos pamatė ką tai stuksant ties kakaliu pasirėmusį ant lazdos.

Lyg peiliu kas širdį nudiegė Jonui, — pašoko nuo suolo, žengė du, tris žingsnius į vidurį grinčios ir žiurėjo į atėjusi. Grinčioje buvo prietamsa, nes saulė jau buvo seniai nusileidusi, tik pazaras dar raudonavo vakarų pusėj. Baimė apėmė Joną, žengė dar žingsnį prie svečio ir sustojo, lyg perkuno trenktas sustojo. Prieš jį stovėjo augštas, kaip stiebas vyras. Sulinkęs į kuprą stovėjo jis ant lazdos pasirėmęs, kojos drebejo, išpurtęs senas jo veidas rodė didelį, didelį nuovargį, tik giliai įdubę jo akis, kaip tai keistai žvilgėjo, buvo tai Jono patėvis. Atėjo jisai nuvargęs, suplyšęs, atėjo kaipo elgeta krepšius užsidėjęs, aršiau negu elgeta, nes jau visai be jiegų, net elgetaut negalėdamas,—atėjo ir stovėjo drebėdamas iš nuovargio Jono grinčioje.

Suvirpėjo, krauju apsiliejo tada Jono širdis, norėjo išstumti, pro duris išmesti senį, atkeršinti už visus savo vargus, ką buvo nuo jo iškentėjęs, norėjo išstumti jį laukan, kaipo savo motinos vargintoją, užmušėją. Vienok koks tai balsas kalbėjo jame: „Juk jis tavo artimas, žiurėk, vos gyvas, numirs juk už tavo durų, pasigailėk jojo, kaip tavęs pasigailėjo kaimynas“—.

Vis labiau šnibždėjo Jono sieloje sąžinės balsas: — „Atleiski jam, del Dievo meilės atleiski!“—

Kaip gaivinantis balzamas liejosi Jono krutinėj, staiga sukilę keršto jausmai pamažu, pamažu, kaip rukai, užšvitus saulės spinduliams, pradėjo slinkti, blaškytis, krutinė lengviau alsavo.

Sąžinės balsas vis garsiau kalbėjo: „Atsiminki, jei tavęs but nieks nepasigailėjęs dabartiniam tavo varge, kuom butum

likęs?—kaimynas ištiesė tau ranką, pagelbėjo varge, suramino nusiminusį".—

Senis-gi vis stovėjo pastiręs, ištiesęs drebančią pageltusią ranką, o pamėlynavę lupos vis šnabždėjo:

— „Jonai, susimylėki, del Dievo susimylėki, — daug aš tau esu pikta padaręs, daug tave nuskriaudęs, bet gailiuos kaip Dievas mato, iš tikros širdies gailiuos,"—nukrito skaudi ašara seniui nuo blakstienos, prisirėmė sienos, nes ilgiau jau nebegalėjo suvaldyti nuvargusių savo sąnarių.

Žiurėjo Jonas į senį, ilgai žiurėjo kovodamas savyje, dar vis keršto jausmai stengėsi apimti visas jo mintis, pavergti jas ir prispirti išpildyti nežmonišką darbą, — vienok negalėjo įstengti. Vis ramiau darėsi Jono sieloje, kraujas aprimo bangavęs, sudrebėjo tik visas jau galutinai apgalėdamas save— staiga greit prisiartinęs pabučiavo patėvio ranką, nukabino krepšius nuo jo pečių, nuvilko suplyšusią sermėgą ir privedęs arčiau kakalio, pasodino ten senį sušilti.

—„Tegu tau Viešpats atleidžia",—tik tiek ištarė Jonas, o toks malonumas, šviesa, tiesiog dangiška šviesa sužibo jo akis, išpylė veidą, norėjo šokinėti, bėgti, kaip mažas vaikas kuotoliausiai bėgti lenktynių, išvartyti visa, net grinčią nuversti,— tokį susyk pajuto smagumą, tokią meilę, norą prie kažinko tokio, ko pats nežinojo.

Senis-gi žiurėjo į jį nustebusiomis akimis, lingavo galva, norėjo ką tai ištarti, gal padėkoti už tokią gailiaširdystę, bet žodžiai nėjo iš burnos, lyg kas užrišęs laike jam gerklę, susijaudino visas, pradėjo aikčioti—ir gausios ašaros, ašaros atgailą darančio, papludo iš jojo akių.

Ryto metą, vos aušrai sužibus skubinosi Jonas pas savo kaimyną Grigą. Vėsus, grynas ryto oras taip gaivinančiai veikė į Joną, pirmutiniai skaistųs saulutės spinduliai, prasiskverbę pro ryto rukus, taip pralinksmino jįjį, kad gal pirmą kart savo gyvenime taip linksmai, taip liuosas nuo visų sielos nesmagumų, vyturėlio pritariamas užtraukė dainelę

— „Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus"! — linksmai pasveikino Grigą, kuris su sunum ruošėsi jau eiti pas Joną sėjos pradėti.

Nustebęs Grigas pažiurėjo į jįjį:—„Kas tau Jonai,—šit džiaugiasi kaip žirgelį gavęs. Geru vėju kritęs; gerai gerai ką atėjai, taip anksti išsirengei, štai ir mes dar vos tik atsikėlę."—

— „Ką-gi darysi, balta diena šeimynos nemigdin, reik skubintis, atsilikau nuo kitų, tat noriu pavyti. Kaimyne, žadėjai man vakar pagelbėt, labai busiu dėkingas".—

— „Taigi taigi, mudu ir ruošiamės su Praniu, žadėjom abudu ateiti, aš pats tuomkart neturiu ką namieje veikti, bet eime, Jony, į gričią, koliai Pranys pakinkys arklius, parukysiva nors pypkes.

— „Tėte, žiurėk kokį man vytinį ištaisė Badulių tėvukas!“—džiaugėsi Juozukas bėgdamas ginti bandos.

— „Badulis, kas Badulis!“— lyg išsigandęs kuo ne visu balsu riktelėjo Jonas.— „Argi ištiesų jį sunus butu išviję̨s, kaip vakar man, kaimyn, pasakojai?—“

— „Taigi kad vakar vakare ir atėjo senis į mus, sunaus iš namų išvarytas. Priglaudžiau jįjį, tegu pabuna dieną, kitą pas mane, vaikams nors klumpių pridroš, ką dabar darysi,—kiekvieną tas gali patikti, reikia pasigailėti žmogaus.“—

Stovėjo Jonas galvą nuleidęs ir ką tai sunkiai, ilgai mąstė, negirdėjo nei ką jam Grigas pasakojo, nepajuto net kaip paėmę jį už rankos patraukė grinčios link. Atsipeikėjo tik žengdamas per slenkstį iš lauko į priemenę, akįs jo žibėjo vėl taja pat šviesa, kada priėmė savo patėvį, status jo liemuo dar labiau išsitiesė, veidas rodė tvirtą pasiryžimą. Įėję̨s į grinčią greit prisiartino prie Badulio, kuris tyliai sau kampe, galvą nuleidęs, drožė klumpėms padus.

— „Padėk, Dieve, dėdžiuk, tai senai matėmės“, — pratarė pabučiavęs seniui ranką.

— „Tai tu, Jonai“,—sušnabždėjo senis, pakėlęs akis.

— „Tiesa, jau senai aš tave mačiau, dabar štai kur mudu vėla susiėjom“, — tęsė senis lyg ir persigandusiu balsu.

— „Taip, dėdžiuk, taip, visaip pasauly atsitinka, kalnas su kalnu, sako, nesusieina,—žmogus su žmogum susiein“.—

— „Dėdžiuk“,—karštai staiga emė kalbėti Jonas:— „žinau tavo nelaimę, aš vienas, neturiu kam dirbti, pačiam nedaug reikia, tiesa atėjo patėvis, bet jis vos gyvas, pasenęs, neilgai gyvęs. Dėdžiuk, p reik pas mane gyventi; dabar aš suvargęs, bet tai niekis, užteks mums!..“—

Pr. D.

ŽINOJIMAS IR TIKĖJIMAS.

4. JAUSMO DALYKAS AR PROTO AKTAS?

(Užbaiga).

Psychologiška religijinio tikėjimo analyze: jausmininkai ir modernizmas,—išdėstymas ir kritika.

XV.

Prie sąžinės ir proto autonomijos neužilgo sugrįšime kitu ruoštu, dabar tik kuotrumpiau paliesime pamatinį Kanto religijos filosofijos branduolį draug su jo moraliu principu.

Savo „Grynojo proto kritikoj'" Kantas išveda, kad Dievo buvimą mes protu pažinti negalime, savo „Praktiškojo proto kritikoj'" nori priparodyti, kad trįs pamatinės idėjos naturalės religijos—o sulig Kanto kitokios religijos ir nėr' — butent Dievo buvimas, nemirybė ir doriška laisvė yra trįs ant moralės sąmonės rymantįs butini įsitikrinimai, kuriuos Kantas vadina gryno praktiškojo proto postulatais. Kitaip sakant yra tai praktiškas priėmimas ant doriškos sąmonės pamato, yra tai postulatas apturįs realybę per autonomę dorišką valią, trumpiau—yra autonomės doriškos valios postulatas. Savo gi rašte „Religija grynojo proto ribose" Kantas visą religijos esmę suveda prie moralės sąmonės.

Visoki teologija Kanto žvilgsniu išteisinama tik kaipo moralė teologija ir užtatai „moralė teologija, o ne teologiškoji moralė" skamba pamatinis Kanto religijos filosofijos akordas. Tegul bus taip.

Bet moralė žmogaus sąmonė yra labai subjektivus dalykas, o tuomi ir rymantis ant jos butinas įsitikrinimas apie Dievo buvimą netenka jokio objektivaus pagrindo. Kantas pats tai pripažįsta:

„Aš negaliu sakyt: moraliai *yra* tikra, kad Dievo esama ir t. t. bet *aš esu* moraliai tikras ir tt. Ši moralė butenybė yra subjektivi, t. y. reikalas, o ne objektivi, t. y. pati priedermė[1])".

---

[1]) So muss ich nicht einmal sagen: *es ist* moralisch gewiss, dass ein Gott sei etc., sondern *ich bin* moralisch gewiss etc. Kritik der reinen Vernunft 2 Auf. herausgeg. von Kehrbach bei Reclam S. 626... diese moralische Nothwendigkeit *subjektiv* d. i. Bedürfniss, und nicht *objektiv* d. i. Pflicht sei. Kritik der praktischen Vernunft Recl., S. 151.

Bet tokia autosugestija, toks reikalui atsiradus pačiam sau Dievo buvimo įsikalbėjimas dar anaiptol nerodo ar Dievo apskritai esama. Ir beprotis gali but moraliai labai tikras karaliumi esąs, bet tokiu jis dar delei to nebus. Taigi šiame atvejyje Kantas įgalioja praktiškąjį protą sutverti sau Dievą, o drauge su juom gerą ir dorą, kaip jis įgaliojo teoretiškąjį protą sutvert, pasidaryt sau pasauliovaizdį ir patį pasaulį. Mintijimas nuoseklus, bet kur jis nuveda! Tada visas Dievo buvimas priklauso tik nuo autonomės valios, nuo kategoriškojo imperativo[1]) malonės. Vadinas, autonomis subjektas praktiškam reikalui atsiradus p a d a r o sau Dievą. Kantas atvirai tą ir pripažįsta:

„Tiesa skamba keistai, bet nieku budu neatmestina pasakyt: kad kiekviens žmogus sau *Dievą daro*, net sulig moralių sąvoką.. jį privalo pats pasidaryt, idant jame gerbti tą, *kuris jį padaręs yra*“[2]).

Bet taip apkreiptai išaiškinus religijinius žmogaus santikius, į ką pati religija pavirsta, jei ne į t u š č i ą i l u z i j ą? Ištikrųjų, kam vertas toks Dievas, kuris tik p a s t u l u o j a m a s, kurio buvimas tik p r i l e i d ž i a m a s, kad savimeilės širdies geismus patenkinti?! Kam vertas toks Dievas, kurį praktiško reikalo spiriamas žmogus sau sutveria, padaro, susigalvoja, kad šį reikalą patenkint?! Ir apskritai ar galima tokį Dievą Dievu pavadinti?! Toks religijos sąvokos iškreipimas, apie kurį ilgiau kalbėt neverta.

Dabar kas del m o r a l i o Kanto principo. Grynas religijiškumas sulig Kanto esti pažinime musų priedermių kaipo dieviškų prisakymų. Bet jeigu kiekvienam musų Dievas esti tik po kiek jį mus' praktiškas protas postuluoja, po kiek jį autonomė doriška valia realizuoja, tai priedermės prieš Dievą yra tik priedermės prieš mus pačius. Kantas tai ir pats pripažįsta:

„Mes (religijinėse priedermėse) neturime duotos priešais mus esybės, prieš kurią mes turetumėme priedermes“[3]).

---

[1]) Kategoriškuoju imperativu Kantas vadina absolutiškąją formą, kurioj' musų praktiškasis protas stato doriškus reikalavimus.

[2]) Es klingt zwar bedenklich, ist aber keineswegs verwerflich, zu sagen: dass ein jeder Mensch sich einen *Gott mache*, ja nach moralischen Begriffen... sich einen solchen selbst machen müsse, um an ihm den, *der ihn gemacht hat*, zu verehren. Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft Recl, S. 181 Anm. 2.

[3]) Wir haben (bei Religionspflichten) nicht ein gegebenes Wesen vor uns, gegen welches uns Verpflichtungen oblägen. Grundlagen der Metaphysik der Sitten, Recl. S.

Taigi mes patįs duodame sau dėsnius, užtatai kad autonomiais esame, bet jei norime religijingais buti, privalome į tuos dėsnius žiurėt kaipo į Dievo priesakus. Bet šiuomi jau mes identifikuojame musų protą ir Dievą, musų protas ir Dievas tampa vienas ir tas pats dalykas ir mes atsiduriame tikriausiame p a n t e i z m e, nors Kantas tokios išvados ir nepadarė. Šiaip ar taip, negalima nei užslėpti, nei užginti, kad Kanto moralėje a u t o n o m i s ž m o g u s, p r a š a l i n ę s D i e v ą l a u k, p a t s u ž ė m ė J o v i e t ą. Šiuomi autonomis Kanto subjektas tampa paliuosuotas nuo visokių priedermių ir nelieka jokios kalbos apie dorą paprastoje prasmėje.

Taip kad Kanto autonomis subjektas su savo teoretiškuoju ir praktiškuoju protu buvo toks kudikėlis, kuris devynioliktojo amžiaus bėgyje netrukus išaugo į Nietzsche's viršžmogį, kuriam kaipo „augštesniam" žmogui nėr' daugiau jokios normos nei l o g i š k o s, nei e t i š k o s. Ir tokiomis savo išvadomis Kantas tapo visokios tiesos, ir visokios doros gurintoju. Ir jei protestantizmas Kantą vadina savo filosofu, tai protestantizmui iš to labai menka garbė.

XVI.

Verta dar į religijos esmę sulig Kanto pažvelgti iš kitos pusės. Kantietis Paulsen'as drauge su savo mokytoju, išjuokęs Bažnyčios prisakymuose formuluotas priedermes, pavadinęs juos „atbultarnystė" (Afterdienst), kaipo vieninielę malonią Dievui tarnystę pažymi „d o r o s d ė s n i u, k a i p o D i e v o v a l i a a p s p r ę s t ą j į e l g i m a s i" Tegul bus taip.

Tik tada kiekvienam mylinčiam tiesą ir dorą žmogui bus neišvengiama aiškiai sužinoti, kokias priedermes tasai doros dėsnis ant jo uždeda pildyt, kokias ne, teks aiškiai ištirti, ką jis daryti užgina, ką ne. Pradėdamas tai tyrinėti toks žmogus susitiks ir su šiuo klausimu: ar doros dėsnis užgina melą. Katalikų Bažnyčia apie tai mokina, kad neprivaloma artimą klaidint pasigaunant netiesos tyčiomis ir n i e k u o m e t neprivaloma meluot net juokaujant reikale ar iš bėdos; melas yra šlykšti gėdinanti dėmė ant žmogaus (Sir. 20, 26). Apie tai galima rasti kiekviename katekizme. Mintytojai gi pertraukusieji su Bažnyčia ryšius apie tai kitaip sako.

Taip protestantas Hugo Grotius savo knygoj' „Apie karės ir santaikos teisę" sako esama nuotikių, kuomet galime

be kaltės netiesą kalbėti ir tokių f a l s i l o q u e n t i a e i n c u l p a t a e c a s u s' ų jis randa šešis[1]). Voltaire'is rašė į Thiriot'ą:

„Melas tik tuomet blogadarybė, jei jis blogą daro; jis yra didelė geradarybė, jei jis gerą daro. Užtatai bukite geradaringesni kaip kuomet nors! Reikia meluot kaip velnias, ne bailiai, ne tik tulą laiką, bet širdingai (herzhaft) ir visuomet.... Meluokit, mano draugai, meluokit“[2]).

Panašiai giria geradaringą melą Schopenhauer'is[3]) ir leidžia apsigynimo melą (Nothwehrlüge) E. von Hartmann'as[4]). G. von. Gizycki's sako esama atsitikimų, kuomet ne neteisinga, bet t e i s i n g a yra žinant netiesą sakyti[5]); taipgi Wundt'as[6]) o ant galo ir paties Paulsen'o „Etikoj'“ randamas sekantis stebėtinas sakinys:

„Gal but kad melas reikale netinka į moralisto systemą; tai pripa-rodo tik systemos netinkamumą moralių daiktų suvokimui“[7]).

Tada tiesą ir dorą mylinčiam žmogui reikės ištirt, kas gi tą doros dėsnį teisingai apsprendžia, keno gi klausyt. Arba kiti pavyzdžiai: Ar doros dėsnis užgina dvikovę? Daugelis gina ją. Ar doros dėsnis užgina moterystėn susijungusiųjų atsiskirimą, polygamiją (daugelio moterų turėjimą?) Reformatoriai leido daryti tą ir kitą. Ar doros dėsnis uždeda ant musų priedermę pripažint musų prigulmingumą nuo Dievo Sutvertojaus galinčio ir stebuklus daryti? „Naujieji“ ginčija tai. Taigi tiesą ir dorą mylintis žmogus neapsistos ant šių prieštaravimų, o eis tolyn žiurėti, keno tiesa, nes patiės „doros dėsnio“ esama įvairių, vieno kitam prieštaraujančių aiškinimų.

Toliaus eina „Dievo valia“. Pirmiau apie kokio Dievo valią gali but kalbą, jei negalima ž i n o t i, ar apskritai Dievo esama. Antra tų dievų, kuriuos sau patis žmonės sutveria, „valia“ labai nevienoda ir neturės nieko bendro su valia krikščioniškosios pasaulėžvalgos Dievo sutvėrusio pasaulį, ir šale išpildymo „doriško dėsnio“, kaip jis kiekvieno stabmeldžio širdin įrašytas (Rom II, 15) reikalaujančio kartu iš-

---

[1]) De jure belli et pacis, lib. III, cap. 1. § XII—XVII. [2]) T. 31 p. 446 iš *Brors'o*: Modernes A - B - C. S. 394; apie šį ir kitus Brors'o raštus žiurėk bibliografijoj?

[3]) Grundprobleme der Ethik S. 223 ff. iš Brors'o ten pat S. 393.

[4]) Phänomenologie des sittl. Bewusstseins S. 113. iš ten pat.

[5]) Grundzüge der Moral 1883, S. 108. Es giebt Falle in denen es nicht unrecht, sondern *recht* ist wissentlich die Unwahrheit zu sagen.

[6]) Ethik, 1888. S. 467.

[7]) Es mag sein, dass die Notlüge in das System eines Moralisten nicht hinein passt, das beweisst nur die Untauglichkeit des Systems zur Begreifung der moralischen Dinge. System der Ethik 1889 S. 544.

pildymo ir „Kristaus dėsnio“, į kurį priguli visas Kristaus mokslas. Kristus gi atnešė žmonijai Apreiškimą, antgamtinę tikybą, įsteigė Bažnyčią ir šale doros dėsnio, kaipo Dievo valios išpildymo, Jis reikalauja tvirtai tikėti į visą jo mokslą, beišimtinai klausyti Bažnyčios ir jos prisakymų. — Ir vėl mylis tiesą ir dorą žmogus pasistengs ištirti, prieš kokio Dievo valią jis privalo lenktis, nes ir „Dievo valios“ kaip ir „doros dėsnio“, esama įvairių vieno kitam prieš kariaujančių aiškinimų. Taip iš pasakymo „doros dėsnis“ „Dievo valia“ be tolesnio jų apsprendimo nič nieko nelieka. Lieka dar doros dėsniu kaipo Dievo valia apspręstas e l g i m a s i s. Vadinasi kaip tą doros dėsnį ir Dievo valią besuprasi, bile tik gerai elgsiesi. Bet ši nuomonė ne kas kitas, kaip tik anas garsus devizas: „Visiškai lygu, kokią tikyba išpažinsi, bile tik geras žmogus busi“. O čia jau gryniausias indiferentizmas.

Geram žmogui toli gražu ne vistiek, ar jis garbins tikrąjį Dievą ar tik dieveklį; geram žmogui bus ne vistiek kokią tikybą jis išpažins, geras žmogus norės išpažinti teisingą tikybą, kurion pirmiau priklauso Dievui klusnumo priedermė, tikėjimas į visą ką Jis pasakęs yra. Čia geram žmogui teks susitikt su Bažnyčia ir bažnyčiomis, ištirt, kuri iš jų yra tikrai Dievo įsteigta, ir ištirus klausyti jos, nes Kristus Bažnyčios neklausančius prilygindamas stabmeldžiams ir visiems piktadariams (Mat. XVIII, 17) neskaito jų gerais žmonėmis.

Taip kad pagalios ir iš ano doros dėsniu kaipo Dievo valia apspręstojo e l g i m o s i nieko nebliko, nes geras žmogus dar nepasitenkina tuo „geru elgimuosi“, kurį pasiulo jam kantiečiai, o eis toliaus tiesos jieškoti, idant ir savo principuose tiesą turėdamas sulig jų gyvenime elgtusi.

Taip iš visų trijų punktų Kanto-Paulsen'o pasiulomos religijos nieko nebliko, kas galėtu patenkinti tiesą ir dorą mylintį žmogų; tokia religija tai tikriausias indiferentizmas ir daugiau nieko. Bet prie tiesos stengimasis yra kiekvieno žmogaus priedermė ir indeferentiškas atsinešimas į augščiausias problemas nei doriškai nei moksliškai neišteisinamas.

XVII.

Lieka apvertinti dar vienas Kanto religijos punktas. Kantas tvirtindamas religija visiškai prigulminga esant nuo moralės, moralė gi nuo autonomės doriškos valios, šiuomi pamatiniu religijos faktorium išveda v a l i ą esant. Tokiu apsprendimu Kantas

stoja šalininku tos mintijime pakraipos, kuri naujojoj' filosofijoj' voluntarizmu vadinama[1]). Šios pakraipos atskambiai jau sutinkami senovės systemose apie eudaimoniją (laimingumą), apie dorišką tobulinimasi ir geradaringą elgimasi, o plačiai ji buvo paskleista taip vadinamojo Apšvietimo gadynėje praplitus devizui, religija esant vien ir visiškai dora, praktiška Dievo meilė. Kantas, skelbęs protą autonomiu esant, radikaliai pastumėjo šią nuomonę pirmyn. Taip pat ir Fichte tarp moralės ir religijos pripažįsta led formalį skirtumą. Bet ar nuomonė, kad religija kįla iš valios ir apsireiškia doriško elgimosi srityje, sutinka su gyvenimo faktais? Senobinė etika neturėjo savyje jokio visotino priederminimo (Verpflichtung) ir visos senovės etiškos systemos, buvusios nevykusiomis pačiuose ir savo pamatuose faktiškai nepadariusios jokios tobulinančios į minią įtekmės, buvo priverstos pasitraukt priešais krikščionybės etiką. Lygiai ir naujoj' gadynėj' grynojo humanizmo evangelija, kaip ji pav. patraukiamai nupiešta Lessing'o „Išmintingame Natane" jokios pažangos nepadarė. „Amžinos ramybės" ir visotino žmonijos susibroliavimo idealas, apie kurį svajojo XVIII amžiaus baigos dainiai ir mintytojai, drauge ir pats Kantas, yra ir palieka idealas, kol valdovai ir pavaldiniai žemų pobudžių užviešpatauti tebėsą.

Toliaus, žmogus gali religijingai elgtis, sulig musų doros supratimo elgdamasis nevisai nedorai. Žmoginės aukos senovėje ir dabartyje, orgijos Dionyso garbei, prostitucija Afroditei ar Astartai tarnaujant, visas stabmeldiškas mysterijų kultas augštai surištas su religijiniais įvaizdais. Vienok visi tie darbai reikšdami dievybės garbinimo aktą netur nieko bendro su Kanto formuluotais pamatiniais doros dėsniais.

Toliaus visose religijų systemose, ypatingai Rytų, esama kvietistų ir mystikų, kurių religijinė sąmonė apsireiškia tame, kad jie sulig savo laisvės nesielgia, kad jie laisvę ir savistovumą Dievui aukoja idant visiškai pasinerti meditavime apie Dievą. Mums valia visus tų metavotojų paties savęs kankinimus vadinti liguistos vaidentuvės išsigimimais, bet nieks nedrįs sakyt juose religijingumo nėsą. Tokie faktai tik rodo, kad religija negal but identiška su grynai doriška valia, kaip to nori Kantas ir kantiečiai.

Naujasis voluntarizmas nepasiliko ant vietos, o žengė pirmyn. Valios pirmutinybę priešais pažinimą Absoluto suvo-

---

[1]) Nuo latiniško žodžio *voluntas* reiškiančio valia.

kime giliau pamatuoti mėgino Schopenhauer'is, suvokdamas pačią valią kaipo Absolutą, visų daiktų pamatą statydamas jį kaipo aklą pastangą ir norą (Streben und Wollen), prie kurio intelektas tik paskiau prisideda kaipo tarnas.

Pliko materializmo atrėmimui ir subjektivaus idealizmo išvengimui daugelis protininkų maloniai ši v o l u n t a r i š k ą r u o ž ą pasitikę paėme į savo systemas. Apie giliausius gyvenimo klausimus, sako jie, nutaria ne „esmės" o tik „vertės" sprendimai (Seinsurteile, Werturteile), išreiškiantieji asmens valios pakraipą. Jei dar metafyzikos esama, tai ji vedant negut prie absolutaus pasaulio pamato, o ne prie teistiško Dievo. Paskutinėj' prasmėj' apie pasaulėžvalgą sprendžia valia, praktiškas reikalas; be Dievo mes negalime „gyvent", negalime prieš gamtos galybes musų asmeniškumą atlaikyti. (Paulsen'as, Windelban'as, R. A. Lipius, Tolstojus). „Religiją, kuriai aš priklausau, aš išpažįstu ne užtatai, kad ji teisinga yra,... bet ji yra teisinga užtatai, kad aš ją išpažįstu, o išpažįstu aš ją užtatai ir kiek ji mano reikalams atsako" (H. Spitta). Taip kad tikėjimas į Dievą netur „jokios objektivios reikšmės, o turi tik subjektivų neišvengiamumą" (Siebeck)[1]).

XVIII.

Nuosekliausiai gi šitokia nuomonė pravesta taip vadinamame p r a g m a t i z m e[2]) kurį pirmiau formulavo amerikietis Ch. Peirce[3]), o paskui prie religijos pritaikė neseniai miręs žymus Amerikos psychologas ir filosofas W. James (sk. Džems), ypatingai savo veikaluose „Pragmatizmas" ir „Religijinio patyrimo įvairumas"[4]); Anglijoj' pragmatizmo šalininku yra F. C. S. Schiller'is[5]), Francijoj'—Bergson'as, Le Roy (pir-

---

[1]) Die Religion, der ich angehöre, habe ich nicht, weil sie die wahre ist,... sie ist die wahre, weil ich sie habe, und ich habe sie, weil und insofern sie meinen Bedürfnissen entspricht"... „keine objektive Gültigkeit, sondern nur eine subjektive Unausweichlichkeit". Iš Mausbach'o, Religion, Christentum, Kirche S. 50.

[2]) Nuo graikiško žodžio πράγμα reiškiančio veiksmas, darbas, akcija.

[3]) Straipsnyje: How to Make dur Ideas Clear, The Popular Science Munthly for january 1878. Išversta ir Revue philosophique, janvier 1879.

[4]) Pragmatism. A new name for some old woys of thinking 1907 yra ir vokiškai: Der Pragmatismus, deutsch von w. Jerusalem 1908; The varieties of religions experience 1993, vokiškai: Die religiöse Erfahrung deutsch von Wobbermin 1907, rusiškai: Многообразие религіознаго опыта 1909.

[5]) Studies in Humanism 1907, vokiškai: Humanismus. Beiträge zu einer pragmatischen Philosophie, deutsch von R. Eisler 1911.

miau), Wilbois ir kiti[1]); Vokietijoj' — F. Spitta ir kiek tiek Nietzsche; pragmatizmui artimas taipgi Mach'o ir Avenarius'o pozitivizmas.

Kaikurie pragmatizmą charakterizavo tiesiog kaipo „dolaro filosofiją". Nors tai jau truputį perdėta, vienok pragmatizmas yra visgi nuosavi amerikietiška filosofija... gyvenimo, tverybos ir galėjimo"[2]). Tiesa, sulig pragmatizmo, nieko daugiau kaip įvaizdų tinkamumas mąstančiojo žmogaus tikslams[3]). Pragmatizmas nežino nieko savyje (an sich) teisingo, neklausinėja, ar pažinimas su logikos dėsniais sutinka, o teisinga yra kas g e r a, n a u d i n g a, kas turi p a s i s e k i m ą. Tiesos kriterijum yra p a s i s e k i m a s, jos žymė — praktiško gyvenimo reikalų patenkinimas. Šie praktiški reikalai padeda netik užpildyt tulas tiesos pažinimo spragas, kaip kad buvo pas Kantą, bet ir pati tiesa pamate yra ne kas daugiaus kaip naudingumas, ir galėjimas, žmogaus reikalus patenkinti.

Tie reikalai ne vien tik išimtinai žemiški pajautoms prieinami, bet lygiai transcendentiniai, religijiniai,—o teisingais jie yra tik po kiek jie žmogaus gyvenimą stumia, kelia, didina. „Dievai, kuriuos mes išpažįstame, yra dievai, kurių mes reikalingi, kuriais mes galime naudotis". „Dievą negalima pažint, negalima jį suvokt, o reikalingas jis kaipo maitintojas ar moralis atramo punktas, kaipo draugas ar meilės objektas"[4]).

Tokia pasauležvalga didelio griovimo nereikalinga. Kokios daugybės esama historiškų, geografiškų ir kitokių tiesų, kurios turėdamos mums tik teoretišką interesą absolučiai jokios reikšmės, jokios praktiškos naudos neturi musų gyvenimo laimei! Taipgi aišku, kad visokia tiesa jau yra ir geras dalykas, mažiausiai užtatai, kad ji dvasią tobulina. Ir tai aišku, kad didelis skirtumas tarp tiesos ir naudingumo yra negali-

---

[1]) Sul. *J. de Tonquédec*: La notion de vérité dans la philosophie nouvelle 1908.

[2]) „Eine eigentümlich amerikanische Philosophie.. als Philosophie des Lebens, Schaffens, der Möglichkeiten" *Günther Jacoby* in Zeitschrift für Philosophie und phil. Kritik 147 B. 2 H (1912) S. 172 f.

[3]) „Wahrheit sei nichts weiter als Brauchbarkeit der Vorstellungen für die Zwecke des denkenden Menschen" taip tiesą pragmatizme apriboja *Windelband'as*: Grosse Denken iš Vierteljahrschrift für wissenschaftliche Philosophie und Soziologie 912, 24 S 300.

[4]) „Die Götter, die wir bekennen, sind die Götter, die wir nötig haben, die wir gebrauchen können". „Man erkennt Gott nicht, man begreift ihn nicht, man braucht ihn—als Versorger oder als moralischen Halt, als Freund oder als Gegenstand der Liebe". *James*: Der Pragmatismus S. 31—40 ir iis pat Die Religiöse Erfahrung S. S. 314, 457 iš Mausbuch'o S. S. 61, 133.

mas, kad mes galime gyvent tik sąjungoje su tiesa, o ne fantomų srityje. Bet iš to dar toli gražu neseka, kad tiesa tebėra tik praktiškuose santikiuose su musų gyvenimu, bet atvirkščiai, kad ji turi savyje neprigulmingą, neišgriaujamą faktų stovį, prie kurio turi gyvenimas taikintis. Naudingumas dar ir užtatai negal but p a s k u t i n i u tiesos kriterijum, kad pažiuros į tai kas tikrai naudinga yra, toli ir griežtai viena nuo kitos skiriasi. Jei žmonijos tikslu nėra galutinas moralis išsigimimas žiaurioje interesų kovoje, tai t i k r ą gyvenimo vertę privalo nustatyt idealės normos. „O tai padaryt jos gali tik tuomi, kad jos pačios neesti evolucijos sukuryj', nepriklauso nuo geidulingų žmogaus reikalų ir užgaidų, bet talpina savyje pastovią tiesą. Tikrai pakėlusios ir paturtinusios žmonijos gyvenimą kovos buvo vedamos už tokias idėjas ir tikslus, kurios buvo gerbiamos kaipo amžinos ir dieviškos tiesos, už tokias idėjas ir tikslus, už kuriuos buvo aukojama viskas praktiškai tinkamas, net patsai žmogaus gyvenimas“[1]).

XIX.

Augščiau buvo paminėta keletas pavyzdžių negativaus reformatorių atsinešimo į protą ir jo dalyvavimą religijos dalykuose, paliesta pamatinis šioj' srityj' jų mokslo prieštaravimas, kliudyta „protestantizmo filosofo“ Kanto radikalis bandymas tuos prieštaravimus išrišti ir pagalios, truputį ilgiau apsistota ant jo nuomonės apie religijos esmę, parodyta kaip ji savo protinėj' pusėj' yra grynas nieku neišteisinamas indiferentizmas, o psychologiškoj', spręsta kaipo valios dalykas, tiesioginiai nuvedė į pragmatizmą, kurią mintijimo pakraipą kurie-ne-kurie ne bereikalo pavadino dolaro filosofija[2]). Tuo budu nušvietus šias naujojo mintijimo sroves ir jų šaltinius šį kart jau galima paliesti tą daugiau už kitas musų gadynėj' praplitusią nuomonę, kuri nežiurint nuolatinio minėjimo antgalvyje ligšiol nebuvo tiesioginiai kliudyta, butent, jog religija esant grynai j a u s m o dalykas. Kaip jau esame minėję augščiau, historiją žinant nuo žilos senovės buvimą nuomonių, dievybę galint suvokti tiesioginiai per naturales sielos jiegas be logiško mąstymo: pav. bramanizme, pas Filoną, neoplatonizme, islame. Taipgi dar pakartotina, kad naujoj' gadynėj' subjektivaus jausmo religijai visas duris ligi galui atidarė 16 amžiaus reformatoriai atskirdami žmogų nuo

[1]) Paskui Mausbach'ą S. 62.

[2]) Pas *James'ą* pasitaiko pav. tokie išsireiškimai: „Tiesa gyvuoja daugiausiai kreditu“, arba „Kas grynais pinigais bus tiesos vertybė, jei mes ją patirijos pinigu aprokuosime?“ Žiur. *W. Switalski*: Der Wahrheitsbegriff des Pragmatismus nach William James, 1910 S. 21 ff; sul. taipgi *J. Blanche*: La notion de verité dans le pragmatisme, Revue de philosophie 1909, p. 5 ss.

tikybinės autoritatės ir įskiepindami jam savo nuomonėmis pasitikėjimą Šventraščio aiškinime. Taip patekus tokion situacijon reikėjo šauktis paprasto jausmo, kaipo vienintelio tiesos kriterijaus; tai kartkartėmis, matyt, aiškiai pačių kaikurių reformatorių raštuose, kaip rodo aną kart paminėtas Kalvino pasakymas.

Plačiau jausmininkų nuomonės pradeda rodytis 18 amžiuje, „apšvietos“ gadynėje, kuomet ateistiškam racionalizmui pakirtus tikėjimą į krikščionybės dogmatus vienoj' pusėj' ir sudužus visiems bandymams sutverti proto religiją kitoj',—visas laiko upas pakrypo jausmų ir pergyvenimų sritin, religija pradėta rišti tik su širdies geismais ir afektais. Tokios pakraipos šalininkais tame laike galima paminėti Pascal'į ir Rousseau. Nesvetima ši nuomonė buvo ir Kantui, jei jis galėjo mest frazę, religiją esant jausmingumo (Gemüt) fikcija[1]), net daugiau, jausmininkų nuomonė Kanto filosofijoj' mano atradusi tvirtą atramą, o aiškiu jos formuluotoju buvo kantininkas panteista Schleiermacher'is.

Nors Kantas grumėsi tiesioginiai daugiau su poscholastikine racionalistiška metafyzika, vienok jo Dievo priparodymo ginčijimas buvo keliamas padangėsna, kaipo visokios scholastikos gurintojas ir pokantiškės gadynės mintytojai beveik visi priima ją už aksiomą. Tos aksiomos kas del pasaulio ir Dievo pažinimo laikėsi ir Schleiermacher'is, pirmasis manęs galimu esant Kanto pažinimo kritikos schemon patalpint tinkamą religijos suvokimą.

Religija sulig Schl. „tiesioginis jausmas amžino ir begalinio ir bendravimas su juomi“[2]). „Religija neturi nieko bendro su tuomi žinojimu, kuris tirinėjant gamtą ir pažįstant jos dėsnius veda augštyn nuo dėsnių prie Augščiausio bendro tvarkytojo“[3]). Jei religija netur nieko bendro su žinojimu, tad ji negali but formuluota jokiose mokymo tezėse (Lehrsatz), jokiose dogmose. Negali but jokios kalbos apie religijos teisingumą ar neteisingumą, nes „tiesioginiai religijoj'—viskas teisinga“[4]). „Dievoto jausmingumo religija daro viską šventu ir vertingu, net nešventumą ir niekšumą (Gemeinheit)“. Užtatai neįstabu, jei Schl. su pasipiktinimu kalba apie „naująjį bedievišką bet nuoseklų išskirianti klaidatikius Rymą“, pastatydamas prieš jį kaipo idealą „senąją Romą, buvusią tikrai ir augštame styliuje religijingą, visokiems dievams svetingą, ir užtatai pilną dievų buvusią“[5]).

[1]) Fixion des Gemütes. Nežinodamas tinkamesnių terminų šiame rašinyje žodį „jausmingumas“ vartosiu vieton vokiškojo Gemüt ir „jausmas“ —vieton Gefühl.

[2]) Rašinyje: Ueber die Religion. Cituoju iš Sämtliche Werke I Abt. I. Band 1843 S. 160. [3]) t. p. 184. [4]) t. p. 206. [5]) t. p. 208.

Kaipo priežastį tokios jausmo religijos atsiradimo kadaise prof. Bučys, rodos, ne be tiesos pažymėjo buvus kriticizmo užgriuvimą ant protinių tikėjimo pamatų, iššaukusį norą gelbėt religiją kitokiais budais[1]). Prie šio reikia dar pridurti, kad Schl. nori netik gelbėt religiją, bet ir tvirtai apsaugot ją nuo visokių metafyzikos klaidų. Kas del aplinkybių panašios religijos augimo, tai Cathrein'as irgi teisingai nurodo į vieną laiko aplinkybę, teikusią gerą dirvą jausmo religijos plėtimuisi. Mat tuomet buvo Prusų unijos laikai, kada buvo stengtasi įvairios tikėjiminės protestantizmo partijos taikinti, jungti vieną su kita... O tokio darbo pavykimui pirmučiausia buvo reikalinga dogmatinę religijos pusę su visais iš čia kilančiais kivirčais arba visiškai prašalint ar bent užpakalin nustumti. Ir patsai Schl. plačiai dalyvavo šiosė pastangose, nes tai visiškai taikėsi su jo nuomonėmis apie religiją. Laikui bėgant ši Schl. nuomonė tapo šiuom tuom padailinta, systematizuota ir nunai yra daugiausia išsiplatinusi srovė nekatalikiškoj' filosofijoj' ir visame nuo jos priklausančioj' liberalio protestantizmo teologijoj'. Šioje nuomonėje nesunkiai susekami trįs sąstatiniai elementai: Kanto nuomonė—religijoj' nereikią jokio žinojimo ir apskritai skeptiškas į protą atsinešimas; Schleiermacher'io nuomonė—religija esant esybiškai subjektivaus jausmo dalykas; abi juodvi pamuštos daugiau ar mažiau išreikštu voluntarizmu.

XX.

Kaipo pavyzdis išreiškimui naujoj' filosofijoj' viešpataujančių pažiurų į religijos esybę gali buti Paulsen'o pažiuros į šį dalyką:

„Religija kilą ne iš mąstymo, o iš pergyvenimo... Trįs jausmai yra, kuriuose religija pirmiausiai turi savo amžinai gyvas šaknis: *baimė (Angst)*, *nuostabingas džiaugsmas (bewundernde Freude)* ir *nusivilimas (Enttäuschung)*..

Baime ir *reikalas* (*Not*) yra pirma religijos šaknis; jie išmokino žmogų žavėt... Dar ir dabar gyvenimo baimė (Lebensangst) ir mirties reikalas (Todesnot) yra stipręs pobudžiai, verčiantieji žmogų pulti ant kelių ir gujantieji jį jieškoti priebėgos nuo gamtos pas ką tai esantį virš gamtos. Stipriausiai mirties reikalas ar tai už nuosavą ar tai už kito mylimą gyvenimą, baimėje prieš sunaikinimą verčia jausmingumą kabintis už amžino nesunaikinimo ir už to, kas yr' virš tikrybės“[2]).

Paprasčiau kalbant, įgąsdintas baisiais gamtos apsireiškimais ar mirties baime žmogus puolęs ant kelių, šaukiasi Visybėn— ir jis gimdo religiją. Toliaus:

---

[1]) Straipsnyje „Tikėjimas, jausmai ir protas“ viename iš pirmųjų „Draugijos“ tomų. Neturėdamas „Draugijos“ kompleto cituoju iš atminties, ir to delei garbus autorius teiksis dovanoti, jei jo mintį išreiškiu nevisai taip, kaip ji buvo užrašyta.

[2]) Einleitung in die Philosophie 17—19 Anflage, 1907 S, 354.

„*Džiaugsmas ir nuostaba* yra kita religijos šaknis. Jaunuoliškas žalumas (Jugendfrische) ir sveikata, pilnas vilties darbavimasis ir linksmas pasisekimas gimdo džiaugsmingą upą (Stimmung) stengiantįsi pereit į dėką. Grynas gamtos žiurinėjimas lenkia prie maldingumo (Andacht), suprantančio gamtą kaipo nurodymą į Augštesnįjį, iš kurio eina gamta ir Apreiškimas“[1]).

Paprasčiau kalbant, vadinasi, tėmydamas gamtos grožį žmogus prisipildo pasaulio didybės ir grožybės nuostaba ir tuomi apreiškia savo religiją. Pagalios:

„Trečia religijinio pajautimo šaknis yra *nusivilimas* ir *pasauliu nuobodėjimas (Weltmüdigkeit)*. Atpirkimo religijose ši pusė stipriai ir aiškiai išeina eikštėn“[2]).

Taip kalbama apie religijos šaknis arba jos atsiradimą. Dabar apie jos esybę:

„Pati religija savo esybę turi savotiškame jausmingumo stovyje (Bestimmtheit des Gemüts), tame išeina eikštėn dvi pusi, du habitualiu jausmo apribojimu (Gefühlsbestimmungen); aš vadinu juos *nusižeminimas* (Demut) ir *viltis* (Zuversicht), *Dievo baime* (Gottesfurcht) ir *Dievu pasitikėjimas* (Gottesvertrauen).

Nusižeminimas yra jausmas mažo priešais didį, baigiamosi priešais nesibaigiamąjį. Žmogus randa save vidun įstatytu ir iš visų pusių apsuptu ir nešamu nesibaigiamybes. Erdvės ir daiktų begalybė plečiasi aplink jį, jis pats joje dingstąs taškas. Žmogus tai neišmatuojamoj' visybėj' esąs niekas. Ir delei to, kad šie santikiai ateina žmogui sąmonėn, jis turi religiją... Tai viena religijinio jausmo (Gefühlsstimmung) pusė; Schleiermacher'is iškelia ją eikšten pavadinęs paprastu prigulmybės jausmu.

Antra ir esybiškesnė pusė yra *viltis*, kad *nesibaigiamybė* kartu yra ir *visagerybė* (Allgute), kad aš jam netik kaipo visagaliui esu palenktas, bet galiu pripažint jį ir save patį su visu, kas man miela ir vertinga, galiu ramiai užtikėt (anvertrauen). Šiame nuosavi religijinio *tikėjimo* esybė. Religijoj' tikėjimas reiškia ne manymą (Meinen), dar mažiau tulą žinojimą arba teisingu laikymą (Fürwahrhalten), kaip mes šį žodį paprastai vartojame; religijinis tikėjimas reiškia betarpišką tikrumą (Gewissheit), kad tikrybė (Wirkliche) eina iš gero, kad viskas kas įvyksta turi tarnauti gerui, mano gerui. Šis tikėjimas rimo ne ant teoretiškų išjieškojimų ir priparodymų, jis eina ne iš proto, o iš jausmingumo ir valios...“[3]).

Čia Paulsen'as eina taip toli, kad net krikščionybės apaštalą patraukia kai,o liudytoją savo nuomonei. Kaip čion Paulsen'as i š k r a i p o apaštalo žodžių prasmę, pamatysime žemiau. Dabar eidami toliaus užbaigsime su Paulsen'o apribojamuoju tikėjimu.

Savotiškai išvertęs apaštalo žodžius ir pridėjęs prie jų savotišką komentorių, Paulsen'as duoda dvejetą pavyždžių, kaip motina nieku negalėdama priparodyt, širdžia tiki, kad

---

[1]) t. p. 354. [2]) t. p. 355.
[3]) Ten pat S. 269.

jos klystantis iš gero kelio kudikis vėl pasitaisys, ir kaip tėvynainis tiki į savo tautos gerovę[1]); toliaus rašo:

„Šion sritin priklauso ir religijinis tikėjimas. Ir jis savo šaknis turi ne prote o tik esybėje ir valioje (Wesen und Wollen)... Apskričiausioje formoje tikėjimo į Dievą turinys yra viltis, kad pasaulyje viešpatauja ne aklas ir išlaukinis, bet vidujis, teleologiškas butinumas, kad *naturalė* pasaulio tvarka paskutiniame pamate yra *doriška* pasaulio tvarka...

Šis tikėjimas nėra teoretiškas supratimas (Einsicht), jis išauga ne iš teleologiškos priparodymų eigos, ar iš historijos ar gyvenimo pavienio asmens; jis rimo apskritai ne ant pamatų, o ant praktiško butinumo: jis daro pakenčiamu gyvenimą ir ypatingai kentėjimą..."[2]).

Po šio Paulsen'as vėl traukia krikščionybę savo nuomonių tikrumo liudijimui[3]) ir toliaus vėl rašo:

„...Nereikalaudamas priparodymo, nepasiekiamas abejonei rimo jis (tikėjimas) tikinčiojo valioje (Wesenswillen): tikrybė turi taip but, idant aš ir viskas, kas man augščiausia ir mieliausia, galėtu jame tilpti.

Tai yra apskritoje formuloje religijinio tikėjimo turinys. Tikrybėje jis neapsireiškia šioj' abstrakčioj' formoj', o tik konkrečiuose įkunijimuose. Regimuose historiškų religijų įvaizduose ir symboliuose, pajautingaiviršpajautinguose (sinnlich - übersinnlich) fantazijos anapusinio pasaulio apiformavimuose (Ausgestaltung) tikėjimas tampa suprantamas ir galimas perduoti (tradierbar), net tik tuomet visiškai tikėtinas. Pirmiau tuomi jis tampa prieinamas dailei ir poezijai, nuosaviai tarpininkei neištariamo ir viršsąvokinio.

Žinoma, tikėjimas tuomi tampa ir reflektuojančiam mintijimui prieinamas. Mintijimui bejieškant su sąvokų pagalba suprast anapusinio pasaulio gamtą ir jo santikius su šiapusiniu, atsiranda tikėjimo *mokymas* (Glaubenslehre); ir kuomet tikinčiųjų bendrija (Glaubensgemeinschaft) tikėjimo mokymo turinį suima trumposna formulosna, atsiranda *dogmos* arba išpažinimo formulos"[4]).

Paprasčiau kalbant taip yra. Visi tie apskriti žmogaus jausmai su nesibaigiamybe, visi tie apskritus santikiai su visybe perdaug neaiškus, rukuoti. Jie reikalingi sutirštinimo. Su tuom tikslu žmogus stengdamasis suprantamai išdėstyt šiuos jausmus ir jų pasekmes, išsvajoja symbolius ir tuo budu iškalba tai, ką pats jaučia. Reflektuojantis protas sugrobęs šiuos fantazijos vaisius paverčia juos sąvokomis. Tarp šių įvairių, individualių formulavimų atsiranda ir tokie, kurie tarnauja visai bendrijai; jie buna trumpai suformuluoti ir iš čia atsiranda dogmos.

---

[1]) Pavyždžiai beveik tie patįs, ką duoda ir Bytautas, „Aušrinėje" 1911, № 2, p. 36. [2]) t. p. 271. [3]) Gan keistoka atrodo, kuomet Paulsen'as nei iš šio, nei iš to ima argumentuot Šv. Raštu. Mat Šv Raštas kaip kada panagus ir tiems, kurių akyse jis visai nešventas, net visokių anomalijų pilnas. *Red.*

[4]) t. p. 272. Sul. taipgi *Paulsen'o*: Philosophia militans S. 45 f. Šale Paulsen'o kitas didelis jausmo religijos atstovas yra *Th. Ziegler'is*: Glauben und Wissen, 2 Aufl. 900, sul. ypat. p. 14 ss.

XXI

Reikia dar pridurti, kad visų jausmininkų žvilgsniu apie nesibaigiamybę ir absolutų egzistavimą mes galime tik jausmą turėti, o neturėdami jiegų šį jausmą įvilkti į sąvokas, priversti esam pasitenkinti tik symboliais. O kaip tik begalybę mes norime pažinti ir sąvokomis suprasti, tuomet mes ją sudarkome. Taip kad historiškųjų religijų dogmatai jau yra pačios religijos sudarkymai. Tokio sudarkymo neišvengė ir Kristaus religija. Ir užtatai jausmininkai-filosofai ir liberaliai protestantizmo teologai jau visas šimtmetis kaip nesigaili energijos ir priemonių taisydami krikščionybę, restauruodami ją pirmykščiame „tikrame“ pavidale, tverdami bedogmatišką krikščionybę.

Bet rimtesnieji dabartiniai teologai po nuodugnesniam už senesniuosius tirinėjimui nunai yra priversti priešingai senesniojo racionalizmo fantazijoms pripažint svarbiausiųjų Naujojo Įstatymo raštų autentiškumą ir svabiausiųjų pirmykštės krikščionybės chronologiškų datų ištikimumą. Ši naujoji filosofija ir teologija su augšta nuostaba atsiliepia apie Jezaus Kristaus asmenį ir jo doriškai tikėjimiškas mintis. Bet viskas kas Jo gyvenime yra antgamtinio, pradedant Jo antgamtiniu gimimu ir baigiant dievyste ir dievišku Bažnyčios įsteigimu, yra šiai teologijai neatmezgamas mazgas. Patsai Paulsen'as viename iš paskutinių prieš savo mirtį straipsnių[1]) rašė:

„Ir mes moksliškai mąstantieji galime sakyt: Be abejo mes matome Jezuje daugiau kaip žmogų... Jis Dievo esybę apreiškė žmonijai tokiame pavidale, kokio ji labiau reikalinga: kaipo susimilstanti meilė...

Žemė reikalinga susimilstančios meilės iš augšto. Ir šiame paveiksle Jezus mums Dievą parodė, netik mokino, bet parodė savo asmenyje, savo gyvenime ir mirtyje. Ir užtatai jis yra pašauktasis, vienintelis ir amžinas tarp Dievo ir žmonijos tarpininkas. Ir net nieks negal kliudyt mums pasakyt: jame Dievas kune pasirodė, pasirodė kaipo Amžinas ir Nesibaigiamas žmogaus pavidale gali pasirodyti .. Ir užtatai Jezaus vardan turi linkti visi keliai, kokie tik ant žemės yr“[2]).

Bet kuomet tas pats Paulsen'as ir savo „Įžangoj' į filosofiją“ ir šiame straipsnyje pamatines krikščionybės tiesas atmeta kaipo su mokslišku mintijimu nesutinkančias, tai visos

---

[1]) Straipsnis įvardintas „Ką jųs manot apie Kristų, keno Sunus jis yr'?“ ir paties Paulsen'o paskirtas kalėdinin numerin laikraščio „Die Christliche Welt“, kur jis ir patilpęs. Apie Paulsen'o raštus žiur. bibliografijoj'.

[2]) Die Christliche Welt, 1908, № 52, Sp. 1292 f.

augščiaus išcituotos jo mintis apie Kristų lieka nedaugiau kaip krikščioniškai skambančiomis frazėmis.

Tokiame nelemtame padėjime atsidurus ir visai liberalei teologijai, delei jos atsistojimo ant jausmininkų pamato, čia pat šale jos ne sprindžiais tik sieksniais auga stiprus jos konkurentas—sulyginamasai religijų mokslas, kurio atstovai irgi daugiausia jausmininkai[1]). Visus absolučius, tvirtai stovinčius religijų dydžius jis daro relativiais ir besikeičiančiais, sako randąs daugelį mintyse ir papročiuose susisiekimų tarp stabmeldybės ir krikščionybės. Ar šie panašumai bus konstatuoti, kaipo tiesioginiai parėmimai ar atsiradusieji neprigulmingai iš vienodų padelių, abiejuose atvejuose jie rodą prieš absolutų krikščionybės budą. Kaikurie sakosi randą tarp krikščionybės ir senojo pasaulio tiek panašumų ir tapatybių, kad mano galį krikščionybės atsiradimą išaiškint visiškai be Kristaus, kaipo historiško asmens. Tokia tendencija—visa kas tvirta ir charakteristiška krikščionybej' praskiesti ir susilpnint—traukia maistą iš evolucijos principo, įsiskverbusio iš gamtomokslio ir į dvasios mokslus. Vardan šio principo atmetamas visoks antgamtinis Dievo historijoj' veikimas, kaipo organiško proceso ardymas. Pripažįstama tik naturalė religija, bet ir ji delei tos pat priežasties netenka savo pastovumo, visotinos reikšmės ir teisingumo kriterijų, nes nesant religijoj' vietos jokiam žinojimui, negali but kalbos ir apie religijos teisingumą: augšta religija ir žemi burtai abu yra tos pačios pirmykštės jiegos Apreiškimas.

O patsai Apreiškimas sulig jausmininkų tai tik „asmeniškas pergyvenimas pajaustas ir išsivystęs individualio genijaus gilumose"; jis tik tinkamai išreiškia tai, kas neaiškiai nujaučiama snuduriavo ir kitų sielose. „Religijinio genijaus Apreiškimas yra išraiška to, ką savo laiko geriausieji yra jautę ir troškę, atradimas geresnio paties savęs, išsipildymas savos augščiausios vilties"[2]).

Vardan evolucijos principo visi tie jausmai, pergyvenimai, apreiškimai bepaliovos keičiasi sulig laiko aplinkybių, drauge su jais keičiasi iš jų kilantieji symboliai ir dogmos ir užtatai nėra ir negali but jokių absolučių symbolių ir dogmų, nekalbant jau apie religijines tiesas, kuriu reikėtu visuomet laikytis:

---

[1]) Svarbiausios iš jų M. Müller'is: Vorlesungen über den Ursprung der Religion 1880.

[2]) *O. Pfleiderer*: Religionsphilosophie, S, 493 ff. iš *O. Cohausz*: Das moderne Denken 1911. S. 69. Žiur. bibliografiją.

religijoj' viešpatauja tik laisvas žmogiško subjekto jausmas, pergyvenąs atsakančius jo individui idealus. .

Tokie tai beribiai jausmo religijos vandenynai, kuriame pluduriuoja beveik viso pasaulio nekatalikiškoji inteligentija[1]). Neperseniai šio okeano vanduo buvo pradėjęs kaikuriose vietose skverbtis ir katalikybės laivan, bet žvali Kristaus vairininko akis netrukus užtėmijo pavojų ir nieko nepaisydama prašalino tai, kas jau buvo prisisunkę ir užkamšė visus plyšius, idant nesisunktu ir ateinančiame laike. Skaitytojas numano, kad kalbu čion apie Pijaus X encyklikoje P a s c e n d i d o m i n i c i G r e g i s 8 rugp. 1909 m. pasmerktąjį modernizmą.

Modernizme randami visi augščiau paminėti jausmininkų religijos elementai, butent: Kanto nuomonė religijoj' nereikią jokio žinojimo; Schleiermacher'o—religija esant esybiškai subjektivaus jausmo dalykas; prie šiuodviejų dar pridėta daugiau ar mažiau išreikštas voluntarizmas. Sulig modernizmo religija turinti įeit žmogun ne iš šalies per šaltą intelektualizmą, bet pati iš gyvų religijinių sielos pastangų išaugti. Šiaja gyva sielos pastanga esąs pirmykščiai anapus sąmonės slengščio lukuriuojąs neaiškus reikalas ar jausmas, pasąmone pavadintas, negalįs but protu pažįstamas, o tik jau sielos gyvenime, jau historijoj' veikiančios dievybės sujudinamas. Kuomet šis dievybės jausmas iškilęs augštyn pasiekia sąmonę, tad atsiranda dieviškas Apreiškimas daraąs religijos pradžią. Proto gi uždaviniu esą analyzuoti šį religijinio jausmo pergyvenimą ir to darbo išdavas suderint išpradžios visiškai prastosna, veliau tobulesnesna formulosna, dogmosna. Šios dogmos, budamos tik symboliais to, kas savyje nepažįstama, nėra absoliučios tiesos, o tik individualio jausmo išreiškimai, užtatai besimainančios sulig aplinkybių ir tikinčiųjų išsilavinimo laipsnio.

Dabar aišku, kad tasai agnosticizmas atmetąs Dievo ir viso kas virš musų pajautų pažinimą, toji vitalė imanencija, išvedanti Dievą ir religiją iš moralio reikalo, visas tas ant evolucionizmo rimąs tiesos relativumas — viskas tas rodo mo-

---

[1]) Lietuvoje aiškiu šios pakraipos šalininku yra Vydunas, kurio protavimai teisingai apvertinti B. Česnio 10, 11/12 pereitų metų „At." numeriuose, kurį straipsnį kaipo artimą su šiuom manuoju prie progos kiekvienam skaitytojui patariu dar kartą perskaityti.—Toliaus jausmininkų nuomones buvo ketinusi platint „Naujoji Srovė". Kištelėja jos taipgi kur-nekur g. Vab. mintyse apie religiją („Aušr. N 13 pp. 198, 199, 202); pastarasis užsidavė jau visai nedėkingą darbą *įpiršti* tokias nuomones ir „Ateičiai" („Aušr." № 18 p. 156).

dernizmą esant tikru naujosios nekatalikiškos filosofijos kudikiu[1]).

XXII.

Tokia tai nekatalikiškųjų jausmininkų ir katalikiškųjų modernistų nuomonė apie religijos atsiradimą ir jos esybę. Jai priešingai katalikiškoji pasaulėžvalga doriškai-tikėjimiškos problemos išrišime remiasi ne vidujais sielos patirimais ir doriškais žmogaus širdies reikalais, ne neaiškiu ar tai šiapus ar anapus sąmonės slenksčio lukuriuojančiu jausmu be jokio apriboto turinio, o dviems neišgriaujamais faktais: Dievo esimo ir antgamtiniu Dievo Apreiškimo faktu. Dievo esimas sulig katalikiškos pasauležvalgos gali but suprantamas ne betarpiškai su išskydusio jausmo, o tik su diskursivaus mintijimo pagalba, mintijimo rimančio ant apribotų tikrybės faktų. Kitaip kalbant, Dievas yra ne moralio reikalo ir doriškos valios postulatas, tai ne subjektivaus upo, jausmo, pergyvenimo dalykas, o objektivaus žinojimo daiktas, protu pažįstamas objektas. Tas pat ir su Apreiškimu. Taigi tikėjimas į Dievą yra pirmiausiai proto aktas, apsireiškiąs laikyme teisingu to ką Dievas apreiškė ir dėlei to, kad Dievas apreiškė, protu pažinus Dievo esimo ir Jo Apreiškimo tikrybę ir tiesą.

Šio dalyko svarbumas reikalauja atskiro išdėstymo[2]) ir čionai juomi neužsiimsime; jausmininkų gi ir modernistų nuomones apie religiją kliudysime tik tose srityse, kurios šio dalyko neliečia. O prieš tai darant pastatysime prieš viens kitą jausmo ir proto tikėjimą svarbiausiuose juodviejų ruožuose. Taigi: protinis tikėjimas yra laikymas teisingu, jausminis gi — ne; protinis tikėjimas yra pažinimas, jausminis gi—pajautimas; protinis tikėjimas savo turinį išreiškia tezėsė, reikalaudamas pripažint jas protu, jausminis gi tikėjimas sutirština save symboliuose, kurie kaipo fantazijos tvariniai pretenduoja tik aistetiškos vertės; protinis tikėjimas remiasi priparodymais: pirmiau negu tikėt savo įgaliotajam, jis nori turėt priparodytu jo ištikimumą; jausminis gi tikėjimas

---

[1]) Plačiau apie modernizmą žiurėk užklausymų ir atsakymų skiriuje sekančiame numeryje. *Red.*

[2]) Tai ir bus padaryta aiškiai nustačius musų pažinimą pirmiau pajautoms prieinamų daiktų, o paskui ir viršpajautinių ir metafyziškų objektų apskritai, kas „At.“ jau daryti pradėta (Žiur. „Objektivizmas ar subjektivizmas?“ „At.“ NN 1 ir 3 šių metų) ir bus toliau daroma (po naujų metų bus dedamas straipsnis apie tiesos pažinimą apskritai). *Red.*

tokių atramų nereikalauja: anuodu motina ir tėvynainis tiki b e j o k i o s g v a r a n t i j o s; protinis tikėjimas, trumpai sakant, esti tame, kad kas nors skaitoma teisingu, ką kitas sako, ir u ž t a t a i k a d š i s tą teisingumą užtikrina: jo pamatu yra liudytojo autoritatė; jausminis gi tikėjimas aklai seka paskui savo jausmingumo bangavimus[1]).

Ar jausmininkų nuomonė apie religiją neprieštarauja pati sau ar sutinka su religijos esybe, jos historija apskritai ir pagalios su krikščionybe? Vienpusiškas rėmimasis jausmu atmetant intelektualį religijos pamatą pirmiau prieštarauja pats sau ir pirmutinis neišvengiamas vienpusiškos jausmo religijos ruožas yra neaiškumas ir sąvokų painiojimas. Taip pav. sulig Schleiermacher'o ir Paulsen'o religija neturinti remtis filosofišku pažinimu, patis gi daug kalba apie pasibaigiamybės jausmą, ant kurių tik ir rimanti religija. Bet pasibaigiamybė ir nesibaigiamybė ar ne filosofiškos sąvokos, negalimos jausti o apturimos tik abstraktaus mintijimo keliu? Kaip gali egzistuot nesibaigiamybės jausmas be jos sąvokos? Paulsen'as pasakęs religiją atsirandant ne iš mintijime o iš pergyvenimo, čia pat žemiau kalba apie jausmą, to kas virš gamtos, amžina, nesunaikinama. Bet ar šios sąvokos nėra filosofiškos gaunamos abstraktaus mintijimo keliu? Arba, Paulsen'o nusižeminimas bei Schl. paprastas prigulmybės jausmas turį išreikšti žmogaus nuo absolučios priežastybės prigulmingumą. Bet priežastybės sąvoka ar ne pamatinis metafyzikos akmuo?

Apie išvadžiojimą religijos iš baimės jau buvo truputį augščiaus minėta. Pati baimė jau ne pirmykštis, o tik išverstinas sielos afektas. Išvadžiojant religiją iš baimės ir jos esybę apsprendžiant kaipo vien tik prigulmybės jausmą dar tuomi iškraipoma pamatinė religijos sąvoka, nes tuomet ir gyvulius reikia pripažint religijingais, nes baimė ir prigulmybės jausmas jiems dar mažiau svetimi kaip žmonėms. Nekurie tai, ir pripažįsta. Antai Vogt'as pasakoja matęs ant medžių šakų beždžiones su išverstomis akimis, su prašančiomis išvaizdomis, su išstirintomis kojomis — matomai maldon isigilinusias. Haeckei'is tvirtina ypatingai skruzdes ir liutes labai religijingomis esant. Darvin'as mano religiją esant, kuomet šuva prieš ištemptą skėtį su nuovoka urzgia. „Negalima užginčyt,—sako darvinistas Braubach'as, pirmų religijos elementų šunyje, jo prigulmybės ir dėkingumo jausme už geradarybę". Jei taip, tai Hegel'is turėjo pamatą pasakyti, kad

[2]) Laisvai sekta Cohausz S. 77.

„jei religija yra nedaugiau kaip prigulmybės jausmas, tai šuva yra religijingiausias sutvėrimas“.

Bet tai aiški religijos sąvokos falsifikacija, lygiai kaip ir daugiau yra tokių falsifikacijų, kalbant apie religiją be Dievo. Apie tai labai teisingai patėmijo pirmiau buvęs agnostikas, paskiau tikinčiu krikščioniu miręs (1894) garsusis gamtininkas G. J. Romanes:

„Žinau žodį „religija“ paskutiniame laike vartojant tokioje prasmėje, kuri nesutaikoma su šiuo apribojimu. Bet aš suprantu, kad tai rodo, kaip dažnai šis terminas buvo darkytas. Vadint religija kokią norint teoriją, neturinčią savyje jokios formos tikėjimo į dievybę, tai vartoti žodį visai priešingai lig šiol vartotai prasmei. Kalbėt apie Nežinybės, Kosmos'o, Žmonijos ir tt. religiją, paskutinės priežasties asmenybės nepripažįstant, tiek pat nesuprantama, kiek nesuprantama, kaip kalbėt apie trikampio meilę arba ekvatoriaus protą“[1]).

Ir teisinga, nes nuo senų senovės po žodžiu „religija“ buvo suprantama dvasiški žmogaus ryšiai su Dievu, butent su asmenišku Dievu. Kalbėti gi apie religijos jausmus nesant jokiai sąvokai apie Dievą, tai prieštaravimas. Užtatai visus tuos beždžionių merdėjimus ir šunų urzgėjimus galima kaip norint vadint, tik ne religija, nes toks jausmo ryšis ar atsidavimas neturi visiškai jokio religijinio budo: O religijinio budo jausmas — prigulėjimo nuo dievybės jausmas — rimo ant realės dievybės sąvokos, o tuomi religijos pamatas jau pažinimu nustatytas, jausmas gi tik pažinimo palydovas, kaip kad pav. pažinę žmogų vargan įpuolusį apturime pasigailėjimo jausmą, matydami kitą blogai darant—nuliustame, o ne atvirkščiai.

XXIII.

Niekas neginčys, kad atjautimas savo bėdinumo, skaudaus apleidimo, karštas augštesnės šviesos, pagalbos, laimės troškimas dažnai buna priruošimu religijai dirvos toj' prasmej', kad tai priverčia žmogų jieškot išeigos, žadinant savo sielos pajiegas, jieškot religijinės tikrybės, patį dar tos tikrybės anaiptol nesuteikdami. Pati jieškančio kova ir abejonės aiškus priparodymas, kad tikros religijos dar nėsama, o tik turinti ateiti; ir ji faktiškai ateina, kaip tik buna atrasta tiesa ir dievybės tikrumas. Patsai sielos reikalas, kad ir stipriausias butu iš savęs nesuteikia dar jokios nuraminimo ir paguodos, kaip ir didžiausias alkis nesuteikia dar jokio maisto. Kaip

[1]) *G. J. Romanes*: Thoughts on Religion 1908 p. 41.

galima įsivaizdint, kad religijos srityj' širdis sulig savo pastangų postuluotu sau Dievą, kitaip pati sutvertu sau Dievą ir paskui nurimtu?.. Augščiau gi paminėtieji jausmai delei savo tamsaus, neaiškaus grynai subjektivaus budo išgali dar mažiau už Kanto postulatus suteikti augščiausią ir šviesiausia mintijimo turinį, kokiu yra Dievo esimas.

Kas del džiaugsmo, laisvės, jiegos, įsitikrinimo jausmų, tai jie kaipo išreiškiantįs ne pastangas ir jieškojimo kovą, bet sielos ramumą ir jos nutildytus norus,—šie jausmai turi kitokią reikšmę. Kaip anos rušies jausmai dažnai skina religijai kelią, taip šios rušies jausmai visuomet lydi religiją, ir anie ir šie pačios religijos dar nedarydami. Džiaugsmas gali kilti ir iš kitokių priežasčių, ir musų džiaugsmo mintis visiškai Dievo nesiekti, ir tuomet nieks nepasakys, kad priežastis ir pasekmė tas pats yra. O prakilnios religijingos sielos stiprybė, ramybė, vidujė dieviškų jiegų pilnybė greičiau yra gyvenimo Dievuje ženklai, tikros religijos vaisiai, negu jos pamatavimas ir esybe. Jei panašių jausmų energijos ir gilumas negali buti išsemti proto ir logikos pamatais, jei jų šiluma dažnai visokį aprašymą aplenkia, tai dar anaiptol tuomi nepriparodoma, kad jų pamate esanti mintis lygiai gali but klaidinga ir teisinga. Visa ta religijos palaima ir nuraminimas, kuriuos ji yra suteikusi, visi tie karžygiški darbai, kurių religijinė pasaulėžvalga yra labai daug nuveikusi, visuomet rimojo ant įsitikinimo, kad joje turėta ne sapno pabuklas, o tikrybė. Bet iš kur ji ims tą tikrybę, jei jos veiksmo pasekmės kartu yra ir jos šaknis!?

Patįs jausmai budami be masto negal but ir niekeno kriterijumi. Jei patarlė sako, kad apie skonius nesiginčijama (de gustibus non est disputandum), tai tas juoba tinka pasakyt apie jausmus. Jie visuomet klaidina subjektą svyruodami tarp kraštutinumų, prieštaravimų ir neatrasdami tikro vidurio. Jausmingumo sujudimas, kaip encyklikoje prieš modernistus teisingai patėmyta, ne padeda, o kiudo tiesos jieškojime. Delei nuolatinio jausmų svyravimo ir nepastovumo, ant jų negalima statyt netik joki pasaulėžvalga, bet ir šiaip sveikos pažiuros. „Jausmai, sako Jean Paul'us,—yra žvaigždės tik aiškiame danguje šviečiančios, protas gi — kompasas visuomet tikrą kelią nurodąs". Taip ir religijos ruman kelią rodo šis kompasas per prieangį pažinimo, kuriuomi yra sveiko žmogaus proto veiksmas. Be šio kompaso religija tampa tikrai „dide-

lė žmogaus dvasios fantasmagorija“[1]) ir dar blogiau. Tik pažiurėkime.

Žmogaus vaidentuvė tveria sau Dievą, nemirybę, dangų, paskui jis pats puola prieš juos ant kelių pagalbos maldaudamas... Bet ką šie jo fantazijos vaisiais gali pakeisti pasaulio bėgyjel? Šauktis į juos, tai vistiek ką pačiam save apgauliot. Tuomet religija tampa paties sau parinktas narkozas. O tokį žmogaus dvasios gyvenime apsireiškimą kuomet žmogus pats sau nuodus gamina reikia priskaityti prie psychopatiškų apsireiškimų, kuriems racionalame dvasios gyvenime visiškai ner' vietos. Nunai kurie-nekurie ir pradėjo religiją tyrinėt psychopatologijos žvilgsniu[2]).

Čia pat skverbiasi dar kita pasekmė, jei jausmas yra paskutinis religijos vertybės mastas. Tuomet visos religijos su visais juose buvusiais ar esančiais apsireiškimais absolučiai lygios. Angių ir fetišų garbintojai, kuriems irgi nestinga neišmatuojamo ilgėjimosi jausmo, kurį jie apvelka jau tai maloniomis, jau baisingomis formomis, nei kiek nestovi žemiau už Augustinus, Asyžiečius, Akviniečius ir kitus krikščioniškosios religijos genijus. Tokio Isajos įkvėpimas, tokio šv. Pauliaus nušvitimas absolučiai neturi jokios pirmutinybės prieš delfiškosios pytijos apkvaitimą ir indiškojo yogo ekstazę[3]). Ir kuomet naujieji sakosi esą tolerantiški kiekvienai religijai ir visas jos statą ant lygaus augščio, tai tuomi parodo tik savo tikriausią indiferentizmą.

XXIV.

Ir jeigu religija su visais jos symboliais yra tik fantazijos tvarinys, tai kuom ji tada skiriasi nuo paprastos dievotos legendos ar šiaip pasakos? Bet tatai religijų historijoj nežinoma. Visų laikų žmonija religijoj' ir jos moksle, matė daugiau už laisvą poetišką išmislą, ji jai reiškia daugiau už lyriką ar dramatiką, skirtą skaitytis su socialiais ar pavienių subjektų jausmais. Žmonija kovojo už religiją, statė

---

[1]) Taip *Jodl*: Gedanken über Reformkatolicizmus 1902, S. 12.

[2]) Tuo mastu religijos apsireiškimai dažniausiai mastuojami nuo 1907 m. išeinančiame laikraštyje Zeitschrift für Religionspsychologie Leipzige pas Ambr. Barth'ą.

[3]) Vabalėlis („Aušr.“ N 13 p. 198, 34 past.) labai nuosekliai pasielgė, kuomet šv. Pauliaus apsivertimą pastatė ant vieno laipto su apsireiškimais, atlankančiais nevisai sveiko proto žmones, nes kaip gi kitaip pavadint tokį žmogų, kuris eidamas keliu nei iš šio nei iš to įgauna įvairius manymus ar matymus? *Red.*

jai altorius, negailėjo už ją savo turto, kraujo ir gyvasties. Tas viskas yra aiškus priparodymas, kad religija žmonėms buvo ne poezija, o realė jiega, dariusi pirmą jų pasaulėžvalgos problemą: o kaip negalima vien ant jausmų statyti jokios pasaulėžvalgos, apie tai augščiau matėme. Taip kad jausmininkų nuomonė apie religiją, prieštarauja apskritoms žmonijos pažvalgoms į religiją.

O jau susidurus su krikščionybe jausmininkų nuomonė visiškai subankratuoja. Jausmininkų žvilgsniu jau patsai krikščionybės išsiplatinimo faktas sename pasaulyje yra visiškai neįmenamas sfinksas. Ištikrųjų, jei Schleiermacher'is, Paulsen'as, Ziegler'is ir kiti jausmininkai turi tiesą, tai visiškai nesuprantama, kokiu budu priėmė krikščionybę tokios tautos kaip graikai ir romiečiai, turėjusieji tokią poezijos pilną religiją, apgyvendinusią visus kalnus ir klonius, šaltinius ir gojus, upes ir jures įvairių pavidalų dievybėmis ir maloniomis nymfomis ir oreadomis,—kokiu budu šios tautos savo religiją apmainė ant visame kame griežtai jai priešingos krikščionybės? Ir visi tie milionai krikščionybės kankintinių padėjo savo galvas irgi tik už symbolius, gal dar jų pačių fantazijos sutvertus?! Niekados. Jausmo religija niekada negali tapti tokia didelia istoriško ir socialio gyvenimo jiega, kokia yra tapusi krikščionybė. Ji senąjį pasaulį užvaldė tik tuomi, kad duodama kaip giliems mintytojams, taip ir paprastoms masėms augštesnę gyvenimo pakraipą ir sielos apsprendimą, iš kurių paskui galėjo kilti prakilnus ir karšti religijiniai jausmai, — šiuos religijinius ir doriškus idealus stipriausiai pabriežė kaipo amžinas ir absolučias tiesas, reikalaudama iš savo išpažintojų skaityti jas teisingomis ir taip tvirtai, kad keno įsitikrinimas nebuvo protu šių tiesų priėmamas, tas buvo išskiriamas[1]).

[1]) Vabalėlis kaipo „savo" mintimis galvojąs ir pirmykštę krikščionybę sugalvojo nemažiau „savita" buvus. Anot jo („Aušr." N 13 p. 197) „pirmykštėj' krikščionystėj'... kiekvienas individas *tvėrė* patenkinimą savo religingos dvasios reikalų". Gaila kad nepasakyta, kokiu budu tas *tvėrimas* įvyko. Turbut nekitaip, kaip iš kiekvienam individui atsakančių jausmų, pergyvenimų etc. su fantazijos pagalba tvėrė symbolius, o paskui už tuos fantazijos vaisius savo galvas guldė! O už dviejų eilučių užtinkame dar didesnį „atradimą"; gi „čia (pirm. krikščionybėj') mes matėme pastangas sutverti draugiškas komunas, kame nebutu nei eksploatacijos, nei ekonomiškos priespaudos". Atviriau kalbant su Haeckel'u vadinasi: „Pirmieji krikščionįs... daugiausia buvo gryni komunistai, išdalies socialdemokratai". (Welträtsel Volksausg. 231-240 Taus. S. 144). Kad „krikščioniškoji idėja, tarytum tarpino savo karštumoj' seną supelėjusį ir nuožmų pasaulį" (Vab.), tai šventa tiesa; bet kas del priemonių, kokiomis tas tarpinimo procesas buvo vykdinamas pirmykštėj' krikščionybėj' ir kokiomis mėgina tarpint musų laiko nuožmumus naujieji „visuomenės labo veikėjai", tai didėliai skiriasi. *Red.*

Ir tam priešingai Paulsen'as rašydamas, kad „tikėjimas religijoj' reiškia ne manymą, o dar mažiau tulą žinojimą arba teisingu laikymą, kaip mes tą žodį paprastai suprantame“ — viena nepasako, kokių priežasčių delei tikėjimas įeidamas religijos sritin turi mainyt paprastą savo reikšmę, o antra parodo visai nežinąs pirmosios krikščionybės. O dar blogiau su musų filosofu išeina, kuomet jis bando priparodyt, kad jo išvadžiojimus apie religijinio tikėjimo esybę, patvirtina ir apaštalas. Jis rašo:

„Šis (religijinis) tikėjimas rimo ne ant teoretiškų išjieškojimų ir priparodymų, eina jis ne iš proto, o iš jausmingumo ir valios. Panašiai sako apaštalas: „Der Glaube ist eine gewisse Zuversicht dessen, das man hoffet, und ein Nicht—Zweifeln an dem, das man nicht sieht;“ also eine praktische Zuversicht, die nicht auf dem Sehen und Erkennen, sondern auf dem Hoffen und Wollen beruht“[1]).

Iš karto šis argumentas rodos labai imponuojantis. Bet dirstelėjus kritiškai, tuojaus pradeda rodytis įtartinu. Pirmiau dingtelėja, kodel Paulsen'as nepasako, nei koks apaštalas, nei kur yra taip pasakęs. Pajieškojus pasirodo, kad čion cituojama šv. Pauliaus žodžiai gromatoje į Žydus (XI skyrius) kur apaštalo kalbama apie tikėjimo raciją ir pavyzdžius. Graikiškame originale taip pasakyta: Εστιν δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. Lietuviškai šie žodžiai kitokios prasmės neturi kaip tik sekančią: „Tikėjimas yra besitikimųjų (daiktų) pagrindas, neregimųjų priparodymas“, kaip ir Vulgata išverčia: Est autem fides sperandarum, substantia rerum, argumentum non apparentium.

Negali but jokio neaiškumo, kad šv. Paulius čion daro skirtumą tarp πίστις ir ἐλπίς, tarp fides ir spes, tarp tikėjimo ir vilties, tarp Glaube ir Zuversicht,—nes čion tikėjimas yra tik vilties pagrindas, pamatas, paramas, (ὑπόστασις, substantia, Untergrund), o ne pati viltis, nes juk pirmiau žmogus turi žinot daikto esimą, o jau paskui gali jo viltis; tokį žinojimą apie daikto egzistavimą ir suteikia žmogui tikėjimas. Su reikalingu aiškumu paaiškina tai pats apaštalas trečioje eilutėje: πίστει νοοῦμεν = fide intelligimus, = tikėjimu suprantame — neabejotinas priparodymas, kad apaštalas tikėjime mato ką kitą negu viltį.

---

[1]) T. y. „tikėjimas yra tula viltis to, kas vilimasi, ir neabejojimas apie tai, kas nematomai;“ taigi praktiška viltis rimanti ne ant regėjimo ir pažinimo, o ant vilties ir noro.—

Jei Paulsen'as privestus apaštalo žodžius taip neteisingai išvertė vokiškai ir dar neteisingesnį komentorių pridėjo, tai rodo viena iš dviejų: arba jis šiuos apaštalo žodžius tyčiomis užtempė ant savo teorijos kurpalio, arba visai jų nematydamas sekė tradiciją reformatorių, sulig kurių „Glaube ist Vertrauen t. y. „tikėjimas yra pasitikėjimas“[1]). Čia taip vadinamas fiducialis Lutero tikėjimas (Fiduzialglaube), kuriam artimas ir jausmininkų ir modernistų tikėjimas, kuomet jis sulig savo turinio apsprendžiama esant praktiškas jausmas, o ne pažinimas, pasitikėjimo dalykas, o ne priparodymo. Bet šitokia tikėjimo sąvoka labai blogai sutaikoma kaip su šv. Pauliaus, taip ir su viso Naujojo Įstatymo nuomone. M u r r a y prirodo, kad žodis πίστις pas Matą, Markų, Luką ir Paulių pasitaikąs apie 80 kartų, daugiausiai šešis kartus pažymi pasitikėjimą, bet neaiškiai ir nebeabejonės, niekur gi neturi reikšmės Lutero fiducialio tikėjimo į n u o s a v ų nuteisinimą[2]). Taip tai šventraščiui nežinomas jausmininkų propaguojamasai tikėjimas.

Nežinomas jis ir visai krikščionybės praeičiai. Kaikurie buvo meginę šv. Augustiną ir Duns'ą Skotą padaryt naujojo jausmo religijos pranokėjais, bet objektivi historija su tuom sutikti negali. Sulig šv. Augustino protas veikia jau anksčiau tikėjimo[3]). Mes turime žinot, kad žmonija yra apturėjusi iš Dievo Apreiškimą, anksčiau negu mes Apreiškimo tiesas tikėdami priimsime. Pats tikėjimas akte yra „sutikti, kad teisinga yra kas pasakyta“[4]). Protas veikia ir pačiame tikėjimo akte, kuris sulig Augustino yra ne kas kitas, kaip su priejauta mąstyti“[5]). Su Augustinu vienodai kalba ir visi Bažnyčios Tėvai[6]).

---

[1]) Plačiau sul. Das Wesen des Glaubens, „Die Christliche Welt“ 1909 Sp. 769, kuriame rašinyje augščiau privesti šv. Pauliaus žodžiai (Žyd. XI, 1) taip išversta: „Der Glaube ist eine Zuversicht auf Dinge, die man hofft, und eine Ueberzeugung von dem, das man nicht sieht“. Stebėtina filologija!

[2]) Iš *J. Chr. Gspann*: Vernunft und wahres Christentum, 1912, S. 98. Gaila tik nepasakyta iš kokio pirmykščio šaltinio imta žinios apie šią didžiai svarbią statistiką.

[3]) Kas del šv. Augustino mokslo apie tikėjimą ir žinojimą sul. *J. Mausbach'o*: Die Ethik des hl. Augustinus II B 1909 S. 355 ss. M. *Grabmann*: Die Geschichte der scholastischen Methode I B. 1909 S. 129 ss.

[4]) De Spiritu et Litt. c. 31, n. 54. pas Cohausz'ą S. 82.

[5]) Nihil aliud quam cum assensione cogitare. De praedestinatione Sanctorum c. 2. n. 5.

[6]) Vabalėlis (Aušr. № 13 p. 202) rašo: „Jų (Bažn. tėvų ir šventųjų tikėjimas) buvo gilus individinis religinis patirimas, jų visos sielos jausmingoji harmonia su begaline“. Ir vėl naujos nemenkos vertės atradimas. Gal gerb. Vab. teiktus nurodyti, kurio iš Bažn. tėvų ir šventųjų akyse tikėjimas buvo tuomi, kuomi jis jį čion sako buvus? *Red.*

Taipgi ir visa scholastika su jos kunigaikščiu priekyje sako: „Tikėjimo pažinimas remiasi ant g a m t i n i o pažinimo, kaip malonė gamta remiasi[1]). Net ir pats Luteris pasmerkia tą, kuris nelaiko teisingu tulas dogmas, pav. Kristaus Dievystę. Ir tam priešingai tvirtinama, kad tikėjimas religijoj' nėra teisingu laikymas pasiremiant keno nors liudijimu?

XXV

Dabar kas del priparodymų. Tikėjimas religijoj' nesiremia priparodymais? Kuriems gi tad galams tokie apaštalai ėmėsi už sunkaus uždavinio savo pranešimus apie Kristaus mesianybę ir dievystę priparodinėt Senuoju Įstatymu? O patsai Kristus ar nesiremia priparodymais, sakydamas: „Jei mano žodžiams netikite, tai bent mano darbams tikėkite“? Ar Jono Krikštytojo užklaustas kuom esąs, nenurodo Jis į aklų, raišų ir raupsuotų išgydimą, kaipo savo mesianybės priparodymą? Ar nuolat priparodymų reikalaujantiems žydams Kristus neduoda jų? O kuomet Kristus siuntė pasaulin savo apaštalus sakydamas. „Eikite mokinkite visas tautas, mokinkite jas užlaikyt viską, ką aš jums sakęs esu“, tai jau perdaug aiškiai pasakyta, kad nematyt koks skirtumas tarp Kristaus religijos ir naujojos jausmininkų religijos.

Pagalios ir protestantai siunčia savo misionierius pasaulin skelbti tiesos Evangeliją, o nuo jų neatsilikdami ir įvairių spalvų jausmininkai, varo krikščionybės propagandą p r o t u priparodinėdami savo nuomonių teisingumą!! Nuosekliam jausmininkui visas Kristaus gyvenimas, darbas, kentėjimas ir mirtis turi išrodyt nesuprantamas, beprasmis, tuščia komedija; nes juk tuomi nuveikia nedaugiau, kiek gal nuveikti kiekvieno individo tamsus susijungęs su sapninga fantazija jausmas...

Taigi visa praėjusi krikščionybės gadynė žino tik proto tikėjimą, ir tik naujoji gadynė sugalvojo jausmo religiją. Žinoma, kiekvienam valia susigalvot kokius sau norint religijos surogatus. Bet kuomet spiriamasi šį jausmo tikėjimą padaryt tikru krikščionybės tikėjimu prieš tai reikia griežtai protestuoti. Jausmo tikėjimas tai nėr' tikėjimas kurį skelbia visų laikų katalikiškoji Bažnyčia, nei kurį mokino scholastikai, nei kurį Bažnyčios Tėvai, nei kurį pirmieji krikščionybės apo-

[1]) Thom. De verit qu. 14. a. ad 8. iš Mausbach'o: Kernfragen S. 23, kur toji mintis taip skamba: „Die Erkenntniss des *Glaubens* setzt die *natürliche* Erkenntniss *voraus,* wie die Gnade die Natur vorausetzt“.

logetai, nei kurį apaštalai ir evangelistai, nei kurį pats Jezus Kristus. Ir krikščioniui nedaug terupi, ką sako apie tikėjimą koks Schleiermacher'is ar Paulsen'as, o tik kokį tikėjimą Kristus skelbė. Kristus gi žinojo tik protu priparodomąjį tikėjimą.

* * *

Joki klaida nėra perdėm klaida. Ir jausmininkų ir modernistų nuomonės apie religiją turi savyje tiesos momentų ir sveikų minčių: klaidingumas dažniau kįla iš vienpusiško šių minčių pabriežimo ir jų sukarikaturavimo.

Jausmininkų nuomone pirmiau yra teisingas protestas prieš vienpusišką intelektualizmą, šalininkais kurio buvo Fichte, Hegel'is, Schelling'as skelbusieji religiją esant esybiškai žinojimu, butent žmogaus žinojimu savo tapatybės su Dievu; taipogi protestas prieš etiškąją religiją. Religija nevien dora, bet ir vidujis Dievop pakilimas, taigi netik šaltas Dievo pažinimas, bet ir su Dievu artimumas.

Kuomet žmogus p a ž i n o Dievą kaipo savo ir visų daiktų esimo pamatą, kaipo viso tvėrimo tikslą ir pabaigą, tuomet naturalis dalykas, kad savo viduje jis jaučia Dievo pagarbą. Tikra religija visuomet reikalauja visos žmogaus sielos, harmoniško pažinimo, valios ir jausmo sujungimo, kaip to reikalauja dvasios gyvenimo vienybė. Mintijimas, valia, jausmas veikia sieloje nuolat draugėj' toj' pakraipoj, kad mintijimas šviečia kelią rodydamas objektą, į kuri atsiremia paskiau valia ir jausmas, be kurio šiuodu pastaruoju egzistuoti negali. Taip kad statantieji religiją ant jausmo, tiesos turi po tiek, po kiek apskritai jausmas eina kartu su valia ir mintijimu. Bet kas suabsolutindamas jausmą daro jį vienintėliu visavaldančiu gyvenimo centru, įpuola į blogesnį kraštutinumą už vienpusišką intelektualizmą ir voluntarizmą, ir tuomet religija tampa visai sunaikinama. Tokia nuomonė kaip matėme, nesutinka nei su pačios religijos esybe, nei su jos historija. Katalikiškoji krikščioniškoji pasaulėžvalga visuose laikuose išpažindama religijoj' protinį tikėjimą visuomet mokėjo tinkamai apvertinti ir valios su jausmu teises, šale objektivaus tiesos gerbimo priderančiai vertina ir asmeniškus pergyvenimus. Augščiausias religijos paveikslas yra Kristus, užtatai, kad pats apie save galėjo pasakyti tiesa ir gyvenimas esąs. Buvant žmogiškai ir dieviškai prigimčiai viename asmenyje, Kristuje ir tik Jame dievybė buvo pergyvenimas, asmeniška pavalda, imanencija. Ir nuo Kristaus laikų sąskambis tarp dvasios ir jaus-

mo, pažinimo ir pergyvenimo, išminties ir mystikos yra tikrų Kristaus pasekėjų ženklas. Jausmas ir mysticizmas nebuvo svetimi Logos'o evangelistui, ir didžiausiam Kristaus apaštalui, ir didžiausiam Bažnyčios mokytojui, šv. Augustinui... O koks gilus religijinis jausmas apsireiškia šv. Anselmo P r o s l o g i u m ' e ir Meditacijose arba šv. Bonaventuros raštuose[1]). Ir ypatingai abstraktus šv. Tomas Akvinietis nepasilieka ne apvertinęs valios ir jausmo reikšmės religijoj'[2]). Žmogaus širdies geismas ir troškimas laimės tarnauja jam kaipo priemisa prirodymui, kad Dievas egzistuoja ir kad tik Jis vien gali šį geismą visiškai patenkint.

Tik pergyvenimas ir mysticizmas krikščioniškoj' religijoj' apsireiškia ne tame, kad iššaukt ir pamatuot hyperindividę ir hyperautonomę religiją, kaip pas jausmininkus ir modernistus, bet yra dvasios ir širdies atvėrimas visotinoms objektivioms krikščioniškosios religijos tiesoms, yra gyvas impulsas tikėjiminiam jos tiesos pripažinimui, ką liudija daugybė atsivertėlių. Dažniau atsivertimas vyksta pamažu, protui nešant pryšakyje šviesą, valią einant paskui, Dievo malonei atidengiant ir parodant šventenybę, viską užviršuojant ramybės jausmui kovą užbaigus[3]). Taip kad religijinis jausmas yra pažintas ir permąstytos krikščioniškos tiesos refleksas jausmingume ir eina paskui pažinimą. — Tai-gi religijos ir religijinio tikėjimo atsiradime ir vykdinime dalyvauja visas žmogaus dvasios gyvenimas, bet tik rimto galvojimo pirmutinybė suteikia religijai tą tiesą ir tvirtybę, kurios pasigauda ma žmogaus dvasia kįla dangaus sferosna.

Užbaigiant negalima nepaminėti kaip Vatikano Susirinkimas visišką tiesą turėjo, atmesdamas nuomonę, tikėjimą esant aklu jausmo bangavimu, ir reikalaudamas jam gimtinio „fundamento" proto įsitikrinime[4]). Šiojo įsitikrinimo gavimui gali padėti įvairiausi motivai, vidujai ir išlaukiniai, raciona-

---

[1]) Conc. Vatic. sess. S. c. 3 ir 4.

[2]) *M. Bierbaum*: Alte und neue Innerlichkeit. Eine historisch-dogmatische Studie im Anschluss an Bonaventura, Theologie und Glaube 1911 S. 123 ff.

[3]) Sul. *F. v. P. Morgott*: Die Theorie der Gefühle im System des hl. Thomas 1864 S. 48 ff; *J. Mausbach*: Grundlage und Ausbildung des Charakters nach dem hl. Thomas von Aquin, rinktiniame veikale *Moralprobleme* 1911 S. 62 ff. išleista ir atskirai.

[4]) Iš paskiausio laiko ypatingai sul. *K. C. A. Krogh - Tonning*: Erinnerungen eines Konvertiten 1907 ir *A. Ruville*: Zurück zur hl. Kirche, 1910.

liai ir mystiški, historiški ir asmeniški. Užbaiga gi visuomet turi but p a ž i n i m a s leidžiąs ir daraąs priedermę tikėti. Nonea c r e d e r e t, nisi videret ea e s s e e r e d e n d a nereikėtu t i k ė t, jei nebutu matyt t i k ė t i n a e s a n t[1])

Vakacijų įspudžiai.

Šią vasarą man prisiėjo praleisti labai įvairiai, nes teko buti keliose vietose, kurių nebuvau dar matęs. Paviešėjęs keletą savaičių pas motiną, traukiau į Vilniaus guberniją. Vilniaus gubernijos sodžiuje dar nebuvau gyvenęs, todel noriai traukiau į ją, turėdamas progą arčiau pasipažinti su vilniečiais lietuviais. Nuvažiavau viešėtų į vieną dvarą Vilniaus gub. vakarų krašte, del visko nesakysiu, į kokį. Vieta labai puiki. Kitataučių tarpe esmu girdėjęs kalbų, kad Lietuvoje nėsą gražių vietų. Melas. Toji vieta, kurioje buvau Vilniaus gubernijoje, o taip gi Tauragnai, Anykščiai, Obeliai, ar bereikia gražesnių vietų. Jose bunant ir Šveicarija nesisapnuoja ir nesinori su jomis skirtis. Imkim, kad ir Ignalino, Vilniaus gub., apilenkes. Puikios, tiesios pušelės, atažalai neseniai iškirstų didelių šilų, dengia įvairaus augštumo kalnelius, tartum norėdamos paslėpti jų nederlią žemę-smėlyną, ir visos kartu akies apimtos—puiki žalia žemės antklodė, į kurią žiuri, žiuri, ir negali atsižiurėti. Klonyse visur ežerai. Tarp miškelių lygiose vietose žaliuoja javų laukai. Javai nepergeri, nes žemė-smiltynas. Vietiniai gyventojai sveiki žmonės, pati vieta čia sveika, bet neturtingi: žemė ne ką teduoda, o ką ir uždirba, daugiausia tą ir prageria. Lenkininkai tos vietos dar nepasekė parapija grynai lietuviška. Prie bažnytkiemio tik krautuvninkas lenkas, kuris lietuvišką kalbą niekina, kaipo „pagonišką“, o lenkišką į padanges kelia. Sodiečiai gal jau ir norėtu tikėti jam, nes krautuvininkas jų akyse šioks toks ponas, daugiau, mat, už juos suprantąs, tik, ačiu kunigų lietuviškumui, vieno lenko įtekmė nieko nenuveikia, o endekai iš Vilniaus dar neatvažiavo jam į talką.

---

[1]) Thom. Sum. theol. II, II g. 1. a. 4. ad. 2. pas Mausbach'ą, Kernfragen S. 23.

Vietos dvarininkas tai visiems pavyzdis, kad reikia taupiai gyventi. Tasai dvarininkas dar neperseniai iš tėvo paėmė dvarą be jokių skolų ir, keletą metų „šumniai“ beponaudamas, prašvilpė miliono rublių vertės miškus, ir pati dvarą jau kitas grovas už skolas valdo. Dvaro puikiame parke dar matosi liekanas fontanų, gazonų, oranžerijų...

Sutvirtinęs savo sveikatą taip sveikoje vietoje, traukiau į vakarus Ežerėnų apskričio, Kauno gub., pas vieną draugą— VI klasės mokinį. Jo tevai, lietuviai, valdo didelį dvarą. Kiek man smagu buvo viešėti pas tuos ponus, tiek nesmagu man buvo jų darbininkų akysė. Aplinkybės mane privertė mieste užaugti, vakacijoms iš gimnazijos į sodžių retai parvažiuodavau, o jei ir parvažiuodavau, tai, budamas po įtekme „poniškesnių“ mokinių prie sodiečių sunkaus darbo nei kiek neprisidėdavau. Tai buvo keletas metų atgal, kada dar ir lietuviškų laikraščių čia nebuvo, dar niekas tada neragino moksleiviams nuo sodiečių nesiskirti. Ir patįs sodiečiai tada man sakydavo, kad baltoms rankoms netinkąs laukų darbas dirbti. Sakyti, tai jie sakydavo, bet jų širdis, turbut, kitaip jautė. Teko patėmyti, kad lauko darbininkai, prakaitų apsilieję, šnairomis žiuri, kai iš žingeidumo į jų darbą nueini pažiopsotų. Niekados su tavimi nesti atviri, tik į klausimus teatsako. Prisieina gailėtis, kad tokiose aplinkybėse teko užaugti, norėtusi, kad vėl jaunos dienos grįžtų kitaip tada gyventum. Bet tai negalimas daiktas... O mano draugas, nors ir dvaro savininko sunus, bet vasaros laiku visus darbus draug su darbininkais lauke dirba. Už tai, koks prie jo liaudies prisirišimas! Jisai daug ir medegos folklorui turi surinkęs, bet ir nenuostabu, nes liaudis, visados jį tarp savęs matydama, su juo atvirai kalbasi. Sunku yra tam, prie ko sodiečiai neprisirišę, folklorui medegą rinkti, ar paprašysi dainelę padainuoti, ar mįslių įminti, tai beveik visados atsakys „užmiršau“. Tuo tarpu savam, priprastam žmogui, jie netingi senovės liekanas pasakoti, stengiasi kuodaugiausia atsiminti.

Teko man su juo du kartu ten gegužinėj dalyvauti. Jaunimas prie jo, kaip prie sau lygaus draugo, prieina šnekasi. Ir pirmoje gegužinėje teko užgirsti gana juokingas vienos mergaitės, turinčios už kitas siauresnį sijoną, pasakymas: „Šiandien K. vis su „tabakerkomis“ šoka“. Šioje parapijoje labai apsišvietęs jaunimas, kaip niekur kitur Lietuvoje dar neužėjau: skaito laikraščius, dorai žaidžia, gražiai padainuoja. Tai tame gal ir yra jaunimo didesnio apsišvietimo paslaptis, kad moksleiviai ir kunigija čia „tabokių“ ir „tabakerkų“ ne-

sišalina ir jų pasilinksminimuose ir varge dalyvauja. Labai aš mylėjau šį savo draugą, bet, pamatęs jo tokį su liaudimi elgimąsi, o ir prie jo liaudies prisirišimą, dar labiau netik pamylau, bet ir branginu jau jį. Duok, Dieve, kad jis žengtu tuo keliu, kokiuo iki šiol žengia, tai džiaugsis tėvynė užsiauginusi tokį tėvainį.

O nesmagu man buvo čia viešėti todel, kad aš negalėjau jam jo laukų darbuose padėti, ir jam dar tik trukdžiau, pas jį budamas. Buvau kartą ir aš nuėjęs rugių piautų, bet, pripiovęs kelioliką pėdų, turėjau su darbu skirtis, nes pajutau krutinėje sopę. Prie laukų darbo reikia iš mažens po truputį priprasti. Užaugusiam iškarto sunku išmokti. Ir nusitolinant nuo piovėjų teko užgirsti gana skaudus aptarimas: „Tinginys ponaitis, ar negalėtu darbo dirbti!“

Išvažiavus iš miesto kelioms dienoms į sodžių ištiesų nesinori joks darbas dirbti, tinginystė savaimi lenda. Kas kitą butu, jei visus darbus, mokėtum dirbti, tad nekas butu darbimetyje padėti... Čia, man regis, aš mėginu save išsiteisinti, bet vis tiek neišsiteisinsiu, aš pats gerai nujaučiu, kad šis mano draugas už mane daug, daug laimingesnis, kad jis gali žmonėms darbuose padėti. Bet kodel aš negalėčiau, juk aš už jį gal ir tvirtesnis. Bet čia, man regis, daug ką vaidina pripratimas, o labiausia išauklėjimas.

Ši vasara, tai geriausia mano gyvenimo mokytoja, kuri liepia man dar labiau mylėti liaudį ir jos nesišalinti. Ir ištikrųjų liaudis be inteligentų, ir inteligentai be liaudies nieko nenuveiks.

Iš širdies patariu jauniems ateitininkams liaudies nesišalinti ir dalyvauti jų varguose is smagumuose, kad gyvenant, neužgirstumėte tokio skaudaus žodžio „tinginys ponaitis“, kaip kad man teko užgirsti. Jei jau negalite darbe padėti, tai visai ir į lauką darbimetėje nesimaišykite.

Išvažiavęs iš draugo dar užsukau į porą vietų ir grįžau į miestą kasdieninės duonelės uždarbiautų.

Dėdė.

DELKO MUSŲ MOKSLEIVIJA NEPATINKA SODIEČIAMS?

(Praėjusios vasaros įspudžiai)

Tankiai priseina girdėti sodiečius tvirtinant, buk mokslas vien tik tvirkina žmones. Kuom vaduojasi sodiečiai tvir-

tindami taip? Delko jie taip mokslą įtaria ir kodel taip skersomis žiuri į mokslą einantį jaunimą? Norint visą tai ištirti, reikia arčiaus prisižiurėti moksleivijos gyveniman vasaros laiku. Sakau vasaros laiku, nes tuomet moksleivija kaip tik dažniausiai gyvena sodžiuose pas savo tėvus arba gimines, tankiaus turi progų susidurti su sodiečiais, butent su savo kaimynais ir susidurdami su pastaraisiais turbut kuom nors neintinka, arba tiesiog nusideda, jeigu sodiečiai taip neprielankiai atsišaukia apie moksleivius. Tame gal yra kalti patįs moksleiviai, netinkamai elgdamiesi sodžiuose vakacijos laiku.

Pasitaikė man praėjusią vasarą buti viename sodžiuje kur buvo keletas moksleivių, arba kaip jos sodiečiai tituluoja „studentų“. Užėjau pas pažįstamą ukininką. Radau pas jį keletą kaimynų, mat šventadienio buta. Susipažinome. Kalbėjomės apie šį—apie tą. Šeimininkas užklaustas, delko neleidžia savo sunaus mokintis, pamojęs ranka, atsakė: „Nenoriu vaiko gadinti“.—„Kaip tai, sakau, gadinti!“ — „Tai kaip gi ne? Štai kaimynas Baltrus leidžia savo vaiką į mokslus, arba va švogeris Antanas, o kas iš jų vaikų naudos — ištvirkę ir tiek. Tėvai iš jų jau dabar jokios paguodos neturi, o kas bus toliaus?“. Šeimininkas pačios šaukiamas, išėjo iš seklyčios. Kitas ukininkas pradėjo man pasakoti, kodel taip šeimininkas įsiširdijęs ant „studentų“. „Pakol tie“, sako, „padaužos (taip tas sodietis apkrikštino to sodžiaus „studentus“) mieste mokėsi, sodžiuje buvo visai ramu, o dabar negali žmogus niekaip pasilsėti. Daužos per kiauras dienas ir naktis vieni su šautuvais, šaudydami žvirblius ir varnas, kiti su dviračiais. Negana to, kad patįs negula laiku, bet ir kitiems neduoda pailsio. Mat gavo kaszin iš ko pasisamdyti dviračius dabar ir važinėjasi po sodžių lig išauštant. Tegu sau važinėtusi, bala juos nematė, juk mes jiems to visai nepavydžiam, bet visa bėda tame, kad bevažinėdami tokį kelia armidelį, kad ir kitiems miegoti neduoda. Kada visi sukilę eina į darbą, tuomet jie eina gultų ir miega sau iki priešpiečių. Tėvai dar su patamsa atsikėlę dirba, prakaituoja, o jų vaikai mat ką veikia“. Čia aš paklausiau, nejaugi jie neikiek nepadeda tėvams ukėje.—„Kur tau“ atsakė, „drovisi valgyti nunešti tėvams į lauką, kur čia tau eis į darbą, tokie ponaičiai, juk tai ne unaras butu“. Kitas ukininkas, iki šiolei iš šalies klausęs musų kalbos, tarė: „Juk ir sena pasaka sako:—Vaikas mokintas—darbininkas pagadintas. Iš mokyto niekuomet nebuvo ir nebus šienpjuvys“.

Įėjęs šeimininkas praneše, jog arklys jau pakinkytas. Atsisveikinęs su visais išvažiavau gelžkelio stotin. Važiuodamas mąsčiau sau, nejaugi mokslas ir fyziškas darbas tai du tokių polių, kuriuos jokiu budu negalima sutaikinti. Delko musų mokslan einantis jaunimas taip greit išpuikėja, atspėti nesunku. Mat pas mus, lietuvius, iki šiolei leidžia moksluosna savo vaikus dažniausiai sodiečiai, nes dvarininkų, arba kitų inteligentų kol kas sulyginamai mes visai mažai teturime. Sodiečiai dažniausiai patįs budami mažai prasilavinę auklėjimo srityje, tankiai nesugeba tinkamai išauklėti savo vaikų. Iš to kyla typai lietuvių moksleivių tarpe, įgijusieji šiokį - tokį apšvietimą, bet negavusieji jokio doriško išauklėjimo. Tokių typų pas mus, Lietuvoje, dažnai pasitaiko. Sodietis, kad ir mato, kad moksleiviui dar kaž-ko truksta, bet nepajiegia atspėti, ko ypač jam truksta; delto tai dažniausiai ir įtaria mokslą, kaipo kaltininką, jaunimo ištvirkimo, visai nenuvokdami, kad šaknis ištvirkimo kitur gludi. Nėra ką perdaug stebėtis prastu sodiečiu, kuris negali atskirti du visai skirtinu dalyku, butent apšvietimo nuo auklėjimo; kadangi kai-kurie inteligentai iki šiolei laikosi dar tos klaidingos nuomonės, buk gana tik šiek-tiek prasišviesti o išauklėjimas pats savaimi pritaps. Vienok gyvenimas visai ką kitą rodo. Kiek tai mes matome, inteligentų tarpe žmonių gan apsišvietusių, o vienok savo pasielgimuose panašių į kaž-kokius laukinius barbarus. Kodel taip yra? Atsakymas nesunku surasti! — Jiems stoka gero išauklėjimo. Vienas apšvietimas nesušvelnina žmogaus budo. Kaip jau augščiaus minėjau, pas mus į mokslus leidžia daugiausia sodiečiai. Leisdami į mokslus savo vaikus, nekartą patis tuom didžiuojasi prieš kaimynus, save augščiaus už kitus stato ir tuo pačiu duoda vaikams blogą pavyzdį. Nenuostabu, kad paskui vaikai patįs save labai augštai stato ir nenori tėvams nei kiek ukėje padėti, turėdami laiko. Tankiai tėvai, iš netikros vaikų meilės bijosi savo vaikams moksleiviams, ypač augštesnių klasių, žodžio pasakyti, nors ir mato juos ne taip besielgiant kaip reiktu, kad ne užrustinus jų kartais; o gal mano, kad mokslus einąs vaikas geriau išmano už juos prasčiokus, kaip reikia elgtis. Iš to matyt, kad tokie tėvai augščiaus stato savo vaikus už save. Žinoma, tokie tėvai neišauklės vaikų priderančiai, kad ir kaž-kaip norėtu.

Draugai! nejaugi dar ilgai mes piktinsime sodiečius savo netikusiais pasielgimais, nejaugi nesusiprasime ko mums truksta. Man rodos, jau seniai metas butu mesti tuos prietarus, buk mokiniui, parvažiavus namo per Kalėdas ar vasarą, sar-

mata ukės darbas dirbti. Juk darbas niekuomet ne žemina žmogaus, nors jis ir kažin kaip juodas butu. Taigi ar ne verčiaus, man rodos, įvairius sportus kaip tai važinėjimą dviračiu, vaikščiojimą su šautuvu ir taip toliaus, pakeisti kitais kur kas naudingesniais dalykais, butent padėti ukėje savo tėvams arba broliams. Tuomet dvigubą turėtumėm naudą: viena, prasimankštintumėm, o prasimankštinimas arba fyziškas darbas moksleiviui kaip tik yra reikalingas, nes prie fyziško darbo jo protas atsilsi, o antra—įsigytumėm sodiečių, savo kaimynų, meilę arba įsitikėjimą, vieton neapykantos, duodami jiems gerus pavyzdžius. Tuomet sodiečiai matydami, kad mokslas nei-kiek negadina darbininkų, leistu daugiaus savo vaikus mokintis.

O dabar juk ne vienas jų tiesiog bijosi, sako, kam aš leisiu į mokslą, ar kad ištvirktu, man gi reikia pagelbininkas ukėje o ne ponaitis, kuris taikinas, kad jam pačiam dar kas patarnautu, o ne jis kitam.

Taigi nesibijokime jokio darbo. Lotinu priežodis štai ką sako: „Mens sana in corpore sano“ (Sveikas protas—sveikame kune).

Stud. Bunius.

Dirbkime Tėvynėi.

Brolužėli, štai saulutė
Užtekėjo ant dangaus,
Darbo dieną nun pajutę
Dirbti eikime skubiaus.
K. Žitkevičius

Taip, jau užtekėjo saulutė, anot poetos žodžių, ant Lietuvos dangaus ir kelia iš ilgo miego jaunimą ir šaukia prie darbo; o jaunimas toksai susnudęs, toksai nerangus! Bet pasakyti apie visą jaunimą, susnudęs, nerangus, negalima, nes daugeliui perskaudus butu tie žodžiai ir persunku butu juos nukęsti. Be abejonės yra jaunimo, kuris pasišventęs tėvynės labui. Yra visa širdžia atsidavęs jos reikalams. Bet kaip mažas tokių kovotojų burelis!

Nesulyginamai daugiau yra jaunimo, kuris galėtu dirbti ir daug ką galėtu nuveikti, bet štai kliutis; — negali pergalėti savo tinginio, savo nerangumo. Ir tas apsileidimas apsi-

reiškia jaunuomenės-inteligentijos tarpe! O atsiminkime tai, kad jaunuomenė tai musų ateities viltis, kad jauuomenė turės stoti darbininkų eilėsna ir ginti musų tautos žmonių reikalus, šviesti jaunesnejį kartą. Kokie-gi bus iš jų ateityje darbininkai, jeigu šiandien jie prie to darbo nesiruošė?!

Ne darbininkai, ne švietėjai išaugs iš jų, bet greičiaus tamsus debesiai, kurie užslinks šviesiąją saulutę, dar nebeaugštai pakilusią ant Lietuvos padangės. Gal nevienas čia sau užduos klausimą—kaip tai? juk jaunimas nesnaudžia, griebiasi už darbo, turi net savo laikraščius „Ateitį“, „Aušrinę“ „Pavasarį“ „Vainikėlį“.

Taip, tai taip, turi savo laikraščius, bet pažiurėkime ar didelis jaunimo skaitlius darbuojasi tuose laikraščiuose. Perverskime tik paemę vieną kitą jų numerį, o rasime tik su mažomis atmainomis tuos pačius darbininkus.

Laikraščiai skundžiasi, jog nėra kas paduoda aprašymų bei žinių iš įvairių Lietuvos kampelių ir per tai laikraštis nustoja gyvybės ir turinio įvairumo.

O kiek galėtu sušelpti laikraščių redakcijas žiniomis ir įvairiais straipsniais moksleiviai išsiskirstę vakacijos metu po visus Lietuvos kampelius[1])

Tik čia ir pasirodo musų moksleivių bei jaunų mokytojų didelis apsileidimas. Nekartą randi laikraštyje musų kaimo jaunimo papeikimą, jog jis negerai elgiasi, neskaito kningų, neišsirašinėja laikraščių, paskendęs girtuokliavime ir tolygius papeikimus. Tas tiesa, bet kas čia kaltas? Kiek man teko pastebėti, parvažiavęs vakacijoms moksleivis užrakina kningas „į senąjų skrynę“ ir taip visą vakacijų laiką netik ką nepasirupina kuom nors prisidėti prie apšvietimo brolio-kaimiečio, bet ir pats nepaskaitys jokios naudingos kningos, nebent kada iš netyčių patėks koks laikraštis į rankas, tai paėmęs perskaitys vieną, kitą žinutę. O jeigu užtiks kokį svarbų klausimą, kad ir seniai svarstomą, tai taip nustebs, kaip, rodos, butu išgirdęs apie antros Amerikos atradimą.

O ką jau bekalbėti apie smulkesnį visuomenės stovį. Tas jam klausimas tai „terra ignota“. Tat ką gi čia kaltinti tamsųjį kaimo jaunimą, jeigu moksleiviai, kurie jau yra pažinę mokslo vertę, o taip elgiasi.

Netiek reikėtu peikti kaimo jaunimą, kiek moksleivius. Bepig šiandien barti kaimo jaunimą, kad jis tyli — tat rodos

---

[1]) Tas pat ir vakacijų metui pasibaigus, mokyklose esant taip pat per velykas ir kalėdas. *Red.*

ir kaltas. Bet kad šiandien duotu kas mokslą kaimo jaunimui, jis beabejo pasakytu, kad musų tamsumo priežastis, tai apsileidimas brolių šviesuolių, kurie pavydėjo mums mokslo, kur savyje turėjo.

Nevienas gal ir manytu šį tą nuveikti, bet niekaip prie darbo negali prisirengti; tai atadėlioja kitai dienai, tai kitiems metams; vienas sako, kaip pabaigsiu gimnaziją, tai tada pradėsiu vaikščioti, į draugijas ir jas organizuoti, kitas vėl laukia ligi galutinai neatsitrauks nuo mokyklos suolo ir tuomet tik pradės rašyti mokslišķus veikalus ir t. t., žodžiu daug gal atsiras norinčių ką nors nuveikti, bet tik su ta išlyga, kad dar ne šiandien. Jam rodos, kad rytoj savo veikalu nustebins pasaulį. Taip jau besirengiant prie viešojo darbo, gal niekados neateina į galvą klausimas, ar daugel gi buvo tokių žmonių, kurie pirmutiniu savo darbu užžavėjo pasaulį.

Jei nori ruoštis prie viešojo darbo, pirmiausiai pradėki šiandien o neatadėliok rytojui. Dabar jaunas, energijos pilnas, gali dirbti, gali suklupti, bet gali ir vėl atsikelti. Nepavyks vienas darbas, tai pavyks antras. Nebijok nepasisekimų. Kuris dirba, tam ir klysti neišvengiama, kuris gi nieko nedirba, tas, žinoma, niekad ir neklysta[1]). Juk ne tas yra didis, kuris niekad nesuklumpa, bet kuris suklupęs moka atsikelti. Jei šiandien nesiruoši prie to darbo, tai rytoj bus pervėlu. Rytoj pradėti nuo mažo nenorėsi, svabaus gal nieko atlikti negalėsi; arba kad ir pradėsi ką nors veikti, bet kartą suklupęs jau gali daugiau nebeatsikelti. Ir taip toksai veikėjas-svajotojas eina pagalios į karstą nepalikęs ženklo, kad žmogumi buvęs.

Tat broliai, draugo poetos šauksmas tenepasiliekti mums vien marga, negyva ir šalta poezijos skyltyse eilute, bet teatranda musų jaunose širdyse sau tinkamą vietą ir buna akstinas prie darbo! Išnyks tuomet tuščios svajonės, padidės darbininkų eilės ir saulutė užšvis dar aiškiau[2]).

J. Labelis.

---

[1]) Bet jau pats nieko nedirbimas yra savo ruoštu dideliausia žmogaus gyvenimo klaida. *Red.*

[2]) Net mokslo metu moksleiviai gal šį-tą pabriežti vietiniam jaunimui. *Red.*

ŠELPKIME IR PLATINKIME „PAVASARĮ“.

Nuo Gegužės mėnesio šių metų pradėjo eiti iš Kauno (Шоссейная, 24) sodžiaus jaunimui skiriamas laikraštėlis „Pavasaris“. Laikraštėlio pakraipo katalikiška, todel kaip tik sutinkanti su musų, „ateitininkų“ principais. Pradėjus jam eiti iš visų pusių plaukė kuokarščiausios užuojautos žodžiai nuo sodžiaus jaunimo ir katalikiškosios inteligentijos; nestigo ir tokių, kurie pasižadėjo platinti ir kaikurie užsisakė net po kelias dešimtis ekzempliorių. Bet vis-gi tai sulyginamai maža. Kad laikraštis gerai laikytusi reikia užtektinai rašytojų ir ėmėjų, o kartais ir medegiškų šelpėjų.

Apie šio laikraštėlio naudingumą, ir apie tai, kad jo musų sodžiaus jaunimas buvo labai reikalingas, gal but niekas iš musų ir neabejoja, bet apie jo „tvirtą pasilaikymą“, nežinau ar optimistiskai manome, nematydami plačiai paskleisto visuomenėje. Nematyti ir tamtikros užuojautos, iš musų pusės. Gal buti ir labai užjaučiame, o tiktai nepasirodome? Gal?

Tat reikėtų pasirodyti.

Man rodosi, kad tinkamiausiai tai atliktumėme, jei po vasaros pailsio susirinkę į mokyklas ir susiėję, tarp savęs pasišnekėtumėme apie „Pavasario“ naudingumą, susitartumėme platinti tarp sodiečių, šelpti medegiškai kas kiek išsigali, parinkti aukų palaikymui, užsiprenumeruoti ir šį bei tą tinkamo parašyti[1])

Tat platinkime ir šelpkime „Pavasarį“, raginkime sodiečius užsiprenumeruoti, laikykime tai sau šventa pareiga atsimindami sodžiaus jaunimą esant musų tautos ateičia, busimuoju tautos pagrindu, busimaisiais Lietuvos piliečiais.

Į liaudį su „Pavasariu“!

M. Naras.

---

[1]) Tepasinaudoja draugės ir draugai besiartinančiu Kalėdų luoslaikiu *Red.*

Nors po vieną pasakėlę.

Dedame šį rašinėlį nežiurint į tai, kad raginimų rinkti folklorą buvo nekartą, viena del to, kad ir raginant ne visi kimba darban, o antra,—del naujo budo rinkti folklorą. *Red.*

Kas šiuos laikuos nežino svarbą rinkimo folkloro? Daugelis senovės liekanų nyksta ir jeigu mes nepasiskubinsim jų surinkti, tai jos visai išnyks ir tuomet bus jau pervėlu. Užrašinėkime dainas, patarles, mįsles, burtus... rinkkime senovės daiktus ir siųskime juos ten kur jie nežlugtu. Neužmirškim, kad tos senovės liekanos padės pažinti mums musų praėjusius laikus, suprasime mes ačiu joms, kaip musų prabočiai gyveno, kokius vargus kentė. O kas gal geriau tai parodyti, jeigu ne daina? Iš patarlių mes suprasim jų protą — išmintį. Iš daiktų mes suprasim jų skonį, jų dailės supratimą, jų kulturą. Taigi rinkkime, rinkkime nenuilstant, rinkkime visur ir rinkkime visi. O labiausia tie gali tame dalyke pasidarbuoti, kurie susiduria, susieina su liaudžia, nes tik joje užsiliko senoviškumas ir ne tik užsiliko, bet dar toliaus tvėrė meną, tuom tarpu kaip musų didžiuoliai metė savo viską ir stvėrėsi „svetimųjų dievų" jieškoti. Ypač gali daug surinkti folkloro liaudies mokytojai, nes jie tarp jos gyvena. Žmonelės-gi su mielu noru „prapesoriui" ne tik ką apsakinės—pasakys burtus, patarles, bet duos ir daiktų „senų atliekamų". Taip pat mokytojai gali ir net privalo išaiškinti savo mokiniams svarbą to prakilnaus darbo ir jie jam padės; jei maži vaikai ir nesuprastu tuom tarpu, tai paaugę atsiminę savo mokytojaus žodžius, gerbs senobinius daiktus, o ne kamšys juos į palėpes, ne mėtys po užpečkius, kaip lig šiol kad buvo daroma. Atsisveikinant persiskiriant su vaikais Kalėdoms ar Velykoms paraginti juos užrašyti nors po vieną pasakėlę, mįslį, kurių jie išmažens žino begales, ir su kokiu jie džiaugsmu įšpildys tą mokytojaus „prašymą". Ir jeigu kiekvienas mokytojas taip darytu, tai lengvai mes apsidirbtumėm. Taigi draugai mokytojai, už darbo! Nors po vieną pasakėlę!

Mokytoja M.

Pabaigtuvės.

— „Na kaip, vyručiai, ar šiandien nukirsim rugius“?— pasiteiravo ukininkas Varnagiris kirtikų.

— „Nukirsim. Nebus jų nei lik pavakarių. Ką tai mums reiškia“?!— kalbėjo samdininkai.

— „Ei, vyrai! Ką nors padainuokim! Tylim, tarytum, mėsą valgydami“, — užmetė Jonas savo draugams.

— „Tai kurią užtrauksime?“ — paklausė Juozas.

—„ Na kad ir šitą:

Ant kalnelio rugiai,
Sode obuolėliai;
Ten vaikščiojo
Uliavojo
Močiutės dukrelė...

— „Palaukk, Jonai! Tiktai sutarkim! Dabar nežinai nei kas veda, nei kas pritaria“, stabdė jį Juozas.

Neilgai ginčijosi. Juozui teko vesti. Bematant, suskambėjo aplinkiniai laukai. Kviečiai, vėjo pučiami, lenkėsi jiems žemai, kaip ir norėdami įsiklausyti dainos melodijon. Saulė be paliovos kaitino išdžiuvusią žemę. Vėjas šiltai dvelkė ir nešiojo dainos aidas po aplinkinius laukus. Linksmumas spindėjo darbininkų akyse. Kad neturėtų dalgių, sakytum, jogei eina ne rugių kirstų, bet į vestuves.

Merginos, išgirdusios bedainuojant vyrus užsigeidė jais neapsileisti.

Staiga suskambėjo kita daina:

Augšti kalneliai,
Nauji dvareliai —
Vis mano motinėlės.
Ten gėrė ponai,
Ponai -- bajorai
Ir mano motinėlė.
Jije gerdama.
Liustavodama
Dukrelę pažadėjo.
Kaip išmiegojo,
Išpagiriojo
Dukrelės želavojo.
Eina močiutė
Į augštą klėtelę
Dukrelės jieškodama.
Randa skryneles,
Plonas drobeles
— Nėra mano dukrelės... —

— „Čia merginos pavijo kirtikus, ir daina nutruko.

— „Na, Mare! Nėr ką sakyt, gerai spiegei! Dabar tu man pritarsi“! — juokėsi Jonas iš savo griebikės, galąsdamas dalgį.

— „Pažiurėsime! Ar negaus tik Jonelis rugių varpelių per pakinkius“’ — atkirto Marė.

— „Pagyro barščiai nedaryti“! — nestygo Jonas.

— „Tai - gi nei nesigirk“! — atšovė Marė.

— „Na, vyručiai, pradėkim! Ir lik vakarui dar galim nenukirsti. O tada ir pabaigtuvės pabėgs“! — kalbėjo ukininkas.

Dar truputį pasiginčijo, pajuokavo.

Jonas kirto pirmutinis, paskui jį ukininkas, Juozas ir kiti samdininkai.

Jonas, norėdamas savo griebikę paalsinti, kirto iš peties. Paskui jį ir kiti neatsiliko.

Galų-gale nusibodo kirtikams besivaikant Joną. Pradėjo bumbėti:

— „Jonas šiandie tikrai pakvaišo. Nežiuri nei į karštį. Taip bekirsdamas žmogus, gali ir galą gaut“! —

— „Nėr ką! Jonas geras darbininkas“! — pagyrė jo kaimynas: — „žiurėk, kaip jis kerta! Kaip sviestą ryja“...

— „Valio, dalgeli, Valio“! — pradėjo dainuoti Juozas.

— „O, tuojaus eisim namo-o“! . . . pertraukė dainą jo griebikė Ona.

— „Na ką, Juozai, ar negerai“? — gyrėsi Ona.

— „Kad tave šimtas pypkių! Tylėtum sau ausis suglaudus ir gana. Butu geriau,—neužganėdintai kalbėjo griebikei.

— „Cha! cha! cha! — pasileido ta juokais: „Žiurėkite koks! Tartum usnių pririjęs!... Negali nei užkabinti: nagus nudegin’s“! —

— „Na, gana jau, gana. Dar kitos išgirs. Paskui juoksis“, — šnibždėjo Juozas jau daug švelniau. Nukirtus po dešimtį pradalgių, sustojo kirtikai pypkių parukytų.

— „Jau kad šiandien griebikės pailso, tai pailso“, — pasakojo Jonas: — „kad dabar nei žapt nei vapt! Visas tyli, nosis nuleidusios, tartum, žemes pardavusios! Ir mano Marė jau taip plonai nebeišspiegs“! —

— „By tik tu išbaubsi“, — šiurkščiai atsakė užgauta Marė. Merginos ėmė šnabždėtis.

Nepoilgam, pradėjo dainuoti:

2 k. Vai ruta, rutele,
Rutele žalioji,
Kodel nežaliuoji
Žiemą, vasarėlę?

2 k. O ką aš žaliuosiu
Žiemą, vasarėlę,
Seselė pasėjo
Ten kur nenorėjau.

Ji mane pasėjo
Augštuose kalnuose;
Augštuose kalnuose,
Dygiuos dirvonuose...

— „Jau griebikės tikrai pradėjo verkt. Juozai! eik tu jom pritark, gal ne taip miegas ims“! — juokavo Jonas.

— „Nėr kada. Reikia kilti rugių kirstų. Jau atsikvėpėm“, — tarė ukininkas: — ale tu, Jonai, taip smarkiai nevaryk. Gali griebikes patraukyt. Prasimanytum bėdos!... —

— „Jau mes jam trukžolių iškepsim. Tegu, dėdžiuk, jis kerta kad ir už tris“.

— „Ilgas, kad ir nutruks — sumegsime“!—šaipėsi Ona.

— „Kad jus nesulauktumėt. Ar aš jau nulinkusi liepa, kad visos ožkos lipa“?! Vyrai! gana bus silsėjus. Pamankštinkim griebikes“! —

— „Žiurėk pats, Joneli, kad nesusiminkštintum“! — šaipėsi Marė.

— „Su kvailu prasidėk, tai ir pupų rėtį pasidėk“!... — užgautas rugojo Jonas.

— „Taigi“!... — atsiliepė Marė.

Jonas pasigalando dalgį ir kad pradės kirst, tai net viskas užia.

Nukirtus jiems po kelioliką pradalgių; Varnagirienė jau ir pavakarių atnešė.

Pavalgę neilgai gaišavo ir vėl kirto. Bet po „paludienių“ darbas jau jiems netaip sekėsi: maža liko rugių, taigi ir nesiskubino.

— „Ko mums skubinti, — kalbėjo ukininkas: „vistiek suspėsime nukirst. Statinėt jau nebus kada. Vyručiai, povaliau!...

Nukirtę po kelias pradalges sustojo pasilsėtų. Jau dabar merginų nereikėjo raginti dainuot; nereikėjo nei Jono „meilių žodelių“ — pačios užtraukė:

2 k. Jau saulutė leidos,
Artyn vakarėlis
Uždengė šviesumą
Tamsus debesėlis.
Ateina naktelė
Pailsį nešdama;
Rasa sidabrinė
Žoleles dengdama.

2 k. Darbininkai žmonės
Po darbų parėję,
Po prakaito dienai
Saldžiai atsilsėjo.
Sugulė žvėreliai
Ant augštų kalnelių,
Sutupė paukšteliai
Ant medžių šakelių.

Visi lauže savo
Saldų miegą gavo,
Tik aš našlaitėlė viena,
Naktyj neužmiegu...

— „Na, bet jau merginos — be juokų“, — pertraukė jas Jonas: — „jus šiandien tikrai norite mus užmigdyt, kad tik rugių nekirstumėm.

— „O gal šitokios nori:

Vai, panele mylimoji,
Ko nuliudai, ką dumoji?
Ar tėvelis ruščiai barė,
Ar močiutė neužtarė?...

— „Na ką, ar gerai“? — paklausė Marė.
Kas gera, tai gera. Ale jųs šiandien tiktai dainuojat“.

Dievuliau mano
Vai kas tai yra,
Kad šiandie dienelė
Nesmagi yra
Kad iš vakarėlių
Debesys kyla,
Ant žalių rutelių
Ukana bįra..

Kad šiandie dienelė
Nesmagi yra,
Kad iš vakarėlių
Debesėlis kyla.

— „Na bet ir užsisėdėjom. Vyručiai, kilkime. Kad ir nedaug jau liko, bet užteks dar. Jonai, jau eitum kirst, nesiginčijęs su merginomis apie dainas“! — jau ragino šeimininkas.

— „Bematant, dėduk, nukirsim, — atsiliepė Jonas: — tegu tik griebikės pasigalanda dantis, pasispjaudo padus. O kad kirsim, tai kirsim“! —

Ir tiesa. Ko ilgiau silsėjos, tuo smarkiau kirto. Saulė jau beveik leidosi. Baigė kirsti.

— „Boba tenka Marei, boba tenka Marei“! — džiaugėsi Ona.

— „Nesidžiaugk perdaug. Kad ir pačiai su Juozu netektu bobas risti“! — atkirto Marė.

— „Kol mudu risim, tai tu ir nurisi!...

— „Na dabar, Juozuli, tai gali dainuoti savo: „Valio, dalgeli, valio“ nes laikas bus tuoj ir namo“! —

— „Už tai, Onuk, aš tave per pabaigtuves išprausiu. Nieko nėr. Jau perdaug“... —

— „Aš tokių Juozų ir dešimtį į žiurstą susikrovus užrankysiu! Ką tai man vienas“?!....

— “Velyk neruš, nes nagus numuš“! —

Tuotarpu Marė su Jonu ir „bobą nurito“. Saulė leidotsi, tik mažas kraštukas jos buvo bematyt.

Štai ir visai nuslinko. Jos ilgi raudoni spinduliai, atsisveikinę su žeme, glosto ir bučiuoja viršunes medžių... Susirinkusios merginos, „užtraukė rugelį“.

Vai tu, rugeli,
Rugeli, žiemkentėli!
Tu iškentėjai
Šaltą žiemelę;
Tu nebijojai
Šaltos žiemelės;
Tik pabijojai
Plieno dalgelio
Jauno brolelio...
Aglele, siubuonėle
Tu siubavai
Devynes dieneles;
Tik susiubavai
Devynes šakeles,
O šią dešimtą
Viršunėlę
Gegutei pakukuot,
Lakštutei palakštuot!
Vai tu, aglele,
Tu siubuonėle,
Tu išsiubavai
Devynis sunelius,
O šią dešimtą
Dukterėlę.
Oi nor galvelei
Pajieškot,
Oi nor širdelei
Suramint..

Vyrai, pasiėmę dalgiakočius arti papinčių, na ir kad duos su budėmis bružint, net papintės spiegia. Su tokiu „maršu“ vyrai pirmutiniai parėjo namon. Čia susijieškojo, kur tik surasdami, indų su vandeniu. Jau kad merginas praus, tai praus. Išsislapstė ir sergsti indus. Kaip sykis, Juozui teko didesni indai: kibirai, puodai ir kiti.

— „Vyrai bėgkite šen! Vyrai bėgkite šen“!—netikėtai suriko tasai.

Nabagas, mat, gavo jau truputį paragauti prausyklos: tai Ona, palikusi kitas bedainuojant, užpylė jam išpasalų visą pienpuodį vandens už apikaklės ir kuogreičiausiai išsinešino.

— „Kad tave kelmai!. Tai da tu man tokiai buk“!—juokėsi Jonas: — „ką, ką-ale ėmė ir išmaudė Juozą! Na tai ir te tau“!—

— „O galas ją žinojo. Maniau kad jos visos kartu ateis, taigi ir nesisergėjau. O čia išpasalų ir gavau. Jonai, padėk man ją išmaudyt“!—

— „Na, na... Ar negausi ir kitą pienpuodį išmaukti. Žiurėk, Juozai, kad per tave ir mums nekliutu“!—

— „Tylėtum sau sveiks, nesijuokęs. Kas-gi galėjo žinot, kad tokia drąsuolė“?!—teisinosi. Galų-gale vyrai susitarė leist ką nors pašnipinėti.

Ir tas jiems nusisekė kuopuikiausiai: beslinkdamas grabėmis piemuo, netyčiomis užtiko merginų pasidedą kibirą vandens; kitoje—ąsotį. Taigi išliejęs vandenį, indus parnešė namon.

— „Mitras vyrs! mitras vyrs“!—pagyrė Jonas: Ot kad tu butum nustvėręs vainiką tai jau butum gavęs papirosams!—

— „O kaip paimsi, kad laiko rankose“?—teisinosi: —

— „Gali gauti, kiek į tave netelpa?!

— „Na, vyrai! ką čia mes gušputeliaujam. Kaip ateis —ištrinksime, o dabar padainuokim. Na-gi, Juozai, vesk!

— „Ar bus gera šitokia?

Močiute, mano,
Mano širdele
Prikelk anksti rytelyj...

— „Gera, gera. Na tik truputį luktelk. Tegu visi ateina“ —

Neilgai reikėjo laukti. Bematant pradėjo dainuot.

Močiute, mano
Mano širdele,
Prikelk anksti rytelyj
Gaideliam negiedojus.
Dukrele, mano
Mano jaunoji,
Kokį darbelį dirbsi
Taip anksti atsikėlus?

Močiute, mano
Mano širdele,
Eisiu augšton klėtelėn
Vožint margų skrynelių,
Rėžyt plonų drobelių.
O da neperėjau
Nei per dvarelį
Ir pamačiau laivelį
Per mareles liuliuojant...

Tuotarpu prisiartino bedainuojančios griebikės, nešinos vainiku. Priėjusios prie vartų uždainavo:

Augo jievaras tarp vartų,
O jo šakelės ant antrų,
Išeik, mamyte, ant dvaro,
Atkelk vartelius jievaro,
Įleisk talkelę į dvarą...

Pasirodė tarpduryje šeimininkė su geru gabalu ragaišiaus ir bonka midučio. Griebikės dainavo:

Pareina talkelė nuilsus,
Kalne rugelius nukirtus.
Kalne rugelius nukirtus,
Į mandelius sustačius;
Į mandelius sustačius
Į kapeles suskaičius...

Šeimininkė savo plonu balseliu pertraukė joms dainą:

Vai kiek nukirtot rugelių?
Vai kiek priskaitėt kapelių?... —

Visos griebikės, atsakydamos jai užtraukė:

Kiek šitam vainike varpelių,
Tiek rugių kapelių,
Kiek šitam vainike grudelių,
Tiek pamieruosim kartelių!

Tuoj Marė — „boba“ išėjo pirmyn ir atidavė šeimininkei rugių vainiką. Toji jai—lauktuves. Bematant prasidėjo maudynė. Vyrai stengėsi iškarto atimti iš griebikių ragaišių su

midučiu, bet gavę už apikaklių gerokai vandens, užsigeidė atsilyginti tuo pačiu.

— „Jonai! bėgk greičiau! Maudom Oną“!—užduseęs rėkė Juozas:—bėgk greičiau“!—

— „Maudyk sveiks! Jau aš ir taip gerai turiu. Nei nepavilksiu. Kad jas šimtas“!..

— „Vyrai! indus vagia,—pradėjo rėkti piemuo:—indus vagia!—

— „Atimk“!—sušuko Juozas.

Netyčiomis pasijuto nabagšis bestovįs viduryj merginų... Vandens upeliai pasipylė ant jo. Pas Juozą neliko nei siulo sauso.

— „Nustokit! Kad jus kelmai! Gana bus“...-

— „Užteks, Juozeli? gal norėtum daugiau“? — juokėsi Marė.

— „Na, vyručiai! Gana bus tų juokų. Meskit nesilaistę. Kur jųs dabar pasidėsit, kaip iš vandens istraukti“?! stabdė šeimininkė besilaistančius: — na, Juozai! bet ir tu jau „stintų peragavęs“! Eitum geriau persivilkt“!—

— „Pavelyk, dėdžiuk, man jį ištrinkti“ — gailestingu balsu prašė Ona.

Pasileido visi juokais. Juozas net dantis sukando.

— „Aš tave išstrinks...“!—buvo bepradedąs Juozas.

— „Tylėtum, Juozeli, ausis suglaudęs; butu geriau“.—

— „Aš tave“...—

— „Negąsdink, Juozeli, kad netektu dar vieno pienpuodžio išmaukti“—

— „Ką! ką! ką! na jau užteks“!—juokėsi šeimininkas:—eikite persivilkt, nesibarę! Jųs čia laistotės, o ant stalo ir pabaigtuvės praauš! Pasiskubinkit“!—

Galų-gale susirinko. Truputį alkį apmalšinus, savininkas išrito bosą lietuviško vyno.

— „Vyručiai! užtraukkim meškutę„! — paragino Jonas.

— „Juozai vesk“! pasigirdo balsai.

— „Ale dabar ir merginos jau turėtų pritarti“,—derėjosi Juozas:—kaip gi visą laiką tylėjo! — Ir nelaukdamas atsakymo užtraukė:

Vaikščiojo meškutė pušyne, pušyne
Taisė sau patalą laužyne, laužyne.
Ak nelaimė ją patiko:
Naktyj pėdų neužsnigo —
Ženklas yr, ženklas yr.
Vaikščiojo strielčiukas pagiriais, pagiriais,
Radęs meškos pėdas dyvijos, dyvijos:

— Bene musų bičiulienė
Kuri medų kopinėjo
Petnyčioj, petnyčioj...

Daina staiga nutruko. Tai Juozas-šelmis, pamatęs kitus geriant, pats užsigeidė paragaut naujos mados „vyno“.

Tuotarpu kitam gale stalo griebikės dainavo:

Mus seselė bėdoje, bėdoje:
Tur stiklelį rankoje, rankoje.
Ji neturi kur padėt
Tur broleliui pažadėt...

— „Nėr ką sakyt“—kalbėjosi tuotarpu kirtikai:

— „Gerą gėrymą išrado blaivininkai. Kur kas geresnis už alų. Tik truputį perdaug duona atsiduoda.“—

— „Ko jau nori? Namie darytas, o nori kad butu kaip „pabričnas“,—išmėtinėjo kaimynas.

— „Ale užtai ir naudingas“!—pridėjo Juozas. „Girdėjau kad tai didelė „liekarsta“...

— „Nuo ko?—

— „Įspėkit“!...

. . . . . .

K. Bitikas.

„Aušrinė“ apie „Ateitį“.

Į tai kas buvo rašyta „At.“ №№ 1 ir 3 šių metų del Vabalėlio rašinių „Aušrinėje“, tos pat „Aušr“. 18 n-je randame vėl Vab. rašinį įvardinta: „Kokia musų kritika“? Patsai to rašinio įvardinimas truputį klaidinantis. Kadangi visame rašinyje kalbama tik apie „Ateitį“, tai jis ir turėtų but pavadintas: „Kokia „Ateities“ kritika?“, kurią Vab. irgi visiškai bepamatingai lygina visos katalikijos kritikai. „At.“ visuose reikaluose su Vab. visai nesilygina ir nenori lygintis nei su visa Lietuvos katalikijos kritika, dar mažiau su katalikijos kritika apskritai; ką „At.“ yra pasakius ar padarius, už tai ji už save ir atsako, kiti čia nieko bendro netur,—tai viena. O antra Vab. neteisingai tuos kelis tilpusius „At.“ patėmijimus vadina „kritika“ ir beveik į atdaras duris bombastiškai laužiasi šaukdamas, kad ta „At.“ kritika tai „pasislėpimas už tuščių pasakymų“, „kartais nesąžiningas bejiegis intrigavimas

Vabalėliui diskredituot", „ištisa sofistika" (p. 154), „gudrus nusileminimas" (p. 155) „visoki diletantiški sumaišymai bei sofistikos priemonės su perdaug liuosa teksto egzegeza padarė iš „At." kritikos vulgarį šiupinį" (p. 157). Nieks negina Vabalėliui žerti ant popieros jo retorikos turtą. Valia jam taipgi spėt, kad at-kams iš atžvilgio į jo rašinius beliko pasigaut musų „keikiančiųjų" pamokslininkų taktikos ir užgint skaityt priešingus rašinius" (p. 154). Į šį spėjimą tik patėmytumėme, kad m e d i c e, c u r a t e i p s u m (gydytojau, pats save išgydyk), nes „keikimo" amate sunku but kokiam nors „pamokslininkui" išlaikyt konkurencija su Vabalėliu. Bet mums ne keiksmai ir ne retorika rupi, tik kaip „Ateityje" taip ir Vab. pajudintos problemos ir užtatai prie dalyko. Tik dar mažas nukrypimas. Vab. prikiša „Ateičiai" kad ji „visai nesirupina svetimų minčių formulavimo tikslumu ir teisingumu" (p. 153). Tiesa, kad teisingas svetimų minčių formulavimas, tai visuomet keblus dalykas, ir tai turint omenėj' „At." Red. yra patariusi patiems perskaityti Vab. rašinius, kaip jie yra „Aušrinėje". Bet šio patarimo Vabalėliui permaža; patarimas esą taikintas "Aušrinę" n e s k a i t a n t i e m s ateitininkams". Kogi daugiau gerb. Vab. norėtu? Gal kad „At." Red. apsiimtu savo lėšomis platint jo raštus? To jau truputį perdaug. Neturint nei noro nei reikalo užginti skaityti priešingus raštus vienoj' pusej' ir platint „Aušrinės" kitoj', išvengimui visų pretensijų minties iškraipymo paduodant Vab. mintis, „At." Red. tariuos neatsisakys talpinti „Ateityje" Vabalėlio raštus, jei tik jis to panorėtu[1]). Tuomet jis gal išjudintu at-kus iš to „proto tinginio", kurio tiek daug juose randąs, o ir pačiam jam gal atsivertu akis, kad at-kams nėr' jau taip baisios visos tos „audringos mintis" „neaprobuotose kningose" esančios, kaip kad jam lig šiolei rodosi.

* * *

Dabar kas del paties dalyko. Vab. užsipuola, kodel „Ateitis" tyčiomis nukreipusi dalyką kiton pusėn, idant skaitytojų domą atitraukt pašaliniais samprotavimais. Jis rašo:

„At." Red. atsakydama į mano kritiką turėjo turėt omenyje be abejonės joj' išreikštus samprotavimus (apie „At." aiškinimą bažnyčios neklai-

[1]) Sutinkame talpinti nei vienos raidės neiškreipdami netik Vabalėlio rašinius, bet ir kitų turinčių „Ateičiai" užmetimus, jei tik tuose rašiniuose bus vengiami visoki koliojimai ir šiurkštumai. *Red.*

dingumo, apie „At.“ religiją ir „At.“ mokslą bei problemas, „At.“ prieštaravimus, absurdus, „At.“ burzuiškumą, apskritai socialę pusę ir tt.“ (p. 155).

Labai ačiu. „At.“ Red. turėjo omenėje ir turi visus tuos samprotavimus, tik drauge turėjo ir turi omenėje, kad kaip visiškai bevaisis ir net juokingas darbas ginčytis su aklu apie varsas, su kurčiu apie garsus, taip lygiai ir tartis apie religiją ir Bažnyčios neklaidingumą su „religijininkais“ paties Dievo nematančiais ir Jo žodžio negirdinčiais, apie mokslą ir problemas su mokslininkais, kurių žvilgsniu šiandien 2×2=4 o rytoj' galės but ir 5, argumentuoti logika priešais nepripažįstančius visotinos logikos taisyklių reikšmės. Čia pirmiau reikia nustatyt musų žinojimą ar nežinojimą Dievo, kaipo esybės antpasaulinės, ko daryt negalima nenustačius musų pažinimo gamtoj' esančių daiktų; toliaus reikia nustatyt musų mintijimo taisyklių reikšmės absolutumas ar relativumas, visotinumas ir nevisotinumas. Ir „At.“ Red. perkeldama visą dalyką šion sritin pasielgė anaiptol nesofistiškai, o tik grynai s o k r a t i š k ą i. Prieš tokį „At.“ Red. pasielgimą Vab. netur jokio pamato protestuoti dar ir užtatai, kad jis jį išteisina šiame savo rašinyje, kuomet sako:

„Teologiją skaitau per deduktiviai išverstą geometriją, tik be aksiomų. Tatai patvirtina ir pati „At.“, kuomet ji paremia visą savo tikybą jų pačių sutvertais „faktais“ (p. 158).

Esant apie šį dalyką visiškai priešingos nuomonės „Ateičiai“ nuo kogi buvo ir yra tikslingiau pradėti savo išvadžiojimus, jei ne tų aksiomų esimo ar nesimo? Čia „Ateičiai“ pirmučiausiai reikėjo, kad ir Vab. savo aksiomas parodytu.

Na ir tokį savo tikslą „At.“ Red. puikiai atsiekė, nes priverte parodyt savo pasaulėžvalgos aksiomas, po ko jau bus galima pradėti jų vertinimą.

* * *

Na, o „Ateities“ burzuažiškumas, apskritai, socialė pusė“? Pirmame savo rašinyje (№ 13 p. 205) Vab. yra pasakęs, kad „Ateities“ socialės ir politikos programos „paslaptis“ organiškai susiriša su jos pasaulėžiura. Su tuom visiškai sutinkame. Ir Vab. manau sutiks, kad ir jo programos „paslaptis“ organiškai rišasi su jo pasaulėžiura. Ir apskritai toks ar kitoks socialio klausimo išrišimas priklauso nuo to, kokių pažiurų mąstu bus mastuojama pavieniai žmonės ir visa drau-

gija. Žiurint į pavienį žmogų tik kaipo į mukulą atomų, su butinumu judančių toj ar kitoj' pakraipoj' ir visa draugija bus atomizuojama ir tuomet socialis klausimas bus paprastai kalbant, „pilvo klausimas“, kurį ir išrišti galės ne kas kitas kaip tas pats butinumas. Krikščioniškos gi ir šiaip kokios norint nematerialistiškos pasaulėžiuros žvilgsniu socialis klausimas tai pirmiausiai e t i k o s (doros) klausimas.

Vabalėlio žvilgsniu dora negali tverti aiškios pastovios socialio elgimos tvarkos, negalint padėti stipraus ekonomiško pamato, netinkant tiksliai tvarkyti visuomenės santikių; visa gi tatai darant t e i s ė (№ 14 p. 22). Tai viskas labai puiku. Tik gal Vab. nepasišykštės parodyt, k o k i a i s y r a p a s k u t i n i s v i s o s t e i s ė s a t r a m a s i r a u g š č i a u s i a s j o s š a l t i n i s, i š k u r i o j i s e m i a s a v o a u t o r i t a t ę? Gal valstija, valstijos valia, visotina teisės sąmonė, draugijos sutartis ar kas kita? Tai dideliai svarbus klausimas, neturįs but taip pigiai aplenkiamas.

Dabar žingsnį toliaus. Vab. visą pajiegą stato kovodamas su „atbula, efemerine, romantiška «At.» d o r o s p o l i t i k a“ (№ 14, 22) ir gindamas historiškąjį materializmą. Bet savo „moksliškame karštyje“ nesijusdamas padaro įdomų visiškai tam priešingą „manevrą“. Gi jis gindamas materializmą prieš „Ateities“ pasakymus, kad žmogus ir žmonijos gyvenime esama tokių apsireiškimų, kurie niekaip negali but išaiškinti kaipo ekonomijos produktai, šaukia:

„tikėjiminis asketizmas, religijinis fanatizmas, visa tai žmonių patologija su rusų самосожигателями prišakyj' nėra visuomenės idealas, nėra sveiko gyvenimo pamatas“ (N 14 p. 21).

Kirsdamas šiuom argumentu Vab. nukirto tą šaką ant kurios manė tvirtai laikąsis. Gal jis kaip tik nori tokius apsireiškimus pavadinti, patalogija ar kaip kitaip, tai vistiek. Svarbu tai, kad pripažinęs jų esimą ir radęs juos netelpančius savo programon jis visuomenės idealo ir sveiko gyvenimo vardu išmeta juos lauk. Delei tokio pasielgimo irgi galima sokratiškai paklaust, kas įgaliojo Vabalėlį monopolizuot visuomenės idealą ir sveiką gyvenimą? Kas prirodys, kad ne atsiras ir tokie nenuoramos «buržujai» ar kitoki niekšai, kuriems bus visai neideališka ir nesveika tai kas Vabalėliui labai ideališka ir labai sveika; — tai viena; o antra argumentuodamas prieš tai kas yr' tuom ko n e t u r i b u t, jis išlogikos daro didoką šuolį e t i k o n, noroms nenoroms pripažindamas neišvengimą aiškiai nustatyti, koksai yra visuomenės

idealas, koksai sveiko gyvenimo pamatas draugijoj'; tai priklausys nuo to, kas bus pripažinta pavienio individo idealu ir sveiku jo gyvenimo pamato. O keno dalykas tai padaryt, jei ne etikos. Taip kad ir sulig Vab. išeina, kad socialis klausimas tai pirmiau viso etikos klausimas.

* * *

Prie to pat prieiname ir kitu trumpesniu keliu. Vab. apšaukdamas «Ateiti» atsistojusia ant išnaudotojų pozicijos ir buržuazijos platformos (14, 22), šiuomi išreiškia «Ateičiai» papeikimą, kad taip elgtis n e g e r a, n e d o r a, o čia jau grynai doriška argumentacija. Čia «At.» paklausia Vab., kas tame negero, nedoro yra? ji nori žinoti aiškiai, kaip privaloma elgtis, idant jos elgimasis butų geras ir doras, trumpiau sakyčiau, d o r i š k a i g e r a s? Vab. į šį pamatinį žmogaus gyvenimo klausimą ligšiol irgi nėra nieko aiškiai pasakęs. Kas jo žvilgsniu yra doriškai gera, nežinome. Ligi tai pasakys, duokime žodį ištisai eilei naujosios doros skelbėjų apie tai, kas yra doriška gera. «Doriškai gera yra, kas valią prie galybės (Macht) skatina», sako viršžmogio pranašas; «doriškai gera yra, kas iš užuojautos kitam atsiranda», sako priešingai Schopenhauer'is. «Doriškai gera yra, kas iš gryno priedermės jausmo išplaukia», sako Kantas; «doriškai gera yra tai ir tik vien tai, kas del smagumo ir su smagumu atliekama», sako De la Mettrie. «Doriškai gera yra, kas su sveiku žmogaus protu sutinka», sako Reid'as; „doriškai gera yra, kas moralei prasmei (morale sense) nesipriešina», sako Shaftesbury. «Doriškai gera yra, kas musų Aš tobulina», sako Fichte; «doriškai gera yra, kas jautulius kutena», sako Helvetius. «Doriškai gera yra, kas musų Aš kelia kitų gerove nesirupinant», sako Stirner'is; «doriškai gera yra, kas daro kiek galint daugiau laimės, kiek galint didesniam skaitliui, pavienio likimu nesirupinant» pažymi J. S. Mill'is, Laas'as, Lotze. Sulig Wundt'o ir Paulsen'o «doriškai gerai elgiasi, kuris visuomet prie kulturos kilimo stengiasi»; «doriškai gerai elgiasi, kuris pasauliui greičiau sunykti padeda» pabriežia E. von Hartmann'as[1]).

Kiek viens kitam prieštaraujantis yra šie atsakymai į pamatinį gyvenimo klausimą, kas yra doriškai gera, tiek bus vienas kitam priešingi socialio klausimo išrišimai, jei kiekvie-

[1]) Surinkta pas *Cohausz'o*: Moral ohne Religion 1912 S. 4.

ną iš šių atsakų padėti sveiko gyvenimo pamatan. Kad ir paminėtos nuomonės daug kame vienos kitoms prieštarauja, vienok visos jos turi bendrą ruožą tame, kad visos jos yra antikrikščioniškos. Krikščionybė prieš jas turi savo etiką, turi ir jai atsakomą socialio klausimo išrišimą. Krikščioniškoji ir antikrikščioniškoji pasaulėžvalgi kaip kitose taip ir etikos srityj' šiandien stovi prieš vieną kitą, o kartu ir visas socialis klausimas, neišskiriant ir darbininkų klausimo, šiandien savo idealiame pamate tapo užtektinai aiškus: ar krikščionybė privalo ir toliaus pasilikt kaipo vadovaujantis pamatinis draugijos dėsnis, ar jos vietą privalo užimt ateizmas? K r i k š č i o n i š k a ar a t e i t i š k a draugija — tai alternativa, daranti tikrą socialių problemų pagrindą.

Anarchija nekrikščioniškosios draugijos statytojų etikoj' yra pasekmė anarchijos naujojoj' filosofijoj' apskritai, o pastaroji vyrauja užtai, kad mintis netur niekur tvirto atramo, net kas del to, ko žmogaus siela instinktiviai trokšta, butent, t i e s o s, nieko tvirto, aiškaus nenustatyta; čia yra pasekmė nepastovumo gnozeologijoj', kuri daro visokios pasaulėžvalgos ir filosofijos pamatą, nes nustato tiesos pažinimą apskritai.

Taip dalykams esant ir šį kart atkakome vėl ton pačion vieton, iš kurios jau kartą „Ateities" buvo padėta keliaut,— prie tiesos problemos.

Šiesa gi mums perdaug brangi, kad pastangas ją rasti galėtumėm pavadinti, kaip Vab., „košės virimu" (p. 8, 157). Delei to dabar vėl nuo tos problemos pradėsime ir pasiryžę visuomet prie jos sugrįžti, kaip tik atsiras rimtas reikalas.

Šį kart turėdami „At." Red. pastabas ir Pr. D. «košę» žinoma k a r š t ą vienoj' pusėj', ir Vabalėlio «mokslą», žinoma, š a l t ą, kitoj', mėginsime iš juodviejų lukštent tiesos grudelius, kas ir bus daroma sekančiame numeryje.

Tiesomylis.

Prie klasicizmo grįžimo musų gimnazijosna.

Šis straipsnelis rodosi mums labai reikalingu, ypač dabar, kad vėl prasidėjo gimnazijų varžymas, kada mokiniai priversti žiurėti į savo mokytojus (žinoma ne visus), kaipo į priešininkus, o į išguldomuosius jų mokslus, ypač į klasiškus, kaipo į nereikalingą balastą. Laukiam straipsnių draugų aiškinančių ir kitų išguldomų gimnazijose mokslų naudą ir reikalingumą. Bus tai nors paguoda gimnazisto širdžiai. *Red.*

Da nesena ir visiems labai gerai atmenama toji gadynė, kuomet gimnazijose graikų ir latinų kalbos buvo lyg ir vanagai karveliams baidyti.

Tuomet, t. y. Tolstojui ir Delianovui apšvietos ministeriją valdant, „klasicizmas“ turėjo apginti mokslus einančios jaunuomenės protą nuo užsikrėtimo negeistinomis idėjomis. Pasirodė tečiaus, kad tvora, nors puikiai nupinta, neatlieka savo užduoties. Tiesa, nevienam prisieidavo paprakaituoti, kol neapgalėdavo silpnųjų ir stipriųjų aoristų; kol susipažindavo su *quin'ais*, *quominus'ais* ir *supinais*; neviens tėvelis susimąstęs kasėsi pakaušį, o sunelis verkšleno pasilikęs antrus metus toje klasėje, del *anabazisų* ar *metamorfozų*; vis-gi, galų gale išeidavo vyrukai, kurie drąsiai galėdavo sau tarti, kad pergalėję tiek kliučių, perlipę vėlinę klasicizmo tvorą, nesibijo tolimesnes ateities.

Valdžiai irgi pasirodė, kad pasipažinims jaunuomenės su senosiomis Graikijos ir Rymo demokratiškosiomis respublikomis, su jų didvyriais, su visokiomis įstaigomis, su kovomis už liuosybę ir t. t. daugiau atnešąs blėdies, negu gero.

Ir štai dabartės nenuilstantis ministeris p. Kasso kasa iš numirusių klasicizmą, o tėveliai su sunumis pradeda kasytis pakaušius vien perskaitę ministerio parėdymą apie klasicizmo sustiprinimą ir atgaivinimą.

Kas gi bus toliaus, kuomet *askezės* su *extemporalėmis* po senovei įsivyraus?

Man ding, vienas tiktai gali but atsakas: pasistengti kuogeriausiai išnaudoti klasicizmą.

Žinia, kad Anglijos, Germanijos ir kitų valstijų gimnazijose klasicizmas, kaip buvo senovėj, įvestas, taip iki šiol tebeviešpatauja. Ir nieko sau. Nežiurint klasicizmo, tosios gimnazijos kuopuikiau priruošia jaunuomenę klausymui augštųjų mokslų universitatėse. Matomai ne patsai klasicizmas taip įkyrus, taip nekenčiamas, taip, anot daugelio, kenksmingas, kaip išguldymo budas, ir tieji siekiai, kuriems jisai išnaudojamas.

Jei taip tikrai butu, tai dar aimanuoti butu peranksti. Kas vienam kenkia,—kitam sveikatai išeina

Musų jaunuomenė irgi tarėtu pasistengti į prisikėlusį iš numirusių klasicizmą įkvėpti sielą, atgaivinti jį, kad savęs nekankintu su lavonu besiimdama.

Kaip tai padarius, kaip geriausiai pasinaudojus grįž tančiu į musų gimnazijas klasicizmu, galėtu patarti žmonės daugiau negu aš išmaną šiame dalyke. Man užteks pasidalinus keletą minčių atėjusių galvon, beskaitant pono Kasso cirkulerą apie klasicizmo sustiprinimą.

„Nieko nekalbėti pirmiau neapmąsčius—jau ir tai geroji ypatybė.“ Yra žmonių, kur išpradžių pasako, o tik paskui apmąsto, ką yra pasakę. Tai pliuškiai, pleperiai, zaunos, kaip paprastai tokius vadinama.

Dar geresnė ypatybė mokėjimas aiškiai, trumpai ir įsakmiai savo mintis išreikšti žodžiais. Gražbylystė tai talentas, tai didi Dievo dovana. Be triuso, be lavinimosi, be ištvermių pastangų negalima josios įgyti.

Užvis augščiau reikia statyti mokėjimas savo mintis nuosekliai, aiškiai ir dailiai raštu išdėstyti, — ką stylium vadinama. Dailus stylius, tai dailus žmogus, ar dar daugiau. Jei kalbąs be apmąstymo nepriaugęs lig vyrui, tai mokąs savo mintimis su kitais pasidalinti — vyras.

Noroms, galima besimokinant latinų ir graikų kalbos įprasti pramokti nuosekliai mąstyti, aiškiai kalbėti, dailiai rašyti.

Beveik visi mokslai pratina mąstyti. Daugiausia gi šitame dalyke pagelbsti bene matematika, kur sąvoka,

nuoseklumas ypač reikalingi visokių uždavinių išrišimui. Šalia matematikos kaikuriose šiaurės Amerikos mokyklose mokinama šachais lošti, vis proto išlavinimui, įpratinimui savystoviai mąstyti.

Graikų ir latinų gramatikos, sustatytos ir apdirbtos geriau už visas kitas, irgi duoda progą proto lavinimui, nuosekliam mąstymui. Be to latinų kalba tai tobuliausia iš kalbų. Lietuviška, vokiška, francuziška, rusiška, lenkiška ir kitos gyvosios kalbos daug turi žodžių su plačia, silpnai apibudinta reikšme. Iš to tankiai kyla visoki nesusipratimai, sofizmai. Latinų kalbai negalima to prikišti[1]). Čionai kiekviens žodis turi savo aiškiai, tvirtai apibudintą reikšmę. Todel patariama užėjus kningoje neaiškų, abejotiną sakinį išversti jį latiniškai, o tuojau ar prasmė paaiškės, ar klaida, jei tosios bus buta, iškils eikštėn.

Šitoji latinų kalbos ypatybė ir reikia išnaudoti „extemporalia“ rašant, latinų autorius skaitant.

Be kitų pagalbos vargu patiems mokiniams pasiseks kaip reikiant tai išnaudoti. Pagalbos laukti ir mokytojų —veltui, užtai kad maža lietuvių mokytojų-klasikų turime. Reikėtų kitiems, kam rupi jaunuomenės klotis, ateiti pagalbon.

Iki šiol gimnazijose buvo žinomi graikų ir latinų autorių „podstročnikai“, t. y. vertimai maž daug žodis į žodį prisilaikant originalo. P r a v e r t ė t ų t u r ė t i l i e t u v i š k u s. ir ne betkokius, tik klasiškus vertimus, kaip antai pvzd., turime „Robinzoną“, Musų įnamius“ ir t. p. Su jų pagalba mokyklų jaunuomenė, ypač į burelius susispietus, galėtu ir su autoriais pasipažinti; pramoktu sklandžiai, įsakmiai išsireikšti, dailiai, vaizdingai išguldyti.

Nesakau, anaptol, kad be klasicizmo negalima butu tai išmokti, tiktai man rodos, kad, klasicizmui sugrįžus gimnazijosna, nereikia pasiviai jį pasitikti ir „kalti, kalti, kalti“ be galo, o daug geriau ir naudingiau išmokti to, ko jisai gali išmokyti.

---

[1]) Bene perdaug pasakyta? Moksliškai išrodyti tai butu sunku. *Red.*

Augštesnių klasių mokiniai galėtu dar daugiau pasinaudoti. Graikijos ir Romos historija, tai historija užmezgimo, ugio, prinokimo ir pranokimo visų tautų, visų viešpatybių, neišskiriant dabartinių. Susipažinimas su graikų bei romėnų historijomis gali pamokyti, kas daugiausia prisidėjo prie jų kilimo, kuomi josios laikėsi, plėtojosi, priėjo liki didžiausios galybės, nuo ko pradėjo silpnėti, pakol pagalios suvis nepranyko. Skaitant, pvzd., Graikijos demokratų kovas už liuosybę sakytum, kad tai buvo ne pirm 2000 metų, o musų gadynė aprašoma.

Ir šitame atvejyje galima butu graikų historiją pakeisti, duokim sau, historija Anglijos, o romėnų — Japonijos, ar kokiomis kitomis.

Galutinai klasikų skaitymas suteikia didelę galybę sektinų paveizdų, kas nesilieka be įtekmės į budą išlavinimo. Žadinimas savyj' gerų jausmų, prakilnių troškimų tai puikiausias įrankis budui tobulinti. Reikia rupintis, kad jaunuomenė kuotankiau kuoprakilnesnių turėtu troškimų. Argi negeistina, kad jaunuomenės tarpe daug atsirastu tokių, kurie ant mokyklos suolų sėdėdami trokštu tapti Kolumbais, Newtonas, Kasciuškomis, Rafaeliais, Mozartais? Graikų ir romėnų historija knibždėte knibžda Likurgais, Solonais, Leonidais, Aristidais, Apelles'ais, Praksiteliais, Brutais, Horacijais, Koklesais, Koriolanais, Kanulejais, Cincinatais, ir daugybe kitų, šiuomi ar tuomi atsižymėjusių vyrų. Jei jau negalima be klasicizmo apsieiti, jei maža kas mokinių nori skaityti šventųjų gyvenimus, kurių neužvaduos jokia historija, tai bent greta su graikų ir latinų gramatikomis reikėtu pasipažinti su gyvais žmonėmis, su gadynėmis, kuriose jie veikė, su tųjų laikų dvasia, jų laimėmis ir nelaimėmis, kovomis ir pasilsiais.

Prakilnių darbų skaitymas žadina vidujus skaitytojo jausmus ir instinktus, kurie patogiose išlygose apsireiškia veiksme. Jei bematant ir neapsireikštu, vis gi pasilieka viduj' kaipo jiega veikianti, sverianti į vieną ar kitą pusę žmogaus pajudas (motivus), gimdo panašius sau moralius kitus jausmus ir instinktus.

Klasikų skaitymas šiuo žvilgsniu gal labai but naudingas, — taigi — reikia juo ir naudotis.

Z. Z.

Užklausimai ir atsakymai.

Gerbiamoji Redakcija!

Labai ačiu už įvedimą teologijos klausimų gvildenimo. Gerb. prof. Česnio straipsnis turbut nebus paskutinis. Drįsčiau ir aš, at- kas, prašyti padėti man išmegzti šiuos klausimus:

1. Kiek išmanau, Bažnyčia mokina, kad Dievas viens pats tėra amžinas, o materija tai ne: materiją Dievas sutvėrė savo laiku. Bet man ir mano draugams, su kuriais tikybos klausimus mėginame raizgyti, kyla abejojimas: ką-gi darė amžinasai Dievas lig nieko dar nesutvėręs? Norisi sakyti, kad amžinasai Dievas sutvėrė lygiai prieš amžius amžinąją materiją — tad Jis yra dvasia, jiega besimainančiai materijai. Ar šiokis manymas — herezė, o jei herezė, padėkit iš jos išsikasti ir kitiems ranką paduoti.

Pranas Garšvilas.

Atsakymas. Kalba šio užklausimo biski ištaisyta, sušvelninta. Apskritai užmetimus meldžiame rašyti apmąsčius, rimtai, be šiurkštumų, užgauliojimu luomų ir atskirų asmenų, o ne nuspjauti by-kaip, kas ant liežuvio. Be to butinai reikia dėti savo antrašas, tikrą pavardė; kitaip į užklausimus nebus atsakoma; labai gerai butų; jei siunčiantieji pasisakytu savo mokslo, apšvietos laipsnį, įdant daugiau mažiau galėtumėm nuvokti, kokioje pakraipoje vesti atsakymą. Iš dalies šiomis silpnybėmis atsižymi draugo užmetimai. Bet užmetimų yr ir rimtų.

Šiam užmetimui turime štai ką pasakyti. Manymas, jog Dievas yr dvasia gyvuojanti pasaulio materijoj, yr panteizmo mokslas ir be abejo pasmerkiamas Bažnyčios kaipo herezė. Bažnyčia mokina štai ką:

Dievas sutvėrė pasaulį (materiją ir spėką), vienok nenurodo laiko to sutvėrimo.

Draugui nėr pamato manyti, jog materija — amžina, nes tai prieštarauja filosofijai[1]), o ypač gamtos mokslams (apie tai bus plačiau kalbėta, kada bus rašoma i Dievo buvimo prirodymai).

Draugas netaisyklišKai vartoja žodį „abejoti“. Abejoti galima pvzd. apie teisingumą kokios-nors minties, kokio-nors fakto ir t t. Bet jokios prasmės neturi tokia, pvzd. mintis „aš abejoju, ką vakar veikiau,“ lygiai kaip ir draugo min-

[1]) Ar Dievas galėjo sutverti materiją nuog amžių—ginčai dar neužbaigti. Šv. Tomas Akvinietis to galimumo neginčijo. Ir šiandiena dar yra katalikų filosofų (k. a. Louvaino prof. Nys), kurie mokina, jog materija esanti amžina, nors ir sutverta Dievo. *Red.*

tis: „abejoju, ką Dievas veikė“. Ką veikė Dievas prieš pasaulio sutvėrimą, galima žingeidauti, interesuotis, o ne abejoti. Į tą žingeidumą, ką veikė Dievas prieš pasaulio sutvėrimą, turime štai ką atsakyti.

Pirmą, toli gražu nevisi žingeidumai gal but patenkinti: maža — ko gali žmogus žingeidauti. O ką gali draugas užmesti ir kas gali kenkti draugo tikybai, jei pasakytumėm „nežinome“? Juk dvasia tai nėr koks vabalėlis, kurį galima, suspausti tarp stiklų, vartyti ir apžiurėt iš visų pusių po mikroskopu. Antra gi nedovanotina taip Dievo žmoginti: „veikimas,“ kaip mes jį suprantame, kas link Dievo, neturi jokios prasmės.

V. E.

Atsakymas į antrą dr. Garšvilo užmetimą.

„Kam musų kunigai užsiima žemiškaisiais dalykais, užmiršdami apie dušios reikalus. Ko jiems užsiiminėt visokiais laukais, ukio ratais ir rogėmis, ekonomiškomis bendrijomis, tautinėmis, luominėmis partijomis? Leonas XIII liepdamas kunigams išeiti iš zokristijos turbut norėjo, kad kunigai iš zokristijos eitu į bažnyčią, o ne į gatves, kad žemiškuose dalykuose paskęsti. Argi nepritiktu jiems priminus: *mortui sepeliant mortuos.* Nejaugi mums svietiškiams lįsti į sakyklas? Ar galėtumėm nenusidėdami prieš discipliną šaukti: grįžkite į zokristiją“.

Prašyčiau bent trumpo, griežto atsakymo.

Pranas Garšvilas.

Norint atsakyti į šį priekaištą, turim surasti pirmiausią svarbiausią jo mintį. Jei mes paimsim pirmutinį sakinį, butent: „Kam musų kunigai užsiima žemiškaisiais dalykais, užmiršdami apie dušios reikalus“, turėsim, taip sakant, patį branduolį. Sekantis gi sakinys paduoda pavyzdžiui keletą žemiškųjų dalykų. Antgalo žodžiai: 1) „mortui sepeliant mortuos“[1]) (numirėliai telaidoja numirėlius) ir 2) „Leonas XIII

[1]) Mat. 8, 22

liepdamas kunigams išeiti iš zokristijos, turbut norėjo, kad kunigai... eitu į bažnyčią," yra pamatu viršminėto tvirtinimo.

Kadangi priekaišto autorius nežino, kaip žiurėjo į tą klausimą Leonas XIII. tat pirmiausia tai patyrinėsim. Žinant šv. Tėvo mintį, bus beveik klausimas išrištas, nes kaip Bažnyčios galva mokina, taip kunigai turi daryti. Tečiaus, nepasitenkinę tuom, pajieškosim dar ir patįs priežasčių, delei kurių Leonas XIII galėjo taip o ne kitaip mokyti; arba, kitaip sakant, pasvarstysim: ar gal ir ar turi pamatą kunigai kištis į „žemiškuosius dalykus". Antgalo paaiškės ir žodžiai: „mortui sepeliant mortuos".

I.

Leonas XIII žodžių: „išeiti iš zokristijos" niekur neištarė. Bet jei skaitysim jo encyklikas, nesunku bus surasti noras: ar kunigai turi dirbti vien bažnyčioje ar ir visuomenėje? Štai encyklikoj „Graves de communi" skaitome:

„Dabartinės aplinkybės reikalauja jungti prakilnias jiegas... Nesykį mes išrodinėjom kunigams reikalingumą, ypač šiuose laikuose, idant jie e i t ų į l i a u d į ir su ja išganingai praleistu laiką. Tankiai net savo laiškuose į vyskupus ir kitus dvasiškojo luomo vyrus liaudies gerove rupinimąsi pagyrėm ir pasakėm, kad tai yra kiekvieno kunigo luomui nuosavi (propria) priedermė"[1]).

„Išeiti iš zokristijos", tai yr,—rupintis darbininkų gerove steigiant draugijas, eiti į liaudį, o ne eiti bažnyčion. Taip suprato šią vietą ir kiti žmonės, apie ką liudija plačiai skambantis katalikiškam pasaulyj obalsis: „išeiti iš zokristijos."

Jogei toks buvo noras, o ne kitoks Leono XIII, galima įsitikrinti perskaičius tos pačios encyklikos 22, 24 ir 26 puslapius. Del didesnio tečiaus aiškumo, galime dar perskaityti jo kitą encykliką—„Rerum novarum", ypač sekančius jos žodžius:

„Gerbtini yra iš musiškių tie, kurie, žinodami laikų reikalavimus, rupinasi tinkamu budu pagerinti darbininkų buvį... Del tos priežasties... daugumas... stengiasi suorganizuoti įvairių amatų darbininkus į tam tikras draugijas... Padeda tame darbe vyskupai jas (draugijas) globodami ir jų (vyskupų) valdžioje esančių daugumas kunigų draugijose nenuilstančiai darbuodamiesi"[2]).

Šiuose Leono XIII žodžiuose matom, jogei kunigų rupestis draugijomis yra geistinas, nes draugijų steigimas yra laiko reikalaujamas įrankis, kuriuom galima pasekmingiau pasiekti ir dvasišką tikslą.—

---

[1]) S. D. N. P. Leonis XIII epist. Encyclica de Democratia christiana; Freiburg B. bei Herder; ps. 24.

[2]) De conditione opificum ps. 24.

II.

Dabar kyla klausimas: delko Leonas XIII liepia eiti kunigams į liaudį, arba delko giria kunigus, kurie draugijose darbuojasi?—Įsigilinus į jo raštus, be abejonės rastumėm jo paties atsakymą. Tečiaus idant greičiaus užbaigti dalyką, nejieškosim pamatų, jo paties žodžiuose, bet, apskritai, katalikiškoje pasaulėžvalgoje.

Rupintis įvairiomis draugijomis galima delto, kad jos yra sujungtos su tikyba.—Taip išgirsti kalbant kunigus, kurie jose darbuojasi. Bet gal galima butu pasakyti: „gerai, tečiaus apie tikybos dalykus reiktu bažnyčioj rupintis„?—Tokio V. Jezus įsakymo, kuriom lieptu vien tik bažnyčioj platinti tikybą, niekur nėra. Priešingai, rasim paliepimą eiti ir į namus[1]) ir tenai skelbti Evangėliją. Žinodami tai, galime pasvarstyti, kokiu budu draugijose darbavimasis yra sujungtas su tikyba?

1) Jeigu draugijoje yra įvairių tikybų žmonių ir katalikams gręsia pavojus kas del jų tikėjimo, tuomet kunigas turi darbuotis toj pačioj draugijoj, arba geriausia steigti visai atskyrium[2]), nes čionai reikalinga bent lygi jiega atsargos delei, kaip ir toji kuri atneša pavojų. Mat, jei darbininkai butu gerai išsilavinę ir galėtu patįs tikybai daromus priekaištus išrišti, tuomet kunigai galėtu nesikišti į draugijas, tik delei šios priežasties.

2) Draugijos turi savo įstatus, kurie yra surišti su doros mokslu. Paimkim tautines arba luomines bendrijas. Kiekvienos tokios bendijos įstatai skirsis pagal skirtumą partijų, kurios bendrijomis vadovaus. Norint „viską atnaujinti Kristuje“, šiuose dalykuose turime duoti pirmutinį balsą profesionalui—kunigui. Žinoma praktikoje kunigai padaro klaidų, tečiaus tasai negali apkaltinti jų katalikiškos pasaulėžvalgos.

Tą patį galima pasakyti ir apie ukiškas bei kitokias ekonomiškas draugijas, nes jos visos priklauso nuo etikos (doros mokslo) principų.

Praktiškai žvelgiant, jei kunigas bus uolus, tuomet atliks savo priedermę duodamas pavyzdį, kaip ir Kristus, kuris netik mokino bet ir gyvą pavyzdį duodavo skatindamas žodžiu prie darbo.

---

[1]) Mat. 10, 14.

[2]) Šventas Tėvas Pijus X išleido šįmet encykliką, kurią skaičiau vertime, (Die päpstliche Encyklika in Sachen der christlichen Gewerkschaften,) laikraštyje „Neue Züricher Nachrichten“ № 305, 9/XI, 1912 m. Pijus X išreiškė norą, kad katalikų darbininkų Vokietijos draugijose nebutu protestantų, tečiaus tebėsančias mišrias draugijas toleruoja. (Toleruoti šičia=tegu taip buna, jeigu sunku geriau ką padaryti).

3) Trečia priežastis leidžianti kunigams išeiti iš zokristijos, yra patsai materialis šelpimas. Jogei kunigo yra priedermė šelpti neturtingus žmones[1]), apie tai nieks neabejoja. Tuo budu geriau darys tas, kuris rupinsis surasti tinkamesnį įrankį savo priedermei atsakanti, ir praktiškai darbuosis organizacijoj.

Bet gal ši trečioji priežastis duoda pamatą kunigams tverti tiktai susišelpimo draugijas? — Jei imsim svarstyti, galėsim pasakyti tą patį ir apie visas materiales draugijas, kaip va: ukiškasias, pirkliavimo ir t. p. Nes šiomis draugijomis galima pakelti žmonių turtą. Padidinus gi žmonių turtą, iš dalies prapuls savaimi ir materialis skurdas. Juk kunigas— žmogus, turįs sirdį.

Šioj prasmėj galime aiškinti Leono XIII žodžius: „Nereikia tečiaus manyti, kad visi Bažnyčios rupesčiai yra atkreipti vien į dušios reikalus taip, lyg kad butu jai (Bažnyčiai) galima užmiršti šis žemės gyveninas“[2]) Dvasia žmogaus tik surišta su kunu, kuris iš dalies priguli nuo svietiškų aplinkybių. Ir kunigai, rupindamiesi apie žmogaus dvasią, nuosekliai rupinasi ir apie pagerinimą aplinkybių dušios išganymui. Nes kas iš to butu, jei jie bažnyčioje mokytu, o už bažnyčios vartų butu visai priešinga atmosfera, kuri naikintu tai, ką bažnyčioje mokinama buvo. Taigi kunigų užduotis—panaikinti tas aplinkybes, tą priešingą atmosferą su pagalba dalyvavimo draugijose etc... lygiai kaip svarbi užduotis daktaro netik duoti ligoniui vaistus, bet ir padaryt aplinkybes, kurios pagelbėtu, ar bent nekenktu ligonio sveikatai. Nes kas butu iš to, kad daktaras duotu vaistų drugiu sergančiam, jei jo artimieji prileistu kambarin, kur ligonis guli, šalčio.

Baigdamas turiu dar pasakyti jogei viskas turi savo laiką. Kitasyk ir geriausias darbas nesavo laiku atliktas nustoja vertės. Taip pav., jeigu kunigas užuot eiti išpažinties klausyti, eitu į kokią nors draugiją, tuomet butu galima tokiam pasakyti: „mortui sepeliant mortuos“[3]) (numirėliai telaidoja numirėlius). Viešpats Jezus draudė jaunikaiti nuo laidotuvių delei svarbesnio dalyko, butent: del jo išganymo, nes jam gręsė pavojus iš jo brolių pusės, kurie budami netikėliais galėjo suklaidinti jį; kita vėl gavus tėvo palaikų dalį, galėjo užmiršti apie savo paskutinį tikslą. Kunigas yr sykiu ir pilietis.

---

[1]) Kaip nelygiai žmonės yra neturtingi, arba nelygus reikalas, taip ir nelygi yra šelpimo priedermė. (Apie tai — Doros Teologijoj).

[2]) De conditione opificum („Rerum Novarum) ps. 15. [3]) Mat, 8, 22.

Galutinai patyrimas parodo: kur kunigai darbuojasi netik bažnyčioje, tenai ir žmonių tarpe tikybos ir doros stovis kur kas buna geresnis.

V. B.

Iš moksleivių gyvenimo.

Jurburgas. (Kauno gub.). Šiame miestelyje 1910 m. įsteigta 4-rių klasių miesto mokykla; ją įrengti daugiausia padėjo Jo Mylista kunigaikštis S. L. Vasilčikovas.

Iš karto tik atidarė 2 pirmasias klasės.

Šiemetai jau gyvuoja visos keturios. Mokytojų yrą 5. Mokina francuziškai ir vokiskai, bet lietuviškai nemokina. Mokinių skaitlius galima matyti iš dedamos čion lentelės. Lanko šią mokyklą ir mergaitės (kiek jų? R e d).

Klasės.	Pagal tautystę.							Pagal tikėjimą.			
	Lietuv.	Rusų	Vokč.	Žydų.	Lenkų suliet.	Čekų.	Lenk.	Katal.	Stačt.	Evang.	Žydų.
I	14	7	6	7	2	—	—	16	7	6	7
II	15	7	3	10	2	—	—	17	7	3	10
III	11	3	3	8	1	1	—	13	3	3	8
IV	2	6	1	2	—	—	1	3	6	1	2
Išvis	42	23	13	27	5	1	1	49	23	13	27
Viso labo 112 m.											

Kardas.

Tauragė. Čia turime dabar pilną vyrų gimnaziją su teisėmis; yra jau šešios klasės; mokinių 122. Katalikų yra 47, stačiatikių 31, protestantų 13, žydų 31. Pagal tautystės — grynų lietuvių 25, sulenkėjusių 19, lenkų 3, rusų 31, vokiečių 13 (o tarpe jų yra ir lietuvių, taip vadinamų pruselių), žydų 31. Turime taipgi mergaičių progimnazija (apie ją jau „Ateityje“ buvo rašyta), mokinių joje 61.

Tauragėje yra dar ir šios mokyklos:

a) Dviklasė, kurioje mokinių 110 (berniukai ir mergaitės);

b) bernaičių liaudies mokykla, kurioje 95 mokiniai;

c) mergaičių liaudės mokykla su 63 mokinėms;

d) atsidaro pereitame lapkričio mėn. dar liaudės valdiška mokykla (namas tam tikslui pastatytas; mokytojas atsiųstas).

Yra dar viena mokykla parapijoj, ant pat Vokietijos rubežiaus, čia daugiaus protestantų, bet yra, beveik pusė, ir musiškių; tik kaž kodel čia neskirta kapelionui lankytis.

Nei vienoj iš minėtų mokyklų, atskirus tikybą, nemokoma lietuviškos kalbos; pertai ir tautiškas susipratimas menkas — kitas iš mokinių (net gimnazijos) silpnai lietuviškai skaito. „Ateitį“ parsisiųsdina tik 4 ar 5 ir vienas, antras „Pavasarį“.

Apskritai lietuviškus laikraščius mažai teskaito. Paklausus vieno — kito mokinio, ar skaito lietuviškas knygutes ir laikraščius, atsako — kas iš tų lietuviškų. Švieskimės ir susipraskime broliai! *Buvęs mokinys.*

Marijampolė. Šįmet Marijampolės vyrų gimnazijos mokinių skaičius sulyginant su pernykščiais metais mažesnis, butent: pernai išviso buvo 333 mokiniai, o šimet tik 323. Pagal skyrius ir tautybę mokiniai minėtos gimnazijos dalinasi šitaip:

klasė	lietuv.	lenkų	rusų	žydų	vokieč.	totorių	Išviso
Priešk.	17	3	4	3	1	—	28
I	31	6	2	5	3	—	47
II	25	7	4	5	4	—	45
III	20	7	5	7	5	—	44
IV	16	8	5	7	9	—	45
V	17	3	3	10	1	—	34
VI	7	7	4	10	2	—	30
VII	9	6	1	6	3	—	25
VIII	8	4	2	5	5	1	25
Išviso	150	51	30	58	33	1	323

Ši lentelė parodo, jog ir lietuvių šįmet Marijampolės gimnazijoj' mažiau: pernai buvo 152 lietuvių, o šimet tik 150.

Marijampoliečiai nesnaudžia ir šimet. Jie, kiek galėdami lavinasi, ne tik pildydami gimnazijos priedermes, bet ir privačiai, butent stengiasi pažinti savo tėvynės historiją, literatūrą, savo kalbą ir nors paviršutiniai apsipažinti su šių dienų pasaulėžvalgomis, už kurias paskutiniais laikais taip karštai kovojama.

To da negana. Jie rupinasi susipažinti su šių dienų visuomeniniu Lietuvos gyvenimu. Tai pasiekiama skaitant laikraščius. Iš laikraščių daugiausi skaitomi: „Viltis“, «Lietuvos Žinios», „Šaltinis“, „Lietuvos Ukininkas“, „Draugija“ ir k. Kaikurie prenumeruoja Vyduno „Jaunimą“. Bet labiausia prasiplatinusios: „Ateitis“ ir „Aušrinė“.

Santikiai tarp ateitininkų ir aušriniečių neblogi, bet nepergeriausi. Pastarieji elgiasi biski „pirmeiviškai“, butent: tankiai paleidžia apie at—kus suvis neteisingų paskalų (kas norėtu faktų, tas tekreipiasi per Redakciją pas korespondentą) ir tokiu budu muilina akis jaunesniems savo draugams. Na, žinoma, ne be tikslo.

Dabar keletą žodžių apie gimnazijos vedimą. Šimet disciplina aštresnė, vaikščioti tegalima lig paskirtam laikui: nuo pradžios meto lig 1 rugsėjo iki 8 val., nuo 1 rugsėjo lig 15 iki 7, o nuo 15 rugsėjo iki 6. Vėliau pasirodžiusius paskirto laiko ant gatvės mokinius baudžiama „karceriu“. Mokiniai turi buti užsisagioję. Gyventi mokiniai turi bendrabučiuose. Išeinant kur nors reikia užsirašyti į „žurnalą“, kad ir dieną. Bendrabučius tankiai lanko pedagogai. Tarpais net nevienas. Tai tokios tokelės iki kolei iš Marijampolės padangės.

V. Šl—kšna.

REDAKCIJOS ATSAKAI.

Mokytojui Gabr. Taučiui. Labai dėkingi draugui už darbštumą, tik kodel sveiks savo darbe boikotuoji vokiškus veikalus. Kettelerio gyvenimas, veikimas ir ypatinga reikšmė išsemančiai išguldyti O. Pfülf'o S. J. veikale: Bischof von Ketteler (1811—1877) išl. Kirchheim'o Mainz'e. Jei parsitraukti šį tritomį veikalą draugui buvo perbrangu (dabar kainuoja 16 markių) tai jau butinai reikėjo pasinaudoti pernai toj' pačioj' firmoj' išleistu C. Forschner'o darbu: Wilh. Em. Freiherr von Ketteler, kaina 1 m. 20 pfen., kurisai raštas specialiai pagamintas 100 metų sukaktuvių nuo Ketteler'o gimimo paminėjimui, kuriame rašte taipgi draugas, butum radęs ir Kett. paveikslą. O neseniai pasirodžiusiame puikiame K. Köth'o S. J. dar-

be: Wilh. Em. Freih. von Ketteler. Ein Lebensbild, išl. Herder'is, Freiburge kaina 3 mark., tilpo net ištisa maža paveikslų galerija iš29 paveikslų.

Maž daug tą pat turime pasakyt ir apie O'Connell'o biografiją. Jei butu buvę sunkoka gauti Herder'o išleista *R. Baumstark'o* parašytą O'Connel'o biografiją: Daniel O'Connell, kaina 1 mark. 80 pfen., tai butu buvę pigu gauti *A. Zimmermann'o* S. J. darbą: Daniel O'Connell, išleido Bonifacius—Druckerei Paderborne 1909 m. kain. 2 mar. 40 pfen. Abiejose biografijose yra šio vyro paveikslai.

Dabar gi tiesiai nežinome, ką su tomis biografijomis daryti. Jei nuspręsime dėti, tad paveikslus patįs pasigaminsime. Su Lueger'o biografija, drauge, dar luktelk, nes gali musų padėjimą dar daugiau apsunkinti. Apie transformizmą jeigu jau parašyta, tai siųskit. „Jaunuomenė ir idealas" jei kokiu nors budu nesunaudosime rankraštis nedings, o padarysime taip kaip paliepsi. Iš kitų rankraščių dėsime, po kiek atsiras vietos, o kas „Ateitin" netilps, tai bus sunaudota kitam irgi labai reikalingam dalykui. Taigi, drauge, nenusimink, ir kiek gali darbuokis toliaus.

Putinui: Eilės „1911 metams" netilps. „Lopšinėje" rimas šlubuoja ir ritmas nevisur išlaikytas.

Garbanotplaukiui. Dr. geri norai, bet raštelį „Kaip kovoti" netalpinsim, nes persiaurai dalykas paliesta.

Zigmui Panernackiui. Dr. eilės silpnos: toks rimas, kaip „tamsoj" ir „tamsumoj", „graudžiai" — „seniai", „vargų" — „jųjų" netinka. Taipgi ritmas neišlaikytas ypač eilėse „Tavo dainelė paslapties pilna". Beto dr. rašai:

„Pražusiu, pražusiu, pražusiu!
„Girdžiu aš vien balsą tiktai;
„Supusiu, supusiu, supusiu!...
„Ir liksiuos užmirštas visai.

Galima ir eilių nerašyt ir liktis „neužmirštu". Antra vertus, argi svarbu, kad mus žmonės „užmirš"? Krikščionio tikslu yra kas kita.

Karužiečiui. „Mano laimė tik sapne" netilps, nes laimės sapne nebuva...

St. Vėlioniškiui. „Argi tai buvo sapnas"?! netilps: silpnai apdirbta forma, o vidujis Antano jausmas, jo siela visai nenupiešta. Beto džiova nėra jau taip neišgydoma liga, kaip mano Baniulis: trečia dalis žmonios turi džiovą, o miršta tik septinta.

S. Kairiui: tilps. Poetingai aprašyta, tik kiek per umas perėjimas.

A. Balandžiui. Silpna.

F. Kiršai: „Priminkime draugus" – įdėta. „Išvažiavo" silpna. „Milžinkapių vadas" netilps: ritmas neišlaikytas.

P. Maželiui: Rimas nesutaikytas.

K. Bitikui. „Pabaigtuvės" įdėjome. Laukiame iš dr. ir daugiau panašių.

Žibutei „Vargšė" bus įdėta.

V. Šeimeneliui ir P. M. Folklorą gavome. Ačiu.

M. Narui. Tilps sekančiame numeryje. Pasidarbuok, drauge ir daugiau.

Mokytojai M. Įdėsime sekantin num.

Z. Ž. „Kelis žodžius del sugryžimo klasicizmo gimnazijosna" įdėjome.

Atsiuntusiam „Bažnyčia ir mokslo liuosybė". Ačiu. Tik praneški, drauge, savo pavardę ir kas turi but po straipsniu padėta „Ateitin" idėjus. Nes iš rašto budo tikrai įspėt negalime, kas draugas esi, o šiaip niekur jokio pėdsako nesama, keno rašinys atsiųstas.

Penkauskiui. Labai atsiprašome, kad taip ilgai draugui neatsakėme apie „Rusijos pabrikų darbininkus“. Atsakas bus duotas kitame numeryje.

J. Tureikiui. „Ateitin“ dedamos korespondencijos tik iš moksleivių gyvenimo. Taigi atsiųsti draugo dvi koresp. siunčiame „Pavasariui“.

J. Bražinskiui. Gavome tris užklausimus. Apsvarstysime.

M. *R.* Gavome vieną užklausimą. Svarstysime.

Garbanotplaukiui. Gavome draugo straipsnį „Ko klausyti“?. Ačiu.

Pažvirgždžiui. Draugo darbas „Svecijos Studentų Draugijos“ netilps. Mažai aprašytas p a t s draugijos veikimas. Ką su juo veikti.

Taučiui. Draugo trusą stengemės sunaudoti. Negailistauk, kad kol kas „Ateitin“ nieko nepatilpo.

Kl. Aug. Lakštingalai. Giriame draugo mėginimą ir gerus norus ir tikimės neužilgio iš draugo turėsią rimtą darbininką. Šį pirmąjį bandymą „Apie pradžią svieto“ dėti dar negalime. Patariame draugui apsiprasti daugiau su lietuviškos kalbos dvasia, paskui imtis išpradžių už lengvesnių dalykėlių, pav. parašyt vieną kita atsiliepimą, apie perskaitytas knygas. Neaišku apie kokios kalbos kningas klausi. Paaiškinus. patarti neatsisakysime.

Folklorą gavome iš V. Leimenelio, Liudytės Dulskiutės, V. Želvio. A. Jaunučio, J. U, Ačiu. Kas tiks sunaudosime.

—:—

Svarbiausios patėmytos spaudos klaidos 9 „At.“ numeryje.

p. 379 trečioje eilutėje iš viršaus atspausta: a n o l o g i j o s turi but e t n o l o g i j o s.

p. 388 tarp paprasto šrifto ir petito po žodžio: (pasaulėžvalga)[7]) praleista sąjunga *O.*

p. 389 Weber'o Apologetika kainuoja ne 80 pfen. o 4 mark. 80 pfm.

—:—

NUO REDAKCIJOS.

Nuo ateinančių 1913 metų „Ateitis“ eis toje pat pakraipoje ir tokio pat didumo, bet ne kaipo nemokamas „Draugijos“ priedas, tik kaipo a t s k i r a s m ė n e s i n i s l a i k r a š t i s. Kviečiame pasiskubinti su užsisakymais. „Ateities“ kaina metams bus 2 rub., pusmečiui 1 rub. Piningai ir laiškai reikia siųsti šiuo adresu: „A t e i t i e s“ r e d a k c i j a, K a u n a s D. V i l n i a u s g a t. № 34. *Redakcija.*

VIII. STUD. BUNIUS: Delko musų moksleivija nepatinka sodiečiams? 510
IX. J. LABELIS: Dirbkime Tėvynėi. . . . 513
X. M. NARAS: Selpkime ir platinkime „Pavasarį“ 516
XI. MOKYTOJA M.: Nors po viena pasakėlę.
XII. K. BITIKAS: Pabaigtuvės. 518
XIII. TIESOMYLIS: „Aušrinė“ apie „Ateitį“ . 525
XIV. Z. Z.: Prie klasicizmo grįžimo musų gimnazijosna. 531
XV. V. E.: Užklausimai ir atsakymai. . . . 535
XVI. V. B.: Atsakymas į antrą dr. Garšvilo užmetimą. 536
XVII. Iš moksleivių gyvenimo. 540
XVIII. — Redakcijos atsakai. 542
XIX. — Svarbiausios patėmytos spaudos klaidos y „Ateities“ numeryje. 544
XX. REDAKCIJA: Nuo redakcijos. 544
PRIEDAS:—Musų tautinės tvėrybos Žiedai.

„Ateities“ redakcijoj galima gauti

Kaz. Bugos. **Aistiški Studijai**; Tyrinėjimai lygintinio prusų, latvių ir lietuvių kalbomokslio srityje I-oji dalis **vietoj 3 rub. už 1 rub.** Prašome moksleivių pasinaudoti šiaja proga.

Nuo naujų 1913 metų pradės eiti iš Kauno naujas mėnesinis moksleivijai skyriamas laikraštis

ATEITIS.

Kaina metams 2 rub. pusm. 1rub. Adresas: Kaunas, „Ateities“ redakcija.

Jau galima gauti

„Ateities“ leidinys № 2.

Lietuvių Moksleivijos Draugas

$19^{12}/_{13}$ mokslo metams.

L. M. DRAUGAS yra butinai reikalinga kninga kiekvienam lietuvių moksleiviui, ar moksleivei, nes joje telpo įvairios moksleiviams žinotinos ir reikalingos žinios.

L. M. DRAUGE yra labai platus informacijos skyrius apie augštesniasias mokyklas Rusijoj.

L. M. DRAUGAS pilnai atstoja įvairius panašius leidinius rusų ar lenkų kalbomis.

Kiekvieno susipratusio lietuvio moksleivio, ar moksleivės pareiga yra turėti pas save ir platinti L. M. DRAUGĄ.

L. M. DRAUGAS turi 240 pusl. kainuos 35 kap.

PASTABA 1. L. M. Draugą galima parsitraukti tiesiog iš „Ateities“ Red., pridedant prie L. M. Draugo kainos dar 7 kapeikas persiuntimui. Pinigus galima siųsti markėmis.

PASTABA 2. Kningynams nuleidžiama 10% ir siunčiama tiktai už grynus pinigus arba uždėtu mokesčiu.

Saliamono Banaičio spaustuvė, Kaune.